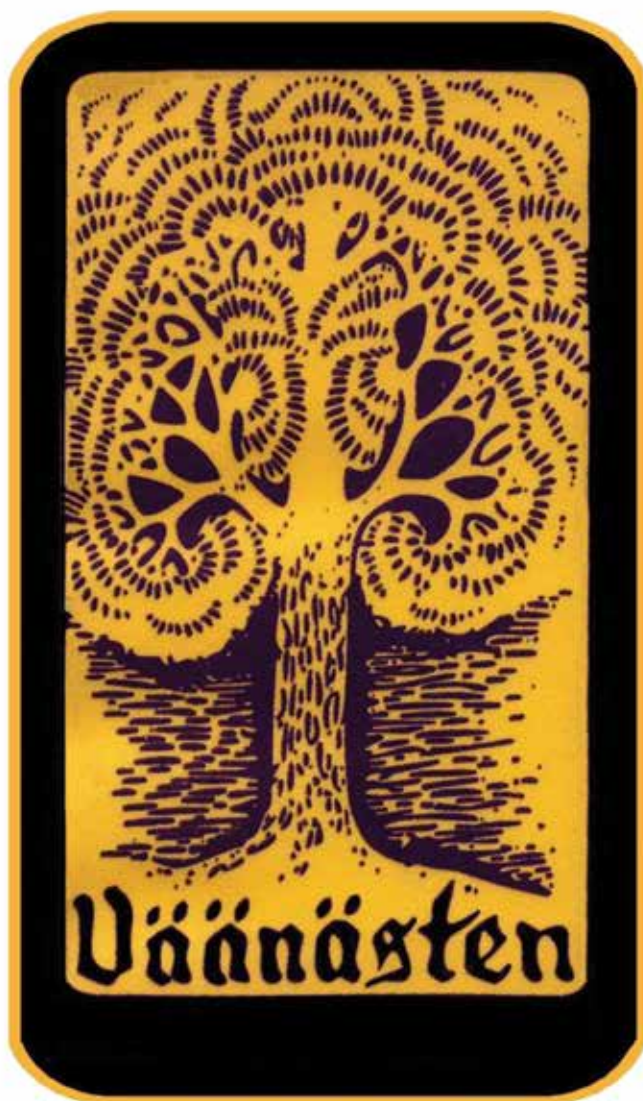

N:o 29 • 2021

Sukupuu

Väänästen sukupuu

Väänästen Sukuseura ry:n jäsenlehti

Julkaisija

Väänästen Sukuseura ry
Kotikatu 6 E 11
33710 Tampere
www.vaanstensukuseura.fi
vaanstensukuseura@gmail.com

Toimitus

Päätoimittaja

Pentti Väänänen

Julkaisutoimikunta

Riitta Mäkinen, toimitussihteeri
Eeva-Riitta Piispanen
Annikki Vuoti

Taitto

Maria Väänänen

Painopaikka

PunaMusta Oy, Tampere

ISSN 1797-1780

Sukuseuran hallitus

Esimies:

Pentti Väänänen, Tampere
040 721 7605

Varaesimies:

Eeva-Riitta Piispanen, Helsinki

Sihteeri/jäsenasiat:

Jukka Väänänen, Orivesi
jukka.k.vaananen@gmail.com

Taloudenhoitaja:

Outi Pyymäki, Tampere
050 344 7616

Muut jäsenet:

Sinikka Aaltonen, Helsinki
Tuula Anttila, Oulu
Heini Kapanen, Järvenpää
Aki Väänänen, Kuopio
Kalervo Väänänen, Turku
Riitta Mäkinen, Lempäälä
Jari Väänänen, Kuopio

Nro 29 • 2021

4 Esimiehen tervehdys *Pentti Väänänen*

Elämätä entisten immeisten – Sukututkimusta ja muistelua

5 Kehvon - Väänälänrannan Väänäset 1500–1600 *Pertti Väänänen*
-luvulla ja Pohjois-Savon Väänäshaarojen kantaisät
16 Teurastaja-Aatu, kuopiolainen Alavan hovin isäntä *Outi Pyymäki*
25 Tanskan Kuningas Erik V Klippingin ja nuijasodan *Kalevi Väänänen*
päällikön Jaakko Ilkan kautta Väänäsiin
39 Kahen eteläsavolaisen sukuhaaran kautta Viänänen *Leena Mäkinen*

Että hoiijettais sitä leiviskee – Merkillepantavia Väänäsiä

44 In memoriam Pentti Väänänen *Marja Heikkinen*

Kuj jäseniä yhteisen perreen – Sukuseuran nuorta polvea

47 Aki Väänänen sai yrittäjätunnustusta
48 Kasvaminen kasvattajaksi *Petteri Saarela*
50 ”...Mitä kesällä puhuitte Väänästen sukuseurasta *Riitta Mäkinen*
ja sen herrapalvonnasta”

Joka elämän kohtaan ja mutkaan – Havainnot maailmanmenosta

53 Muistelu siitä, miten Suomessa tuotettiin *Pertti & Terttu Väänänen*
influenssarokotetta 50 vuotta sitten
57 Kalervo Väänänen uuden covid-19 lääkkeen keksijöitä
61 Päivästä päivään kohti tulevaa *Reetta Väänänen*
- Omaishoitajan muistiinmerkitöjä

Kaet toisistaan niin ne tykkee – Sukuseura kokoontuu yhteen

65 Tavattiin Joensuussa
70 DNA-avusteinen sukututkimus *Pertti Väänänen*
76 Väänäset bongasivat Minervan pöllön ja valmistelevat
luontopalkintoa koululaisille

Väänästen veistämää ja Väänästä veistettyä

77 Näkymätön Viänänen *Jope Pitkänen*
78 Väänäsylistys 1830-luvulta *Riitta Mäkinen*
80 Käsien tehden väriä ja iloa monille *Leena Mäkinen*

Sukuseuran hallitus tiedottaa

Esimiehen tervehdys

Vuotta 2021 hallitsi edelleen maailmanlaajuinen koronapandemia. Covid19-virukseen on kuollut 5,2 miljoonaa ja tartunnan on saanut 260 miljoonaa ihmistä. Suomessa on kuollut 1300 henkeä pandemiaan. Meille ennustetaan pahaa koronajoulua.

Kansainvälinen tilanne on edelleen jännittynyt. Venäjä haastaa arvaamatomasti ja kansainvälisistä sopimuksesta piittaamatta demokraattisen lännen. Se pyrkii hajottamaan Euroopan yhtenäisyyttä ja vaikuttamaan hybridisodankäynnin keinoin poliittisiin päätöksiin, kansalaisten mielipiteisiin ja asenteisiin sekä luomaan pelkoa ja epävarmuutta. Marraskuussa Valko-Venäjä järjesti salakuljettajille kulureitin kolmansista maista Puolan rajalle ja käytti tuhansia ihmisiä hybridivaikuttamisessa Puolaa vastaan.

Kylmän sodan aikana idän ja lännen välinen painopiste oli Saksojen alueella Keski-Euroopassa. Nyt sotilaallinen mielenkiinto on siirtynyt lähemmäs meitä - Itämerelle ja arktiselle alueelle. Samaan aikaan Kiina vahvistaa asemaansa suurvaltana myös lähialueellamme.

Ilmaston lämpenemisen pysäyttämistä on puhuttu paljon ja koko 2000-luku. Vasta nyt siinä on mahdollista saada konkreettisia tuloksia, kun Kiina, Intia ja Yhdysvallat ovat lupautuneet mukaan tähän työhön vaikkakin kovin hitaalla aikataululla.

Olemme vanha talonpoikaissuku. Tuntuu vastenmieliseltä ja kovin ikävältä, kun tietyt piirit syyttävät maanviljelijöitä ja hyvin metsiä hoitaneilta vaaditaan kohtuuttomuutta ilmaston lämpenemisen estämiseksi. Onko kyse hybridivaikuttamisesta, jolla pyritään ajamaan yksi ammattikunta ahdinkoon ja tuhoamaan huoltovarmuutemme?

Koronan vuoksi pidimme tämän vuoden vuosikokouksen syyskuussa Joensuussa. Ensi vuonna kokous järjestetään 2. huhtikuuta Oulussa. Teemme matka Pohjanmaalle 10.-12. kesäkuuta.

Dna-tutkimus ja FM Ari Kolehmainen tutkimukset tuovat uutta tietoa Väänästen varhaisemmista vaiheista, mistä on artikkeli lehdessä. Sukuseuran sukututkimus jatkuu ja tuloksena on pian ilmestyvä Väänästen sukukirja ja Kurolanlahden Väänäsistä, mistä kiitokset Lea Väänäselle ja muille kirjan tekijöille.

Esitän lämpimät kiitokset tämän lehden valmistumisesta julkaisutoimikunnalle ja taittajalle sekä aineistoa toimittaneille henkilöille, jotka vastaavat kirjoitustensa sisällöstä.

Rauhallista Joulua ja onnea vuodelle 2022. Pidetään edelleen yhteyttä yksinäisyyttä tunteviin läheisiimme, niin nuoriin kuin vanhempiin.

Pentti Väänänen
Esimies

Elämätä entisten immeisten - Sukututkimusta ja muistelua

Kehvon - Väänälänrannan Väänäset 1500–1600 -luvulla ja Pohjois-Savon Väänäshaarojen kantaisät

Pertti Väänänen

Sukuseuran vuosikokouksen ohjelmaan Joensuussa sisältyi esitykseni Väänästen varhaisvaiheista ja Pohjois-Savon Väänästen eri haarojen synnystä. Tässä esitys kirjallisesti tallennettuna.

Väänänen on vanha savolainen suku
Uusimmat kaivauslöydöt sekä lukuisat rautakautiset irtolöydöt Mikkelin ympäristössä todistavat kiinteän rautakautisen asutuksen levinneen Mikkelin seudulle samoihin aikoihin kuin Laatokan länsirannikolle eli vuosien 600–800 aikoihin. Laatokan länsirannikon Muinais-Karjalalla näyttää olleen kauppayhteyksiä eri tahoille, myös sisä-Suomen alueelle. Karjalaisella huuhtakaskiteknikalla oli ratkaiseva merkitys eteläisen Savon viljelykselle voittamisessa hämäläisiltä. Samalla näiden alueiden asutus alkoi muuttua eräasumisesta kiinteämmäksi. Sitä tukevat etenkin rukiinviljelyn yleistymistä täällä osoittavat siitepölytutkimukset. Voidaan olettaa, että aktiivisiksi savolaisiksi kaskenkaatajiksi

ja uusien erämaa-alueiden asuttajiksi osoittautuvat Väänäset olivat olleet osa sitä karjalaista asutusvirtaa, mikä keskiajan kuluessa syrjäyttämällä hämäläisasutuksen oli levittäytynyt eri puolille laajaa korpiseutua. Näin tästä korvesta oli vähitellen muodostunut nykyisen Etelä-Savon käsittävä Savon maakunta.

Asutushistorian tutkijat ovat osoittaneet, että ihmiset kuljettivat nimiä mukanaan ja mm. eräalueille ja kalavesille annettiin usein niiden haltuun ottajan nimi. Niinpä, kun esimerkiksi vielä keskiajalla Viipurin pohjoispuolella täysin kulkukelpoiseen vesireittiin kuului mm. Väänäjärvi, on houkuttelevaa ajatella, että Väänäset olisivat aikoinaan tulleet näiltä seuduilta Vuoksen laaksoa myöten Saimaalle ja edelleen muun uudisasutuksen mukana lopulta Rantasalmelle ja Tuusmäkeen. Tutkijoiden mukaan Laatokan länsi- ja luoteisrannikolla asuvaa väestöä levisi jo 1000-luvulle tultaessa Vuoksen-Saimaan suunnassa aina Suur-Savoon eli nykyisen

Mikkelin tienoille saakka niin, että asutus päättyi lopulta vesireittejä myöten Pohjanlahden koillisrannikolle ja vieläkin pohjoisemmaksi.

Väänänen on vanha sukunimi

Väänänen on prof. Kauko Pirisen mukaan yksi Suur-Savon vanhoista lähes 60 suomalaisperäisestä kantasuvun nimistä, jotka uuden ajan alussa tunnetaan vain Savosta, mutta ei Karjalasta. Tähän ryhmään kuuluu eräitä Suur-Savon laajimpia kantasukuja, kuten keskusseudulta Häyrinen ja Parantainen, itälahdelta Väänänen ja pohjoiskulmalta Nykänen.

Nimistötutkijat olettavat, että savolais-karjalainen sukunimistö on ollut rahvaalla käytössä jo 1200-luvulla. On siis mahdollista, että sukunimi Väänänen on myös ollut käytössä jo lähes 800 vuoden ajan.

DNA-testit auttavat hahmottamaan suvun laajuuden

Sukuseuran teettämät Y-DNA-määrittelykset Pohjois-Savon Väänäsistä antoivat terminaaliseksi haploryhmäksi N-Y66878. Tämän markerin arvioidaan muodostuneen noin 800 vuotta sitten, mikä viittaa siihen, että tämän markerin omaavien sukuhaarojen kantaisä olisi elänyt joskus 1200-luvulla. FM Ari Kolehmainen esitti sukuseuran vuosikokouksessa DNA-tekniikan paljastavan, että tämän mutaation ”esi-isä” on tullut Hämeestä Etelä-Savoon 800-luvulla mahdollisesti koukaten Karjalan kautta.

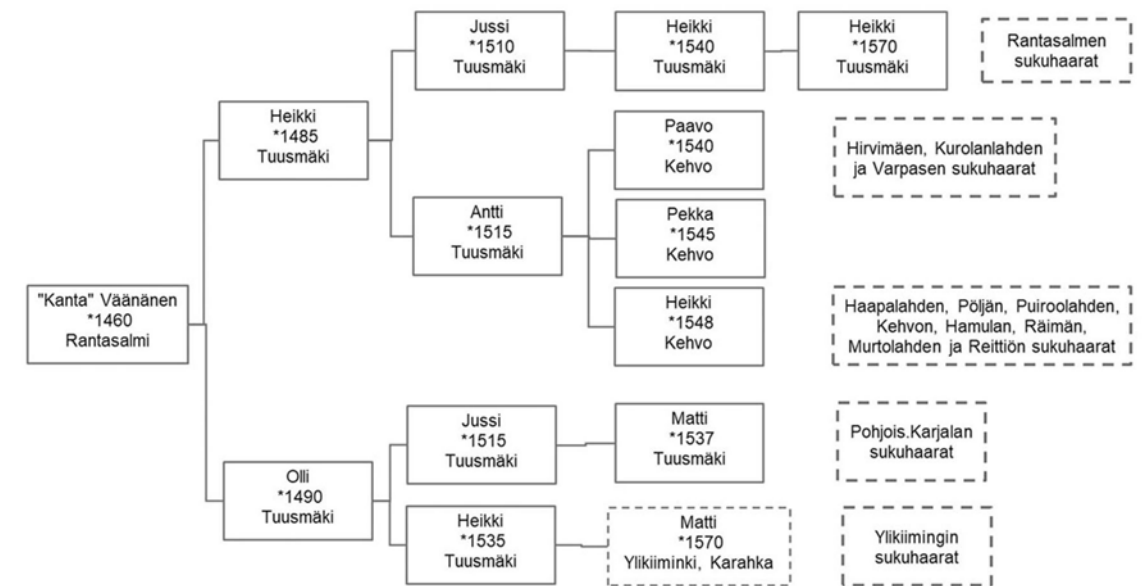
On luonnollista, että hämäläiset ovat ehtineet kauppareissuillaan myös Karjalaan ja niin ollen tuoneet geeniperintöään siihen muuttovirtaan, joka tuli kaakosta Saimaan rannoille.

Kustaa Vaasa julisti 1500-luvun puolivälissä, että kaikki asumaton erämaa kuului kruunulle. Hän suosii uudisasutuksen levitystä rajan yli itään ja pohjoiseen. Kruunun vaikutuksella syntyneen uudistalon asukas sai aluksi kolmen vuoden verovapauden rakentamista ja kasken raivaamista varten.

Monet asettuivatkin vakituisesti asumaan kaukana oleville eräsiijoilleen. Kruunu pyrki verottajana myös valvomaan eräasutusta ja Viipurin linnanpäälliköt jakelivat lupakirjoja uudisraivaajille. 1500-luvun puolivälissä asutus oli jo levinnyt Kallaveden rantoja myöten Kuopion seudulle. Olavinlinnan linnanpäällikkö Klemetti-kirjuri oli yksi, joka jakoi Pohjois-Savon uudisasutusalueelle uudisviljelylupia.

Rantasalmelle ja varsinkin sen eteläosaan Tuusmäkeen muodostui pysyvää asutusta jo keskiajalla. Tuusmäki alkoi vähitellen tulla ahtaaksi kaskiviljelijöille kahden järven välissä, kun maa-alueen leveys oli vain 4-5 km. Tuusmäestä oli tullut yksi koko Savon suurimmista seutukylistä. Tuusmäessä alkoivat maatilat perinnönjaossa pilkkoon liian pieniksi ja kaskiviljelyyn sopivasta metsästä alkoi olla puutetta.

Rantasalmen Tuusmäessä asuvan Heikki Väänäsen (s. 1485) vanhin

Rantasalmen Tuusmäessä 1500-luvulla eläneitä eri sukuhaarojen esi-isiä.

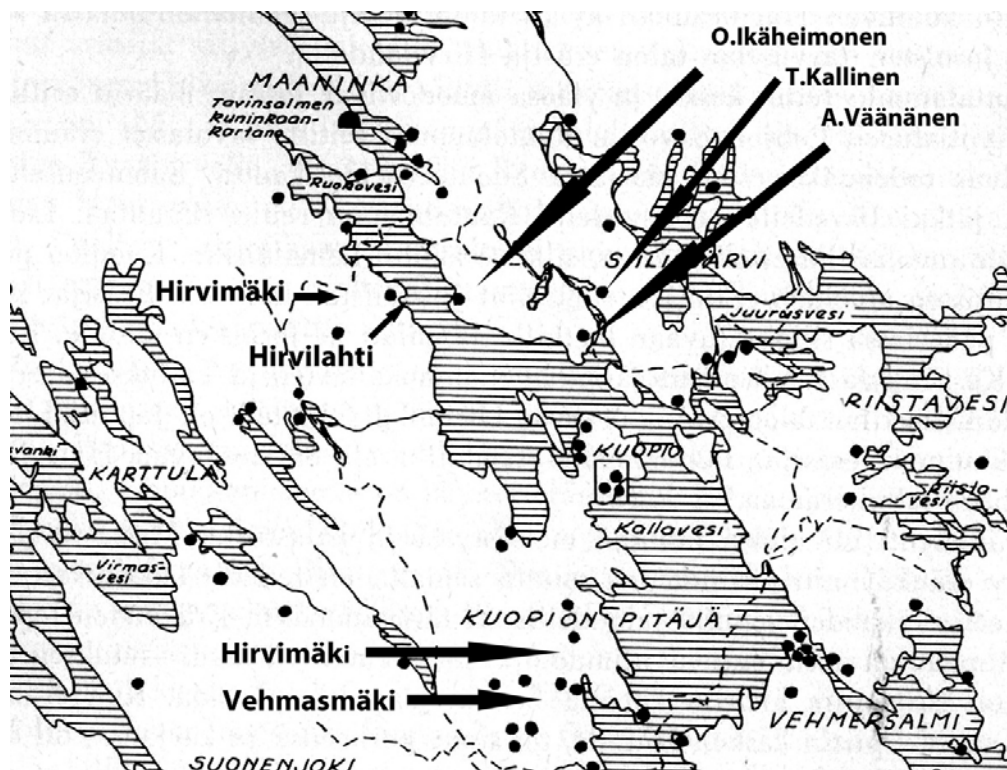
poika Jussi oli kotitilalla isäntänä, joten toinen pojista Antti (s. 1515) oli joutunut hankkimaan itselleen oman tilan peninkulmien päästä kotoa Keriharjun neljänneskunnan Varkauden kymmennyskunnasta. Antin veljet riitelivät käräjillä kaskialueiden omistuksesta. Heikin kolmas poika Tuomas (s. 1518) puolestaan asusti Tuusjärveen pistävässä Joutsiniemessä. Tuomas toimi Rantasalmella lautamiehenä.

Antti halusi lähteä pohjoiseen

Antti (s. 1515) päätti hankkia itselleen lupakirjan uudistilan raivaamiseksi suvun vanhalta eräalueelta Kallaveden takaa. Hän myi Keriharjun tilansa ja lähti Kallaveden pohjoisrannalle uudistilaa raivaamaan. Matka Keriharjulta Kehvolle oli vähän toista sataa

kilometriä, mikä savolaisittain veneellä vei varmaan pari päivää ja saman verran keväthangilla hiihtäen.

Kaikkien Pohjois-Savon Väänästen kantaisä Antti Väänänen (s. 1515) tuli verottajan kirjoihin Kehvolla asuvana vuonna 1546. Hän rakensi savupirttinsä Kehvolle, mutta lupakirja käsitti arviolta n. 3000 ha alueen Kallaveden, Raimänlahden, Raimänjoen, Raimänjärven, Petäisenjärven, Kehvonlahden ja Likosalmen välillä. Väänäsillä oli myös takamaita Ruokoveden rannalla nykyisellä Väänälänrannan kylällä, jossa he harjoittivat metsästystä, kalastusta ja kaskiviljelyä. Antti kirjattiin kaskiviljelijäksi Olli Ikäheimosen kanssa, jonka savupirtti sijaitsi Väänälänrannalla, mahdollisesti nykyisen Joutenniemen paikkeilla.

Kuopion pitäjän asutus 1560-luvun alussa. Kukin piste merkitsee yhtä taloa. Taustakuva lainattu Antti Rytkösen Kuopion pitäjän kirjasta.

Parikymmentä vuotta myöhemmin vuonna 1568 Kehvon ja Väänälänrannan muodostamalla tilaryhmällä oli edelleen vain näiden kahden isännän talot.

Seudulla asusti arvatenkin myös eräalueittensa savupirteissä muita metsästäjiä ja kalastajia, jotka tarvittaessa osallistuivat myös kasken poltoon. Elämä oli ankaraa ja ristiriitoja syntyi. Käräjiä käytiin, jotta asutuksen elintilat selviäisivät. Antti Väänänen oli ilmeisesti arvostettu isäntä Kehvolla, koska hän aloitti 1549, jo pari kolme vuotta Kehvolle tulonsa jälkeen, seitsenvuotisen uransa lautamiehenä.

Savupirtti oli tavallinen asunto 1500-luvulla

Antin perhe asusti alkuun Kehvolla jo ennestään olevissa suvun kalastus- ja metsästysmajoissa, kunnes varsinainen koti oli valmis. Todennäköisesti Antin talo oli nykyisen Kehvolan tienoilla Kallaveden rannalla.

Savupirtin rakennuspaikka harkittiin aina tarkkaan ja ajan kanssa, jotta asumiseen ei syntyisi epämukavuuksia. Selvitettiin, mistä yleensä tuulee ja miten vesisuonet vaikuttivat. Vesien virtaukset ym asumiseen vaikuttavat seikat tarkistettiin huolellisesti. Hirret kaadettiin kevättalvella, jolloin ne

olivat kuivimmillaan.

Perinteinen ”koko perheen” savupirtti oli hirsirakennus, yleensä n. 5 metriä sivultansa, ilman muurattua savupiippua. Lämmityslaitteena oli kivinen kiuas, josta tulen palaessa savu levisi koko tupaan ja pääsi ulos katon harjalla olevasta lakeistorvesta, jonka aukko voitiin sulkea luukulla. Savupirtti rakennettiin maasta irrallisen muutamille kiville.

Kiuas eli uuni oli ovensuunurkassa maapohjalla tai hirsikehikon päällä niin, että uuninsuu oli oven puolella. Hirsinen jalusta työntyí suun edessä pitemmäksi leuaksi. Siihen oli kivillä vuorattu liesi, johon hehkuvat hiilet vedettiin uunista ruoanlaittoa varten. Tuvan uunin puoleinen nurkka ja tuvan lattia oli peitetty puunhaljakkaila, mutta ovensuuneljännes oli monesti maapermantoa. Ikkunoita oli yksi tai kaksi kullakin seinällä, ja ne suljettiin puisella luukulla.

Savupirtissä oli niukasti huonekaluja – seinien vierellä penkit, rahi ja pöytä, joka sijaitsi yleensä aina uuniin nähden vastakkaisessa nurkassa. Usein ainoastaan isäntäväellä oli sänky; muu talonväki sai maata penkeillä ja lattialla, jonne levitettiin olkia ja päänaluseksi usein päänaluslauta. Tuvassa saattoi varsinkin talvisaikaan asustaa lisäksi muutama kana, mahdollisesti lammaskin.

Kaskiviljely

1500-luvulla maanviljelys Savossa oli kaskiviljelyä ja kaskimaat olivat aluksi

asumusten lähialueella. Kun kaskipelot jouduttiin tekemään yhä kauemmaksi kotoa, perheen ne pojat, jotka olivat yhtiömiehinä ja osakkaina, yleensä asettuivat lähemmäksi kaskimaita torppareina tai omille tiloilleen. Antti oli kirjattu kaskiviljelijäksi Antti Korhosen ja Olli Ikäheimosen kanssa yhtiömiehinään mm. käärmelahtelaiset Salmund Pöyhkönen ja Pekka Julkunen, joiden kanssa Antilla oli myös toinen kaskiyhtiö. Nämä Antin yhtiömiehet olivat pääosin myös Rantasalmelta lähtöisin olevia isäntiä. Antin omat pojat olivat vasta 1570-luvulla tarpeeksi vanhoja ryhtymään apu- ja yhtiömieheksi isälleen. Antilla oli ainakin kolme poikaa, Paavo on kirjattu syntyneeksi Kehvolla (n. 1540), Pekka (n. 1545) ja Heikki (n. 1548). Heikki oli yhtiömiehenä isänsä yhdessä kaskessa pari vuotta 1571–1573, mutta hänellä oli omakin kaski, missä oli yhtiömiehinä mm. veljenpoikansa Antti Paavonpoika (s. 1568) ja kaksi vanhinta poikaansa Jussi (s. 1570) ja Antti (s. 1572).

Huuhdan valmistaminen alkoi vuosia etukäteen, jolloin ensimmäisenä työvaiheena oli järeimpien puiden koloaminen ympäri rungon. Tällä pyrittiin kuivamaan puu keloksi. Kaski jätettiin kuivumaan parin vuoden ajaksi. Huuha kaadettiin ja karsittiin kevättalvella. Rungot katkottiin sopiviksi ja levitettiin koko alueelle, joka yleensä oli puolesta hehtaarista hehtaariin. Oksat ym. kerättiin rovioiksi sille sivulle, mistä aloitettaisiin kasken

poltto. Roviot sytytettiin koko laidan pituudelta. Kun rovio oli roihunnut sen verran, että maankamara oli palanut tasaisesti, palavaa roviota kammettiin ja siirrettiin puisella kangella eteenpäin seuraavaan palamattomaan kohtaan. Tätä jatkettiin, kunnes koko kaskialue oli palanut. Koko ajan piti tarkkailla, ettei tuli päässyt polttamaan samaa kohtaa liian syvältä tai karannut ja aiheuttanut metsäpaloa. Tulen sammuttamiseen käytettiin havunoksia eli hosia, joilla hakattiin palavaa kohtaa sammuksiin.

Kaskenpoltossa maanpinta puineen ja muine kasvillisuuksineen paloi, jolloin syntynyt tuhka rikastutti ravinteillaan maan. Myös poltossa syntyvä kuumuus vaikutti maassa oleviin yhdisteisiin siten, että kylvetyt kasvit pystyivät käyttämään maan ravinteita hyväkseen paremmin.

Siemenen kylväminen oli tarkkaa työtä ja se olikin yleensä vanhan isännän käsissä. Siementä ei mullattu maahan, vaan se jätettiin maan pinnalle. Tunnetuin lajike oli korpiruis, joka saattoi säilyneiden tietojen mukaan tuottaa parhaimmillaan 60–100-kertaisen sadon. Lajike kesti hyvin ruskearuostetta ja myös lumihometta, mikä oli suureksi eduksi Itä-Suomen runsaslumisten talvien takia.

Samasta kaskesta saatiin satoa 3–4 vuoden ajan. Sitten oli tehtävä uusi. Väänälänrannan parhaita kaskimaita olivat Joutenlahden alueella olevat mäntymetsät. Uusintaviljelyn saattoi tehdä näillä main 50 vuoden

kuluttua. Kehvonrannan alueella oli mänty- ja kuusikaskimaita, joiden uusinta saattoi tapahtua jo 40 vuoden kuluttua. Tämän vuoksi perheiden tarvitsema maa-alue laajeni koko ajan. Väänäsillä oli mahdollisuudet kolota metsiin useita alueita ja kasketa niitä vuorovuosin. Olihan Antin Klemetti-kirjurilta saama lupakirja kattanut käytännössä alueen Räimästä Väänälänrantaan saakka. Jos kasken joutui leimaamaan kauas talosta, oli tarkoituksenmukaista rakentaa uusi pirtti sen läheisyyteen.

Kaskiviljelijänä Antti (s. 1515) toimi 25 vuotta vuoteen 1573 eli noin 58-vuotiaaksi. Kehvon perintötalon isännnyys siirtyi Antin kolmannelle pojalle Heikki Väänäselle (s. 1548). Vanhemmiten Antti oli ilmeisesti ärhäkkä mies, sillä 1560-luvulla lautamiesuransa jälkeen hän oli parikin kertaa käräjillä vastaamassa riitelystä ja vahingonteosta naapureille.

Kehvon tilan jatkosta kirjoituksen lopussa.

Kruunu halusi korvauksen asumisesta erämaassakin

Savossa maksettiin vanhastaan päävero veronahoilla. Turkisverojen saanti Savosta sekä piispalle että kruunulle oli tärkeää, koska turkikset olivat arvokkain ja helpoimmin kuljetettava Savosta saatava tavara. Veronahka oli sovitettu veroyksiköksi myös kaskitalouteen. Viljelykseen otetun maan arvioi erityinen lautakunta määrittäen verotusarvoksi maan tuottoa

vastaavan määrän veronahkoja. Veronahalta kannettava päävero oli silloin 1/2 pannia (n. 45 l) ohraa tai sen kanssa samanarvoista ruista. Viljan sijasta oli mahdollista maksaa turkiksia, kalaa, karjaa tai humalaa määrättyjen vaihtoarvojen mukaisesti. Esimerkiksi hirventaljalla voi maksaa 5 veronahkaa, ketun tai saukon taljalla 3 veronahkaa ja 7 hyvää oravannahkaa vastasi yhtä veronahkaa. Myös 13,5 naulaa (n. 6 kg) kuivattua haukea vastasi yhtä veronahkaa. Lehmän talja kuittasi 8 veronahkaa ja lammas kahden. Erikoisuuksiakin oli, nimismiehen veroon kuului ”kenkärahaohra”, joka oli tarkoitettu kenkien hankkimiseen kruununmiehille ja papille maksettiin ”lehmäverovoito” naula lypsävältä lehmältä ja puoli naulaa maholta.

Veroa kannettiin vuoden mittaan siten, että talvikäräjien aikana vanhaan keskiaikaiseen tapaan kannettiin turkisvero, kesäkäräjien aikana vero kannettiin kapahaukena, syksyllä Pärttylin päivän (syyskuun alussa) aikaan karjana ja viimeksi puinnin jälkeen viljana.

Verotietojen mukaan Antti Väänänen (s. 1515) ei ollut köyhä. Vuoden 1571 hopeaveroluetteloiden mukaan hänellä oli omaisuutta kuparia 2 markan arvosta, yksi 10 markan arvoinen hevonen, yksi lehmä ja nuorta karjaa yksi 2-vuotinen eläin. Omaisuuden arvoksi arvioitiin 23 markkaa 2 äyriä ja siitä maksettava vero oli apuveroluettelon mukaan 2 markkaa 2 äyriä 14 2/5 penninkiä. Varallisuus oli

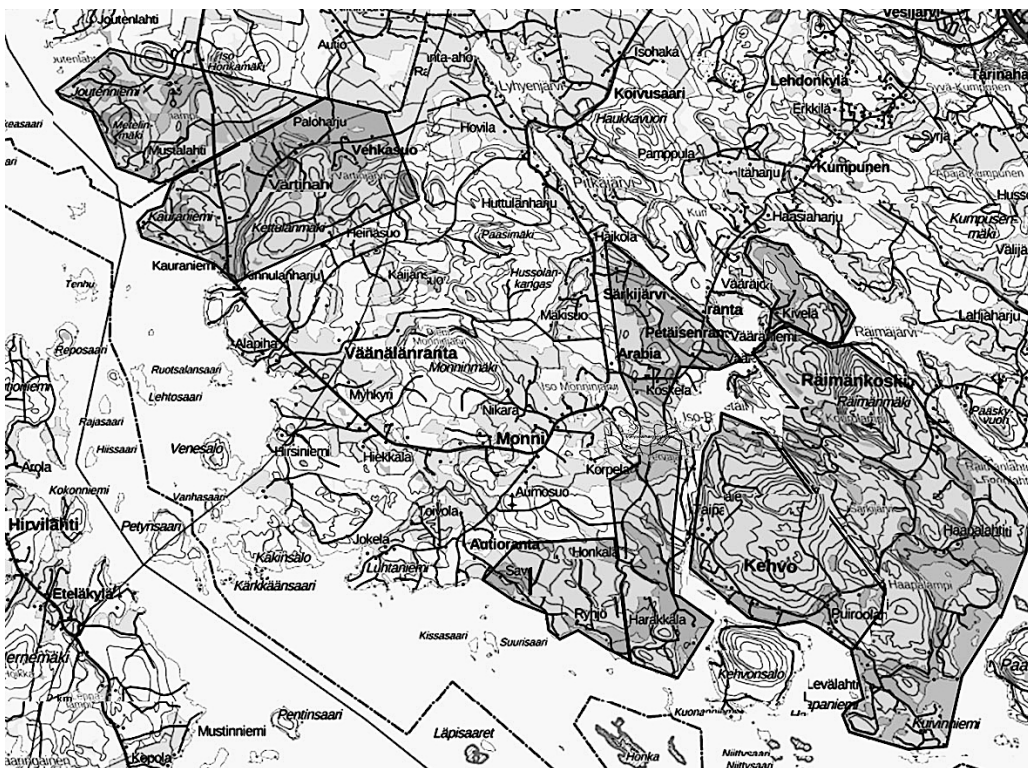
varmaan osittain jäännöstä kymmenen vuotta omistamansa Keriharjun tilan myynnistä.

Väänäset tulivat Väänälänrantaan

Väänälänranta ei ollut yksiselitteinen käsite viranomaisten dokumenteissa, sillä Kehvon ja Väänälänrannan kyläraja määritettiin vasta 1664. Väänälänrannan ”takamaita” oli Ruokoveden toisella rannalla Kurrolanlahden tienoilla ja siellä asuvat luettiin Väänälänrantaan.

Antin (s. 1515) vanhin poika Paavo (s. 1540) oli lähtenyt 1500-luvun loppupuolella Kehvolta raivaamaan omaa tilaa Ruokoveden rantaan nykyiselle Väänälänrannalle, mahdollisesti nykyisen Joutenniemen paikkeille. Paavon ”valtaus” käsitti todennäköisesti noin 250 ha alueen, joka ulottui Joutenlahden rannasta Kotasaarten kohdilta Myllymäen yli Petäjämäen kautta Joutenlammen takaa Mustalahden pohjukkaan ja siitä Metelinniemen kautta rantoja myöten Joutenniemeen. Siellä Paavo sai pojan, Antin (s. 1565), mutta sitten hänelle sattui jotain ja hän katosi dokumenteista. Antti jatkoi sittemmin Paavon jälkeen tilan isäntänä. Antin jälkeen vuodesta 1626 tätä Väänäs-tilaa isännöi hänen poikansa, Paavo Antinpoika (s. 1590). Näin oli tultu Pohjois-Savon Väänästen neljänteen polveen.

1600-luvulla Väänälänrannan otti haltuunsa Väänästen viides sukupolvi. Paavolla (s. 1590) oli viisi poikaa. Vanhimmat Antti (s. 1612) ja Pekka (s.

Väänäs-alueita Kehvolla ja Väänälänrannalla. Tummempi harmaa vasemmalla ylhäällä on Väänälänrannan Väänästen alue. Alhaalla oikealla kuvan harmaan alueen oikeanpuoleisin osa on Puiroolahden tilan alue. Vasemmanpuoleinen osa on Kehvon Väänästen aluetta. (Alueet on arvioitu rekisterinumerosta päättelemällä ja ekstrapoloimalla 100 vuotta taaksepäin.)

1615) asuivat vuonna 1664 omilla tiloillaan. Nuorimmat Paavo (s. 1618) ja Tahvo (s. 1630) asuivat erikseen, mutta tila oli yhteinen. Poikien talot olivat vuoden 1664 maantarkastusluettelon mukaan Ruokoveden rannalla ja niitä oli neljä. 1600-luvun lopussa Väänästen tiloja oli jo viisi, kun Kehvolta Mikko (s. 1665) oli myös muuttanut Väänälänrannalle.

Talojen sijainti ei ole tiedossa, mutta satunnaiset viittaukset osoittavat nykyisen Kauraniemen ja Joutenniemen alueelle. Nuorimmat pojat Paavo

(s. 1618) ja Tahvo (s. 1630) olivat ehkä jo 1600-luvun puolivälissä lähteneet Väänälänrannasta Ruokoveden yli Väänälänrannan ”takamaille” Kurolanlahteen omia tiloja raivaamaan.

Verottajan mukaan pojilla kyllä oli tilat ja talot 1600-luvun puolivälissä Väänälänrannalla, mutta jotkut heistä ilmoittivat kuitenkin asuvansa samaan aikaan Kurolanlahden tai Hirvilahden alueella. Asumispaikan määrittelyssä syntyi sekaannuksia varsinkin sitten kun kirkonkirjat aloitettiin 1600-luvun lopussa ja

seurakunnat määrittivät ja kirjasivat henkilöt kyliin. Verottaja määritteli ihmiset arviokuntiin. Varsinaisen tilan sijainnin arviointi on vaikeaa, koska verottaja ”niputti” tiloja vuoittain eri arviokuntiin ilmeisesti saadakseen arviokunnat tasavahvoiksi verotusta varten.

Yksikään Väänästila ei säilynyt Väänälänrannalla suvun hallussa 1700-luvun puolelle, sillä 1600-luvun lopussa Väänäset olivat siirtyneet sieltä pois. Yhtenä syynä tähän oli mahdollisesti vuosien 1695–1697 ankarat katovuodet, jolloin sato tuhoutui monena vuonna peräkkäin. Hätäruokaa syötiin yleisesti. Samaan aikaan ankara kuumetauti pilkkukuumee tappoi neljänneksen Suomen väestöstä ja tiloja tyhjensi. Ihmiset, jotka vielä jaksoivat, lähtivät tiloiltaan liikkeelle. Ainakin Antin (s. 1612) tila oli 1697 autiona.

Paavo (s. 1618) oli talollisena Kurolanlahdessa 1650 ja 1660 ja Paavon poika Antti (s. 1649) talollisena Väänälässä 1680 ja 1690. Antin poika Tahvo (s. 1700) syntyi Väänälänrannassa. Tullessaan työikään Tahvo toimi renkinä ja päätyi Kuopion eteläpuolelle Hirvimäkeen. Hän on Hirvimäen sukuhaaran kantaisä. Tahvon lapset asustelivat Vehmasmäen – Ritisenlahden alueella, mutta pojat usein tulivat rengeiksi suvun vanhoille tiloille kuten Kehvo 3:n taloihin.

Paavon kanssa Väänälänrannasta Kurolanlahden seudulle lähteneestä Tahvosta (s. 1630) polveutuvat

Kurolanlahden ja Varpasen Väänäset. Tahvon pojista vanhin oli Paavo Tahvonpoika Väänänen (s. 1658). Tällä Paavolla oli poika Iivari (s. 1685), joka oli kotiväynä Kurolanlahden Matti Ruotsalaisen talossa. Iivari lähti 1700-luvun alkupuolella vaimonsa Marketan kanssa Varpasmaalle ja raivasi itselleen tilan Varpasjärven ympäriltä ainakin osittain luvatta, koska Väänälänrannan kyläläiset haastoivat hänet vuoden 1749 talvikäräjille yhteisen maan omaksi ottamisesta. Iivari ei kuitenkaan antanut asian häiritä itseään, vaan jatkoi asumistaan niin kuin ennenkin. Tämä Iivari on Varpasen sukuhaaran kantaisä.

Paavon (s. 1658) veli Hannu Tahvonpoika Väänänen (s. 1671), syntyi Kurolanlahdessa, ja on Kurolanlahden Väänästen kantaisä. Hänet mainitaan Pulkonlahden talon isännäksi. On mahdollista, että Hannu oli alkuperäinen Pulkonlahden tilan perustaja. Hänen vanhin poikansa Olli Hannunpoika Väänänen (s. 1699) oli Pulkonlahden Väänälän isäntä Hannun jälkeen.

Kehvon Väänäsiä 1500-luvulla

Kehvon perintötalon isännöisyys siirtyi 1573 Rantasalmelta tulleen Antin kuoleman jälkeen hänen kolmannelle pojalleen Heikki Väänäselle (s. 1548). Kuten todettu, Heikki oli ollut yhtiömiehenä isänsä yhdessä kaskessa pari vuotta, mutta hänellä oli omakin kaski veljenpojan ja kahden oman pojan kanssa. Heikin nuoremmat pojat

Matti ja Heikki olivat vasta tulossa riittävän vanhoiksi.

Heikin (s. 1548) isovelji Paavo oli lähtenyt jo 1500-luvun loppupuolella raivaamaan omaa tilaa Ruokoveden rantaan nykyisen Väänälänrannan alueelle, mahdollisesti Kauraniemen paikkeille. Naapurissa Joutenniemenä oli isänsä yhtiötoverin Olli Ikäheimosen talo. Ehkä myös joku Paavon Antti-isän kaski Ikäheimosten kanssa oli niillä seuduilla.

Heikki (s. 1548) toimi 27 vuotta, vuoteen 1603 asti kaskiviljelijänä ja Kehvon perintötalon isäntänä. Heikin jälkeen Kehvolaa isännöi yhdeksän vuotta, vuoteen 1612 asti Heikin poika Antti (s. 1572) ja Antin jälkeen pari vuotta Mikko (s. 1585). Heikin (s. 1548) toiseksi nuorin poika Matti (s. 1588) oli lähtenyt kotoaan ja raivannut Kehvolla itselleen oman maatilan. Matti kuoli 1630-luvulla. Hänen poikansa Matti (s. 1615) muutti 1640-luvulla Syvärin kylään (nyk. Reittiöön). Hänestä tuli Reittiön sukuhaaran kantaisä.

Heikin pojista nuorin oli myös Heikki (s. 1590) ja hän oli Mikon jälkeen 30 vuotta isäntänä Kehvolassa vuoteen 1645. Hänen poikansa Lauri (s. 1630) toimi isänsä jälkeen myös 30 vuotta Kehvolan isäntänä eli vuoteen 1675. Laurin (s. 1630) viidestä pojasta vanhin, Matti (s. 1658) oli 39 vuotta Kehvolan isäntä 1676–1715 ja häntä pidetään Kehvolan sukuhaaran kantaisänä. Hänen jälkeensä tuli Lauri (s. 1690) keskellä isovihan terroriaikaa

isännäksi. Hän luotsasi isänsä kanssa Kehvolan läpi isovihan ja aina vuoteen 1745.

Laurin (s. 1630) nuorimmat pojat Jussi (s. 1670) ja Lauri (s. 1673) lähtivät Kehvolta hiukan syrjemmälle Hamulaan 1700-luvun alussa, kun Suuri Pohjan sota alkoi Ruotsin ja Venäjän välillä jatkuen isovihana. Jussi pystyi pitämään Hamulan suvulla Hamulan isovihan läpi. Jussi on Hamulan sukuhaaran kantaisä.

Mikko muutti Puiroolahteen

Mikon (s. 1585) poika Mikko (s. 1622) oli kirjattu Kuopion kirkkoherran rengiksi 1638 ja 1640. 22-vuotiaana Mikko oli huonemiehenä Kuopion kylässä. Hän oli maaton muttei varaton, sillä hänelle oli kertynyt verotettavaa omaisuutta kaksi lehmää. Pari vuotta myöhemmin hän oli huonemiehenä Kasurilan kylässä. Sitten Mikko oli neljä vuotta nihtinä eli jalkaväen sotilaaksi kirjattuna 1649–1653. Sen jälkeen hän oli Käärmelahdessa talolisenä 1653–1657, ja hänellä oli vaimo. Samassa taloudessa asui myös Mikon veli Heikki (s. 1620). Noin 1657 Mikolle syntyi poika Matti, mutta ilmeisesti hänen vaimonsa kuoli samoihin aikoihin, koska Mikko lähti silloin Käärmelahdesta ja tuli Kehvolle.

Mikon entistä kotitaloa Kehvolaa vastapäätä Kehvonlahden toisella rannalla Likosalmen takana oli Niilo Kallisen pojan Nuutin isännöimä Puiroolahden iso tila. Nuutti Niilonpoika Kallinen oli Räimän Tuomas

Kallisen pojanpoika. Tuomas Kallinen oli tullut Kehvon naapurikylään Räimälle Juvalta samoihin aikoihin kun Antti Väänänen tuli Rantasalmelta Kehvolle.

Puiroolahden Nuutti Kallisella ei ollut yhtään poikaa, talossa oli vain tyttäriä. Tämän Mikko (s. 1622) varmaan tiesi ja arveli, että hänen leskimiehenä olisi hyvä muuttaa pienen poikansa Matin (s. 1657) kanssa Puiroolahteen. Luultavasti aluksi työmieheksi ja tyttäriin tutustumaan. Viiden vuoden kuluttua vuonna 1662 Mikko

sitten sai vaimokseen yhden Nuutti Kallisen tyttäristä ja pääsi isännäksi. Mikko toimi 17 vuotta Puiroolahden isäntänä. Mikon vanhin poika Matti (s. 1657) jatkoi Puiroolahden isäntänä 1679–1712. Matin jälkeen vuosina 1713–1722 isäntänä oli hänen veljensä Nuutti (s. 1668). Nuutin pojista Mikko (s. 1704) oli Puiroolahden isäntä ja myöhemmän Haapalahden sukuhaaran kantaisä. Antti (s. 1705) on Kolmisopen ja Nuutti (s. 1709) Pöljän sukuhaaran kantaisä. Pekka (s. 1713) on Murtolahden sukuhaaran kantaisä.

Käytettyä lähdemateriaalia

Alanen Timo (toim.) 2004, Johan Habermanin maantarkastusluettelo Pien-Savosta 1620-luvulta.

Kolehmainen Ari, 2016, Väänästen varhaisvaiheet.

Lehtosalo-Hilander Pirkko-Liisa, 2021, Esihistorian vuosituhannet Savon alueella, Savonhistoria.edita.fi/vuoteen-1533/19-keskiajan-perinto

Paikkala Sirkka, 1997, Sukunimet sukututkimuksessa, Sukutieto 1997:4

Pirinen Kauko, 2021, Savon keskiaika, Savonhistoria.edita.fi/vuoteen-1533/19-keskiajan-perinto

Rytkönen Antti (toim.), 1975, Kuopion pitäjän kirja.

Väänänen Assar, 2012, Kuopion sukukokouksessa 2012 jätettyä materiaalia Väänästä Pohjois-Savossa

Väänänen Kyösti 2002, Savon Väänästen vaihteita Keski- ja Uuden ajan vaihteesta 1700-luvun alkuun.

asianmukaisesti.

Talvella 1890 Aatu luopui tontin omistuksestaan ja myi osuutensa ja lisäksi vielä toisenkin osan tontista Taavetti Laitiselle 5750 markalla. Hänelle ei jäänyt omistuksia enää tälle tontille. August Turusella oli kuitenkin vielä kiinnityskirja Aatulle. Aatu haki August Turusen konkurssiin saatavansa vuoksi.

Aatu omisti kaupungissa muitakin kiinteistöjä. Ainakin korttelissa 26 oli osaomistus, jonka hän möi Kalle Kauttoselle. Paikalliset sanomalehdet uutisoivat näistä kiinteistökaupoista.

Yrittäjä-poikamies vakiintuu

Aatu muutti asumaan vuokralle tontille 90, kauppatorin laidalle. Tuleva puoliso Heta Ikonen oli piikana kauppias Karl Henrik Wilenin lesken Wilhelmiina Herlinin palveluksessa samaisen torin toisella laidalla tontilla 60. Hän oli ollut työssä koko ajan samassa paikassa tultuaan 1884 Kuopioon Maaningalta. Tietävästi Aatu ja Heta tutustuivat vasta Kuopiossa.

Aatun teurastustuotteita myytiin torilla ja keittiöpiika Heta kävi hankkimassa raaka-aineet rouva Herlinin keittiöön. Torilla he sitten mitä ilmeisimmin tutustuivat toisiinsa. Syksyllä 1891 he menivät naimisiin. Aatu vei nuorikkonsa asumaan hallitsemaansa vuokra-asuntoon torin laidalla. Esikoinen Betty syntyi seuraavana syksynä 1892 ja Aatami Eenokki talvella 1894. Aatu jatkoi toimiaan teurastajana ja Heta hoiti lapsia. Heillä oli

piikana Henriikka Eskelinen.

Aatu oli ilmeisen tunnettu mies kaupungissa. Kerran hän joutui etsiskelemään lehti-ilmoituksella kadonneita avaimiaan: ”2 pientä avainta putosi rautaringistä Tuomiokirkon ja teurastaja Väänäsen välillä. Löytäjää pyydetään tuomaan ne teurastaja Väänäseen.”

Huhtikuussa 1894 Aatu osti Wäisäsen perillisten talon 125 ja osan tontista työmies Reinikaiselta 5000 markalla. Perhe muutti uuteen kotiin parin korttelin päähän kauppatorilta.

Aatu teki töitä ja sai solmittua suuren toimitussopimuksen Lappeenrannan rakuunarykmentin muonitukseksi. Teurastaja Laitisen kanssa he hoitivat yhteistyössä toimitukseen liittyvät suuret lihamäärät.

Aatami Väänänen asetettiin kunnallisvaaliehdokkaiden listalle vuonna 1896. Hänet oli valittu työväenyhdistyksen vaalikomitean vaalilistalle ehdokkaaksi taksoituslautakuntaan kartanonomistajana (talonmistajuus nimettiin näin). Aatu oli valittanut edellisen vuoden verotuksesta, mutta ei ollut onnistunut saamaan valitustansa läpi.

Talonmistajuus oli ilmeisen haastavaa ja hän myikin sitten talon ja tontin 125 venemies Aaro Koivistolle 5600 markalla lokakuussa 1896. Nyt oli sitten aika tehdä tarjous Alavan vuokratilasta eli arentitalosta. Tarjousaika jatkettiin keväälle 1897, koska kaupunki ei syksyllä hyväksynyt annettuja tarjouksia. Uuden

tarjouskilpailun voitti sitten Aatu tarjoamalla 510 markkaa vuodessa vuokraa. Vuokrasopimus solmittiin 40 vuodeksi. Sopimusehtoihin kuului, että rakennukset saa käyttöön vasta kesäkuussa 1897. Oletettavasti perhe sai jäädä väliajaksi asumaan taloon 125. Henkikirjat puuttuvat juuri tältä ajalta, joten asuinpaikkaa ei ole voitu todentaa.

Aatu hoiteli teurastajan ja kauppiaan hommia entiseen tapaan. Savo-Karjala -lehdessä oli pikku-uutinen toukokuussa 1897 ennen Alavalle muuttoa. Torilla oli tapahtunut vahinko hevosen kanssa:

”Viime sunnuntai-aamuna säikähti teurastaja Väänäsen hevonen, jota eräs vanha mies piteli kaupungin kauppatorilla, ja hurjalla vauhdilla läksi juosta pyyhältämään, ensiksikin sortaan ajajansa kärrien alle, kuitenkin ajajalle suurempaa vahinkoa saamatta. Kärreistä putosivat heti pyörät ja lavat panivat kolinkolia kun hevonen potalsi väkijoukkoa kohden, jotta hädintuskin ehdittiin edestä väistyä. Pillastunut hevonen juoksi asemalle päin, mutta kun kuuli itseään vahvemman ”tuliruunan” asemalta kiljahtelevan, pyörähti entisen ajuri Dahströmin talon pihaan, josta vihdoin kiinni otettiin.”

Alavan aikaa

Kaupungin omistama Alavan Hovi sijaitsi kaupungin läheisyydessä Valkeisenlammen takana. Tilan päärakennus oli Engelin suunnittelema ja piirtämä. Aatu, Heta ja lapset Betty ja Aatami Eenokki muuttivat Alavalle kesäkuussa 1897. Nuorin poika Väinö syntyi siellä vuoden viimeisenä päivänä 1897.

Aatu toimi edelleen teurastajana. Vuoden 1899 marraskuun 15. päivänä Alavalla oli tulipalon alku. Illalla noin puoli kuuden aikaan navetan eteisen seinällä olevasta lampusta oli tuli tarttunut kattoon ja siitä sytyttänyt ylisillä

— Tulipalon yrittäjä jätti toisella päivänä klo 1/26 ip. Alavalla kaupungin omistamassa talossa, jonka vuokraajana nykyään on teurastaja Aatami Väänänen. Tuli oli navetan eteisen seinässä olevasta lampusta tarttunut kattoon ja siitä sytyttänyt ylisillä olevat heinät. Tuli oli kuitenkin niin vähäinen, ettei vahinkoa huoneille olisi tullut nimeltään, ellei olisi pitänyt repiä lautoja irti; heiniä myöskin turmelui muutamia häkkiä. Sella huoneet että irtaimisto olivat vakuutettuja.

Valkeisenlammin kulkulaisille rannoille leiräntyi suuri joukko ihmisiä kuutamossa tähystelemään paloa, josta eivät mitään nähneet. Kun Alavan tie myöskin oli mustanaan tulipaloon rientävää väkeä, ruiskut lyhtyineen kiisivät, niiden kellot soivat leuottomasti, kuului tieltä huutoja ja rystettä ja lehmäin mölähtelemistä palopailalta, niin näytti ja tuntui hyvin elävästi kuin tuolla lammin toisella puolella olisi ollut sotatappelu, jota kulkulaiset leiräntyneet ihmiset innolla seurailivat.

olleet heinät. Suurimmat vahingot tulivat siitä, kun seinistä piti repiä lautoja irti ja heiniäkin tuhoutui muutamia häkkiä. Onneksi olivat vakuutettuja. Tapaus kuitenkin aiheutti hälinää Valkeisenlammen rannoilla: ”Valkeisenlammen kukkulaisille rannoille

kerääntyi suuri joukko ihmisiä kuumamossa tähytelemään paloa, josta eivät mitään nähneet. Kun Alavan tie myös oli mustanaan tulipaloon rientävää väkeä, ruiskut lyhtyineen kiisivät, niiden kellot soivat levottomasti, kuului tieltä huutoja ja ryskettä ja

lehmäin mölähtelemistä palopaikalta, niin näytti ja tuntui hyvin elävästi kuin tuolla lammin toisella puolella olisi ollut sotatappelu, jota kukkuloille kerääntyneet ihmiset innolla seurasiivat.”, kirjoitti Uusi Savo -lehti.

Aatu hankki tilalle laadukkaita eläimiä. Hän ilmoitti lehdessä ostavansa kantakirjakelpoisia siitoslehmä. Hevoset olivat myös Aatulle tärkeitä. Useissa uutisissa kantakirjaan merkitsemistilaisuuksista Aatun hevoset mainittiin.

Aatu oli myös edelleen aktiivinen kiinteistökaupoissa. Savon Sanomien pikku-uutisessa 1908 kerrottiin Aatun saaneen runsaan myyntivoiton Korkejoella sijaitsevasta talosta. Kaupasta syntyi verotettavaa tuloa, jonka perusteella kuvernöörinvirasto määräsi hänelle veroäyriä. Aatu valitti asiasta ja verotus kumottiin. Kunta valitti tästä kumoamisesta senaattiin.

Väänäsen perheeseen oli myös hankittu puhelin. Kuopiossa oli ollut jo 1880 puhelinyhtiö ja Väänäsillä oli ainakin Alavalla puhelin. Numero oli 286.

Aatu hoiteli menestyksekkäästi liiketoimiaan ja vaurastui. Hän oli kiinnostunut hankkimaan kiinteistöjä eri puolilta Kuopion ympäristöstä ja myös Kuopiosta. Hän osti 1912 Kuopion pitäjän Ritonien kylästä Lautamäki-nimisen maatilan irtaimistoinen. Vuonna 1915 Aatu hankki Rauta- ja Talousosuuskaupan konkurssipesältä kiinteistön kauppatorin kulmalta. Kiinteistössä toimi useita liikkeitä.

Vuonna 1916 Aatu hankki Maaningan Hamulasta Kankaala-nimisen tilan. Muistitiedon mukaan se oli Aatulle ja pojille metsästys- ja kalastuspaikka. Siellä he viettivät vapaa-aikaansa ratsastaen ja harrastaen em. toimia.

Lapset opintielle

Aatu ja Heta olivat molemmat kiinnostuneita kirjoista ja oppimisesta. Heillä oli taloudellisesti mahdollista tukea lapsiaan opintiellä. Väänäsen vanhimmat lapset Betty ja Aatami Eenokki (käytti nimeä Eino) laitettiin lukio-opintoihin. Betty kävi Kuopion yhteiskoulua 1903–1911, jolloin hänet päästettiin ylioppilaaksi. Aatami Eenokki puolestaan kävi Kuopion lyseossa 1904–1912 ja pääsi ylioppilaaksi 31.5.1912. Kuopus Väinö aloitti opintonsa Kuopion lyseossa 1909. Hänelle opintie oli takkuinen. Ensimmäisenä vuonna tuli ehdot aritmetiikassa ja ruotsin kielessä. Kesällä hän sai ne suoritettua. Toisena vuonna hän jäi luokalleen. Todistuksen mukaan hän oli kuitenkin erittäin taitava urheilussa. Kerrattuaan toisen luokan hän pääsi kolmannelle luokalle. Se ei sitten oikein sujunut ja jäätyään jälleen luokalleen hän sai koululta neuvon erota koulusta.

Bettyn ja Einon opinnot jatkuivat Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa Helsingissä. Betty valmistui joulukuussa 1917. Hänestä tuli luonnontieteiden maisteri ja hän toimi opettajana Kuopion yhteiskoulussa ja Kuopion lyseossa. Einosta tuli vuonna

Muonitusjoukkoja voileipätalkoissa, Betty alarivissä toinen oikealla.

1918 oikeustieteiden kandidaatti ja sai varatuomarin arvon 1921. Hän työskenteli pääasiassa Viipurissa. Väinö puolestaan jatkoi koulun päättämisen jälkeen isänsä Aatun liha-kaupassa Kuopion kauppahallissa. Naimisiin mentyään hän lähti Hamulaan isännäksi ja elätti perheensä maanviljelijänä.

Väänästen perhe itsenäistymisen ajan kuohunnoissa

Kaikki Aatun lapset osallistuivat toimiin valkoisten puolella. Molemmat pojat kuljettivat Alavan alueelle aseita piiloon, Betty puolestaan osallistui muonitustöihin. Tarina ei kerro teurastaja Aatun osallisuudesta eikä siitäkään kuinka paljon hän tiesi poikiensa touhuista.

Aatun suhtautumisessa sotaisiin toimiin kuvaa ehkä seuraava tapahtuma: Aatami Eenokki oli innokas lähtemään Saksaan jääkärikoulutukseen. Hän oli kiinnostunut

Aatami Eenokki 1918

jääkäriiliikkeestä, jonka tavoitteena oli irrottaa Suomi aseellisesti Venäjältä. Tarkkaa ajankohtaa Saksaan lähtöpyrkimyksille ei muisteta, mutta tiettyä päivänä Aatami Eenokki olisi ollut lähdössä Helsinkiin. Sieltä edelleen laivalla Saksaan. Isä Aatu ei ollut ollenkaan innokas päästämään poikaa. Lähtöä edeltävänä iltana hän pyysi Aatami Eenokkia hakemaan perunoita kellarista. Kun poika oli kellarissa, isä sulki kellarin luukun ja jätti pojan pimeään kellariin yöksi ja seuraavaksi päiväksi. Näin lähtö ei onnistunut eikä hän lopultakaan päässyt Saksaan koulutukseen.

Aatami Eenokki kuitenkin osallistui niin Suomen kuin Vironkin vaupussotaan. Lähellä oli hengen lähtö

näissä kahinoissa. Hän oli saanut osuman rintaansa. Rintataskussa oli ollut Einon ylioppilaskuva ja kolikko, johon luoti oli pysähtynyt. Tuo luodin rei'ittävä valokuva on vieläkin olemassa. Kolikon arvelleen menneen johonkin metallikeräykseen, josta tehtiin uusia luoteja.

Kuohuvien aikojen jälkeen elämä asettui uomiinsa

Elämä Alavalla jatkui maanviljelyksen parissa. Lapset olivat maailmalla.

Isä-Aatu kuoli 1931. Sen jälkeen Alavan tilalla jatkettiin maanviljelystä Hetan ja palvelusväen voimin. Perhe kuitenkin luopui tilasta siten, että 1936 vuokrasopimus purettiin.

Aatu

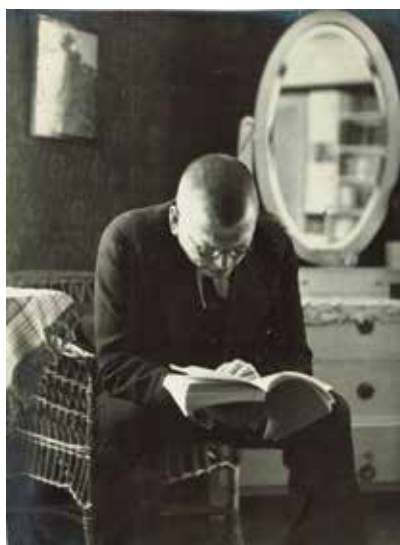
Heta

Alavan maatilalla elämä sujui maanviljelyksen parissa piikojen ja renkien avustuksella.

Väinö ja tyttärensä Marjatta

Aatami-Eenokki (Eino)

Betty

Tanskan Kuningas Erik V Klippingin ja nuijasodan päällikön Jaakko Ilkan kautta Väänäsiin

Kalevi Väänänen

Miten vuonna 1286 Tanskan kuninkaan Erik V Klippingin murha ja vuonna 1597 Nuijasodan päällikkönä mestattu Jaakko Ilkka voivat liittyä Väänäsiin?

Kun toimitin Väänästen Sukuseuran vuonna 2012 julkaisemaa Pohjois-Karjalan Väänäset -sukukirjaa, keskityin sukutietojen keräämisessä ns. isälinjaan. Sukututkinnassa tietoja tallennettaessa on tapana käyttää perusteena joko pelkästään isälinjaa tai sekä isän ja äidin sukulinjaa. Tutkiesani omaa sukuani yhdessä serkkuni **Ulla-Britta Talvitien, o.s. Bäckström** kanssa, hain sukutietoja meidän kummankin molemmista vanhemmista. Äitini **Amalian o.s. Mäki-Kalan** sukutausta osoittautui harvinaisen kiinnostavaksi ja esiin tuli merkittäviä henkilöitä.

Tietojen esiin saannissa ei ole tarvinnut matkustaa toiselle paikakunnalle tai ulkomailla sijaitsevaan arkistoon, vaan tiedot löytyivät oman tietokoneen avulla eri lähteistä.

Kotona tehty sukututkimustyö oli yksi keino poistaa kotikaranteenin toimetomuuksia, joka koronavirustaudin myötä tuli tuhansien ihmisten osaksi vuonna 2020. Tarinani vanhimmasta esi-isästäni alkaa Tanskan kuninkaasta melkein 800 vuoden takaa.

Tanskan kuninkaasta Erik V Klippingistä äitini äitiin Amalia o.s. Mäki-Kalaan

Tanskan Maribossa syntyi v. 1249 **Erik V Klipping**. Hän kuului Jelling-sukuun ja toimi vuosina 1259–1286 Tanskan kuninkaana. Hän kutsui koolle ensimmäisen ylimystön valtakunnankokouksen vuonna 1282, mikä oli askel kohti nykyaikaista lainsäädäntöä. Toinen hänen toimistaan oli devalvaatio: Hän leikkautti maan valuutan ja sai lisänimen Klipping (klippa=leikata). Lisäksi hän pakotti kirkon luovuttamaan varoja valtiolle. Ylimystö oli kuitenkin tyytymätön ja järjesti kuningas Erikin murhan 22. marraskuuta v. 1286 Finderupissa.

Erik V Klippingin poika **Erik VI**

Klipping (1274–1319) seurasi isäänsä Tanskan valtaistuimelle vuosiksi 1286–1319. Hän oli vain 12-vuotias tullessaan kuninkaaksi. Erik VI joutui sotimaan sekä isänsä murhanneita Tanskan ylimyksiä että pohjoissaksalaisia sotapäälliköitä vastaan.

Erik VI Klippingin kuoltua kuninkaaksi tuli **Cristoffer II Erikinpoika Klipping**, (1276–1332), joka oli edeltäjänsä veli eli myös Erik V Klippingin poika. Hän toimi Tanskan kuninkaana vuosina 1320–1326 ja uudelleen 1329–1332. Chistofferin hallintokaudella Tanska joutui suurten velkojen panttina luovuttamaan suuren osan maata saksalaisille ruhtinaille.

Cristofferin kuoleman jälkeen Tanskalla ei ollut kuningasta kahdeksaan vuoteen, kunnes kuninkaaksi nousi Cristofferin poika **Valdemar IV Atterdag**.

Erik V Klippingillä oli myös tytär, Cristofferin pikkusisar **Margareta** (1278–1341). Tämä meni naimisiin vuonna 1298 **Birger Maununpojan** kanssa. Birgerin isä **Maunu Ladonlukko** oli julistettu Ruotsin kuninkaaksi vuonna 1284. Maunu Ladonlukon kuoltua vuonna 1290 Ruotsia johti **Torkkeli Knuutinpoika**. Birger Maununpoika kruunattiin Ruotsin kuninkaaksi vuonna 1302. Eerikin kronikan mukaan Birger vangitsi veljensä **Eerikin** ja **Valdemarin** Nyköpingin linnaan, jossa he nääntyivät nälkään. Tapaus vuodelta 1317 tunnetaan nimellä Nyköpingin pidot.

Cristoffer II Erikinpoika Klippingin

puoliso oli **Eufhemia Pommerilainen** (1280–1332), Pommerin herttua Bogislaw IV:n ja tämän toisen vaimon **Margareta Rugenintyttären** tytär. Solmittu avioliitto oli todennäköisesti poliittisesti järjestetty tukemaan tyttären vanhempien arvomaailmaa. Perheeseen syntyi kaikkiaan kuusi lasta, joista vanhin poika oli **Erik Cristofferinpoika Klipping** (1307–1332). Vuonna 1321 Erik valittiin kuninkaaksi ja 15. elokuuta 1324 tämä kruunattiin isänsä rinnalle nuoremaksi hallitsijaksi. Vuonna 1325 Cristoffer pyysi poikaansa pysäyttämään Holsteinin kreivit ja näiden liittolaiset, mutta joukot hylkäsivät Erikin ja tämä joutui vangiksi Haderslevin linnaan.

Erik Christofferinpoika Klipping vapautettiin vankeudesta vuonna 1330 sillä ehdolla, että hän menisi naimisiin Saxe-Lauenburgin leskiherttuataren Elizabeth Holstein-Rendsburgin (1300–1340) kanssa. Tämä oli Erikin isän vihollisen, Gerhard III:n sisar. Liitosta syntyi 1331 Erik Erikinpoika Klipping Lovenbalk.

Pian syttyi sota, jossa olivat vastapuolina yhtäältä Christoffer II Erikinpoika Klippingin ja toisena osapuolena kreivi Gergard III:n ja tämän veljen kreivi Johan III Holsteinin kannattajat. Sota päättyi Helsingborgin sopimukseen vuonna 1332. Erik Christofferinpojan ja Elisabeth Holsteinin avioliitto purettiin. Aviomies oli jo kuollut Tanskan Kielissä vuosien 1331–1332 vaihteessa ja haudattu Sorön luostariin, sitten Pyhän Bendtin

kirkkoon.

Erik Erikinpoika Klipping Lovenbalk ja **Mette Laurintytär Ulfeldin** (s. 1335) saivat tytön, **Sophie Erikin tytär Lovenbalkin** (s. 1356 Viborg, Lysgaard).

Sophie Erikintytär Lovenbalk (1356–1412) solmi avioliiton Saksan Westfalenissa syntyneen **Lydeke Olafinpoika Djäknin** (1350–1409) kanssa.

Suomeen

Djäknin perheen esi-isän nimeä ei löydy nykyisistä asiakirjoista. Hän ei todennäköisesti koskaan käynyt Suomessa, mutta pojat, kuten Lydeke, näyttävät muuttaneen Suomeen. Keskiaikaisessa Suomessa oli monia Djäkn-perheitä. Heistä tuli 1400-luvun alussa korkeissa asemissa olevia henkilöitä, kuten Turun linnan saarnaaja, Hämeenlinnan neuvonantaja ja kahdesta pojasta tuli ritareja. Sukuhaaran tyttäristä tuli merkittävien Suomen aatelissukujen jäseniä tai suorastaan kantaäitejä; heitä avioitui ainakin sukuihin Fleming, Bliz, Kurck, Horn ja Tawast.

Lydeke Djäknin ja Sophie Erikin tytär Lovenbalkin perheeseen syntyi kolme lasta. Märta vuonna 1372, Klaus vuonna 1379 Turussa ja Bengt vuonna 1381 Turussa.

Klaus Lydekeninpoika Djäkn (1379–1437) toimi Turun linnan voutina vuosina n. 1409–1435. Hän pyrki edistämään Tallinnaan ja Baltiaan suuntaan käytävää kauppaa Ruotsin ja manner-Saksan hansakauppiaiden

pitkäaikaisesta sotatilasta (1426–1435) huolimatta. Turun linnapäällikkönä hän testamenttasi kahteen viikoittaiseen messuun tarvittavat varat, mm. Turussa sijaitsevan talon, Turun Tuomiokirkon Marian alttarille. Samoin luostarin uudelleenrakentamiseen hän hankki Tallinnasta muurarimestari Simonin.

Klaus Lydekeninpoika Djäkn solmi avioliiton Laitilan Isotalossa syntyneen **Kristiina Jönasdotter Garpin** (1375–1435 Nousiainen) kanssa. Perheeseen syntyi kaikkiaan yhdeksän lasta.

Heistä **Märta Klausintytär Djäkn** (1407–1477), avioitui **Jöns Olavinpoika Tavastin** (1370–1439) kanssa. Jöns Olavinpoika Tavast mainitaan

*Turun linna, Turku
Kuva: Kalevi Väänänen*

*Liedon Vääntelän kartanon päärakennus,
joka nykyiseltä nimeltään Liedon Vanhalinna
Kuva: Kalevi Väänänen*

vuosina 1420–1435 Liedon Vääntelän ja Paraisten Kuitian omistajana. Kotitilansa Mynämäen Alasjoella hän luovutti veljelleen Turun piispa Maunu Tavastille. Luovutus sinetöitiin piispan lahjana Pyhän ruumiin kuorille (kappellille) 11.11.1421. (Viite: Juhani Sinivaaran sukututkimukset). Liedon Vääntelän kartano on nykyisin Turun yliopistosäätiön omistuksessa oleva Liedon Vanhalinna.

Märta Klausintytär Djäknin ja Jöns Olavinpoika Tavastin avioliitosta syntyi kolme tyttöä, joista Valpuri Jönsintytär Tavast (1427–1477) solmi avioliiton Fleming-sukuun kuuluvan Henrik Flemingin (s. 1385 Uusi-kaupunki, k. 1480, Halikko), kanssa. Henrik Fleming ja Valpurin Jönsintytär Tavast perivät Paraisten Kuitian kartanon.

*Paraisten Kuitian kivilinna.
Kuva: Kalevi Väänänen*

Heidän tyttärensä **Katariina Henrikintytär Fleming** (s. 1468) solmi avioliiton Ahvenanmaalla syntyneen tuomari **Nils Jönsoninpoika Slukin**

kanssa. Tästä avioliitosta syntyi kahdeksan lasta, joista **Erik Nilsinpoika Sluk** (1489, Ahvenanmaa) solmi avioliiton Kokemäen kihlakunnan ja Ala-Satakunnan tuomarin **Matti Vuolteen**, (s. 1450), tyttären **Anna Matintytär Vuolteen**, (s. 1490), kanssa.

Erik Nilsinpoika Slukin ja Anna Matintytär Vuolteen avioliitosta syntyi **Agnes Sluk**, (1522–1560), joka solmi avioliiton Raisiossa v. 1522 syntyneen **Henrik Tasaisen** kanssa. Avioliiton solmimisen yhteydessä aviopari sai omistukseensa Sääksmäellä sijaitsevan Jutikkalan kartanon. Kartanon omistuksesta oli aiemmin vastannut kokemäkeläinen Vuolteen suku yhdessä saksalaisperäinen **Bäckin** suvun edustajien kanssa.

Henrik Tasainen otti uudeksi sukunimekseen **Hufvudsköld**. Hänen ja Agnes Erikintytär Slukin avioliitosta syntyi Sääksmäellä **Valpuri Tasainen Hufvudsköld** (1545–1600), joka solmi avioliiton Sääksmäellä Liuttulan kartanon isännän **Tuomas Uskela Liuttulan** (1500–1567) kanssa. Perhe otti sukunimekseen **Hufvudsköld**. Perheeseen syntyi v. 1567 **Margareta Tuomaantytär Hufvudsköld**, joka solmi avioliiton **Henrik Liuttula Speitzin** kanssa. Heidän poikansa **Hartvig Henrikinpoika Speitz** (1591) opiskeli Wittenbergin yliopistossa. Hän suomensi Ruotsin valtakunnan lain, joka kuitenkin on joutunut kateisiin. Hän toimi vuosina 1623–1624 Vehmaan ja Maskun lainlukijana ja hoiti Sääksmäellä, Paraisilla ja Lempäälässä

sijaitsevia perintötiloja.

Henrik Liuttula Speitzin ja Margareta Hufvudsköldin avioliitosta syntyi kaksi poikaa ja yksi tyttö. Pojista toinen oli edellä mainittu Hartvig ja toinen häntä yhdeksän vuotta vanhempi **Yrjö Speitz**.

Yrjö Henrikinpoika Speitz (1580–1616) oli Sääksmäen ja Hollolan kihlakunnan vouti ja omisti Sääksmäen Liuttulan kartanon. Hänen puolisonsa oli **Elina Helena Alnäs** (1580–1651). Heidän tyttärensä **Kristiina Yrjöntytär Speiz**, s. 1600, solmi avioliiton Raumalla v. 1600 syntyneen **Jaakko Paavonpoika Raumannuksen** kanssa. Jaakko Raumannus oli suomalainen kirkkoherra ja uskonnollisen kirjallisuuden suomentaja, joka käänsi mm. **Martti Lutherin Kateismuksen**. Hän toimi vuodesta 1632 Turun lukion alkeiskoulun opettajana sekä Pirkkalan kirkkoherrana v. 1632 ja kuolemaansa asti Tyrvään rovastikunnan lääninrovastina vuosina 1645–1678. Hänet haudattiin Pirkkalan kirkon alttarin alle. Perheeseen syntyi yhdeksän lasta, joista **Margareta Jaakontytär Raumannus Birkman** syntyi 1636.

Pohjanmaalle

Margareta Jaakontytär Birkman (1636–1716) avioitui Tampereen Harjun ja Ylöjärven seurakuntien kapalaisen **Lars Nils Forlundiuksen** (1600–1678) kanssa. Perheeseen syntyi kaksi tyttöä, Elisabeth ja Helena. **Helena Larsintytär Forlundius** syntyi Pirkkalassa v. 1678 ja avioitui **Matts**

*Oppaan tilan maat Rno:7 Kurikan Luovan kylän kartalla v. 1847
Kartta-aineisto saatu Jarmo Mäki-Oppaalta.*

Soraeuksen (s. 1650 Ikaalinen) kanssa. Mattsista tuli Ilmajoen Kurikan kappalainen. Hän kuoli 28.11.1702 Kurikassa samoin kuin hänen anoppinsa Margareta Birgman-Forlundius v. 1716.

Myös Helenan sisar **Elisabeth Larsintytär Forlundius** (1675–1724) siirtyi Kurikkaan. Hän avioitui siellä **Juho Eskonpoika Nikkola Oppaan** (1654–1739) kanssa. Juho Eskonpoika Nikkola otti Opas-tilan haltuunsa 1680-luvulla. Kurikan historia kertoo näin: Kymmenkunta vuotta, vuoden 1673 jälkeen, Oppaan tilan sai viljeltäväkseen Juho Eskonpoika Nikkola. Hän pani talon ajan mittaan niin

hyvään kuntoon, että se ohitti vaurauksessaan monia kantataloja.

Tässä sukulinjassa olevat lapset, heidän puolisonsa ja perheiden jälkipolvet ovat vaikuttaneet Kurikan, Ilmajoen ja Kauhajoen pitäjissä

Juho Eskonpoika Oppaalle ja Elisabeth Larsintytär Forlundiukselle syntyi viisi lasta, joista **Juha Juhaninpoika Opas** (1700–1774), avioitui 3.11.1696 syntyneen **Margareta Carlintytären** kanssa. Juho Juhaninpoika Opas oli talollinen ja lautamiehenä vuosina 1723–1753. Tähänkin perheeseen syntyi kahdeksan lasta. Pojista **Jaakko**

*Kuva teoksesta Suomen sukutilat Kustannusosakeyhtiö Kivi, Helsinki v. 1939
Kuva-aineisto saatu Jarmo Mäki-Oppaalta*

Juhonpoika Opas, syntyi 12.3.1731 ja kuoli Kurikassa v. 1805. Hänen puolisonsa oli Kurikassa 4.2.1733 syntynyt **Susanna Juhontytär Lusa**, joka kuoli 1.1.1812. Jaakko Opas oli Kurikan Oppaan tilan isäntänä vuosina 1754–1790 ja heille syntyi kaksi poikaa.

Pojista toinen **Samuel Jaakonpoika Opas**, syntyi 6.1.1782 ja kuoli 7.7.1830. Samuel Jaakonpoika Opas jakoi Oppaan tilan veljensä Iisakin kanssa. Samuel sai tilasta 19/48 manttaalia ja tilan nimeksi tuli Rinta-Opas. Samuel Jaakonpoika Rinta-Oppaan puoliso oli Ilmajoella 20.10.1760 syntynyt **Liisa Johanintytär Kokkola**.

Perheeseen syntyi tytär **Klara Samuelintytär Rinta-Opas** (22.6.1787–10.10.1858), jonka puoliso oli **Michel Iisakinpoika Latva-Kakkuri** (21.9.1787–2.1.1855). Michel

Latva-Kakkuri oli Sännttilän tilan isäntä ja heille syntyi yhteensä yhdeksän lasta.

Näistä lapsista **Michel Michelinpoika Latva-Kakkuri** (4.5.1812–17.1.1898) avioitui **Elisabeth Iisakintytär Skyttälän** (23.1.1814–3.10.1898) kanssa. Perhe otti käyttöön vaimon sukunimen Skyttälä, jolla sukunimellä perheen lapset kastettiin. Lapsia syntyi yhdeksän. Heistä Kurikassa 18.6.1843 syntyneestä **Hedvig Serafia Michelintytär Skyttälästä** tuli äitini äidin äiti.

Hedvig Serafia Michelintytär Skyttälä avioitui **Johan Eric Ericson Harju-Grekola Rinta-Kalan** (1841–1929) kanssa. Tähän perheeseen syntyi kahdeksan lasta, joista äitini äiti **Amalia Johanintytär Mäki-Kala** syntyi 26.6.1879 Kauhajoella.

*Mäki-Kalan talo Harjankylässä Kauhajoella
Kuva: Jukka Mäki-Kala*

Amalia Johanintytär Mäki-Kala (1879–1946) vihittiin 24.3.1905 Kauhajoella **Sameli Vihtori Korpela-Lahden**, (1882–1933), kanssa. Perheeseen syntyi kuusi lasta joista äitini **Helmi Amalia Lahti o.s. Korpela-Lahti** syntyi Kauhajoella 1910.

Hänen äitinsä **Amalia Johanin-**

tytär Mäki-Kala oli siis sukujuuriltaan lähtöisin vuonna 1249 syntyneestä Tanskan kuninkaasta Erik V Klippingistä. Amalian puoliso, **Sameli Vihtori Korpela-Lahti** taas kuuluu sukujuuriltaan Jaakko Pentinpoika Ilkan (1545–1597) sukulinjaan josta seuraavaksi.

Amalia Mäki-Kala

Sameli Vihtori Lahti

Nuijasodan päällikön Jaakko Ilkan kautta Amalia Mäki-Kalan puoliso Sameli Vihtori Lahdesta edelleen Väänäsiin

Jaakko Pentinpoika Ilkka, joka on hyvin tunnettu henkilö, syntyi n. 1545 ja mestattiin Isokyrön Kontsaan saarella 27.1.1597.

Noin vuonna 1585 Jaakko Ilkan isä luopui Ilkkalan tilan hoidosta ja 40-vuotiaasta Jaakko Ilkasta tuli isäntä. Vuonna 1586 hänet nimitettiin enonsa Matti Pentinpoika Peltoniemen jälkeen Ilmajoen nimismieheksi, jossa virassa hän oli vuoteen 1588, eli kaksi vuotta.

Jaakko Ilkkaa kiinnosti kauppa, jossa Pohjanmaalta vietiin silakkaa, lohta, voita ja eläinten vuotia joko Turun kautta tai suoraan Pohjanmaan rannikolta Ruotsin kautta Saksaan Lyypekkiin. Sieltä tuotiin laivoilla takaisin ostotavaroita, viljaa ja suolaa. On viitteitä, että tässä yhteydessä Jaakko Ilkka tutustui Lyypekistä Turkuun muuttaneeseen kauppias **Joachim Eichmanin** perheeseen, jonka tyttären, **Katariina Eichmanin** (1570–1597) kanssa hän avioitui. Heille syntyi v. 1592 Matti-niminen poika, myöhemmin Josef-niminen poika ja vielä kolmas poika, jonka nimeä ei tiedetä, mutta jonka tiedetään kuolleen Munsalassa v. 1633.

Jaakko Ilkka oli vuosina 1591–1592 varustanut kaksi ratsukkoa – ratsastaen itse toisella – kolmelle Venäjälle suuntautuvalle, **Klaus Flemingin**

johtamalle sotaretkelle aina Novgorodin porteilla asti.

Klaus Flemingin (1535–1597) isä oli **Joakim Henrikinpoika Fleming** (1432–1482), jonka isä oli Tanskan kuninkaan Erik V Klippingin sukulinjassa mainittu **Henrik Classinpoika Fleming** ja äiti **Valpuri Jönsintytär Tavast**. Voi vain arvailla, tiesivätkö Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming sukulaisuussuhteestaan.

Vuonna 1595 Klaus Fleming lähetti ratsumiehiä keräämään Pohjanmaalta vaatteita, ruokaa ja tavaraa linnoihin ja linnaleireihin. Tämä synnytti Pohjanmaalla kapinaa, jonka johdosta Jaakko Ilkka vangittiin ja toimitettiin Turun linnaan v. 1596. Turussa oli kuitenkin Jaakko Ilkan vaimon isä, kauppias Joachim Eichman, joka yhdessä turkulaisten rikkaiden kauppiaiden kanssa ilmeisesti lahjoi Turun linnan vankilan vartijan niin, että Jaakko Ilkka pääsi pakenemaan vankilasta syyskuussa v. 1596 ja palasi Ilmajolle.

Hän kävi tämän jälkeen Tukholmassa Kaarle-herttuan luona valittamassa Pohjanmaan talollisiin kohdistuvaa hätää ja Klaus Flemingin

toimeenpanemia veron kantoja. Kaarle-herttua yllytti Jaakko Ilkkaa keräämään talonpojista joukon, joka meni Hämeenlinnaan vaatimaan Klaus Flemingiä lopettamaan veron kannot. Tästä alkoi nuijasotana tunnettu kapina, jonka johtaja Jaakko Ilkka oli. Nuijasodan päällikön valintaan varmasti vaikutti se, että hän osasi kirjoittaa ja puhui sekä ruotsia että suomea. Silti hän käytti myös puumerkkiä. Ilmajoen vaakunassa on hänen puumerkinsä, mutta valitettavasti väärä.

Flemingin joukot seisoivat Ilkan johtamia nuijamiehiä vastassa Nokian kartanon lähetyvillä Pirkkalassa 31. joulukuuta 1596. On viitteitä siitä, että nuijamiehilläkin oli ruutiaseita käytössä. Kun kapinallisten hallitsemaa Nokian kartanoa oli ammuttu tykein, Fleming kehotti nuijamiehiä luovuttamaan päällikkönsä lupaamalla, ettei rivimiehiä rangaistaisi.

Nuijamiesten rivit kuitenkin hajosivat ja Jaakko Ilkka karkasi miestensä edellä Ilmajoelle. Flemingin ratsumiehet tappoivat Nokian pelloilla ja metsissä pakenevia nuijamiehiä satamäärin. Vouti **Abraham Melkiorinpoika** tavoitti muutaman päivän kuluttua myös Ilkan ynnä osan hänen esikuntaansa ja mestasi nämä Isonkyrön Kontsaan saarella 27.1.1597.

Flemingin samalla päiväyksellä kirjoittama kirje ”Jaakko Ilkan vangitsemis- ja Turun vankilaan toimittamiskäskey” ei ehtinyt tavoittaa vouti Abraham Melkiorinpoikaa ennen mestausta. Lopulta Jaakko Ilkan

ruumis pantiin Ilmajoella telipyörän päälle niin, että linnut söivät sitä.

Jaakko Ilkan todennäköinen avioiton esikoinen, **Mikko (Mikki) Jaakonpoika Ilkka** (1567–1642) avioitui **Petronella Josephintytär Seppilän** (1593–1679) kanssa. Mikko Ilkka oli tullut ensikerran isäksi, kun hänelle ja tuntemattomaksi jääneelle äidille syntyi v. 1605 Juho Mikinpoika Ilkka, josta tuli tunnettu kirkon rakentaja. Tästä varhemmasta liitosta syntyi myös v. 1607 Sipi Mikintytär Ilkka.

Mikko Jaakonpoika Ilkan ja Petronella Josephintytär Seppilän liitosta syntyi yksi poika ja neljä tyttöä, joista **Aune Mikintytär Ilkka**, syntyi Ilmajoen Ilkkalassa v. 1630. Mikko (Mikki) Jaakonpoika Ilkka oli Ilkkalan tilan isäntänä vuosina 1598–1642. Hän oli myös valtiopäivämies.

Aune Mikontytär Ilkka, (1630–1696), avioitui Peltoniemen isännän, nimismiehen ja majatalon pitäjän **Valentin Hannunpoika Peltoniemen** (1625–1689) kanssa. Heille syntyi yhteensä kahdeksan lasta, joista **Iisakki Valentininpoika Peltoniemi** syntyi v. 1665.

Iisakki Valentininpoika Peltoniemi (k. 18.3.1694) oli Ilmajoella Välskilän tilan isäntä ja avioitui **Walborg Jakobintytär Korhosen** (1660–1719) kanssa. Heille syntyi kaksi tytärtä, Marketta v. 1690 ja Maija v. 1693.

Marketta Iisakintytär Peltoniemi (1690–26.1.1769) meni naimisiin Hannuksela-Lipasti tilan omistajan **Mikael Tuomaanpoika**

*Sameli ja Amalia Lahti omistamansa talon edustalla.
Kuva perhealbumista.*

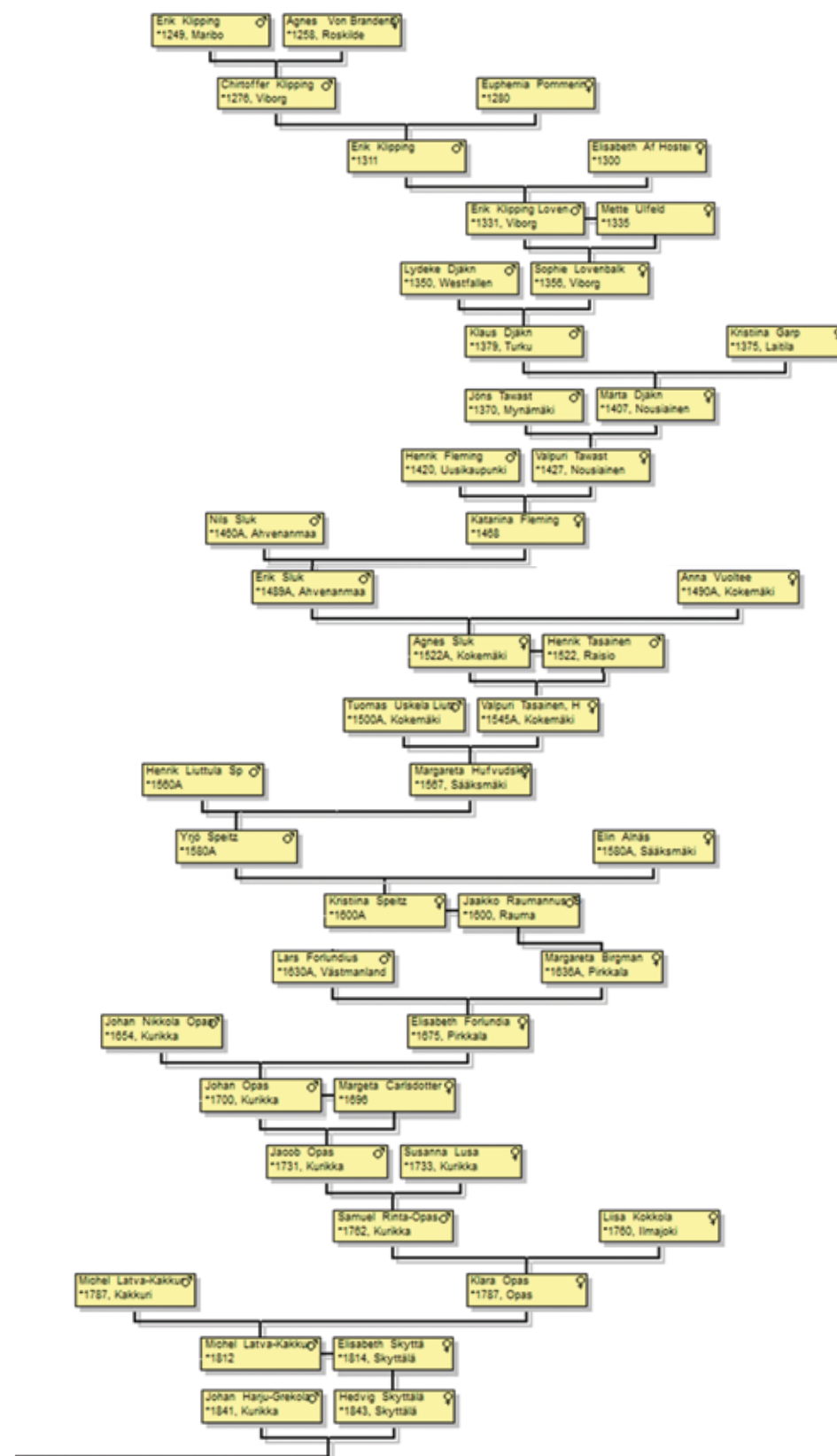
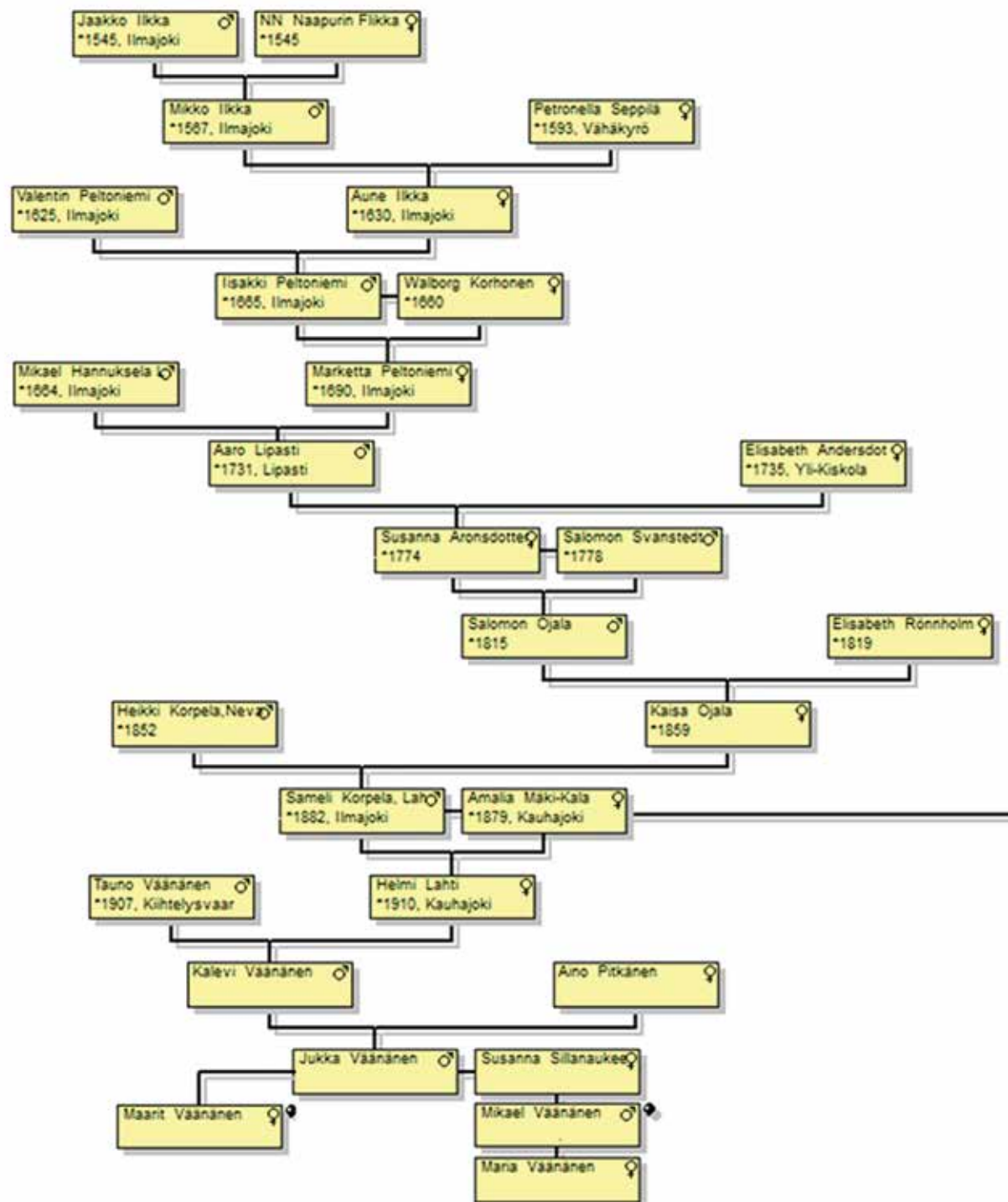
Hannuksela-Lipastin (1.7.1664–22.4.1743) kanssa. Mikael Hannuksela-Lipasti oli tilan isäntänä vuosina 1697–1718. Perheeseen syntyi vain yksi poika, joka sai nimekseen Aaro.

Aaro Mikaelinpoika Lipasti, syntyi 26.10.1731 Kurikassa ja kuoli 27.11.1780 Yli-Pirilässä Ilmajoella. Hän avioitui 17.11.1735 Ilmajoen Yli-Kiskolassa syntyneen **Elisabeth Andersintytär Yli-Kiskolan** kanssa. Avioliitosta tuli suurperhe, koska perheeseen syntyi yhteensä 10 lasta.

Heistä **Susanna Aarontytär Lipasti** syntyi Ilmajoella 11.1.1774 ja avioitui Jalasjärvellä 9.11.1778 syntyneen **Salomon Johanneksenpoika Svanstedtin**

kanssa. Perheeseen syntyi 19.9.1815 **Salomon Salomoninpoika Svanstedt**. Sukunimi suomennettiin myöhemmin Ojalaksi. Perheeseen syntyi 30.7.1859 **Kaisa Salomonintytär Ojala**, joka avioitui **Heikki Samuelinpoika Korpela-Kauppusen**, (25.11.1852–13.9.1932), kanssa. Perheeseen syntyi Ilmajoella 11.9.1882 **Sameli Vihtori Heikinpoika Korpela**. Samuel Korpelan sukunimi muutettiin ensiksi Nevanperäksi ja myöhemmin Lahdeksi.

Sameli Vihtori Heikinpoika Lahti, (1882–13.11.1933), solmi avioliiton **Amalia Johanintytär Mäki-Kalan**, (26.6.1879 Kauhajoki – kuoli 3.8.1946 Vihti), kanssa.

Amalia Mäki-Kalan esipolvet alkavat Tanskan kuninkaasta Erik V Klippingistä, kuten edellä on kerrottu.

Sameli ja Amalia Lahdella oli omistuksessa Vaasan tuomiokunnan arkistorekisterin mukaan seuraavat tilat:

Keski-Lahden perintötila Rno: 3, v.1907, Ilmajoen Lahdenkylässä; Amalia Mäki-Kalan vanhempien omistuksessa ollut Kalan talo Rno: 5 Harjan-
kylässä Kauhajoella v. 1908–1912, Lahti-Harja talo Rno: Harja 1, (Nykyisin talon nimi on Raivio) v. 1913–1914, Jalasjärvellä, Hirvijärvellä Marttilan verotila Rno:1, vuosina 1914–1917; Luopa Rno: 643, Kurikan Luovankylässä vuosina 1917–1923, vuosina 1924–1927 Kohlun talo Kauhajoen Harjan-
kylässä ja lopuksi Marttilan Rno: 850 Kauhajoen Harjankylässä vuosina 1927–1931.

Sameli Vihtori Lahti oli töissä Amerikassa 1920-luvun lopulla, jolloin hänen v. 1912 syntynyt poikansa Lauri oli tehnyt kaikki tilan työt. Kun Sameli palasi Amerikasta, hän liittyi korttirinkiin ja asetti panokseksi Marttilan tilansa Kauhajoella. Sameli Lahti hävisi pelin ja perhe joutui mie-
ron tielle. Sameli Lahti kuoli 13.11.1933

Kauhajoella.

Perheeseen syntyi kaikkiaan kuusi lasta, joista **Helmi Amalia Samelintytär Lahti** syntyi 25.11.1910 ja kuoli 17.2.1975 Tampereella.

Helmi Amalia Lahti, tuleva äitini, meni naimisiin Kiihtelysvaarassa 24.4.1907 syntyneen **Tauno Antti Juhonpoika Väänäsen** kanssa. Isäni Tauno Antti Väänänen oli talvisodan jälkeen rajajääkärimäisenä Lieksassa ja kuoli 12.1.1942. Perheeseen syntyi v. 1939 yksi tyttö, joka kuoli heti syntymän jälkeen ja sen jälkeen minä **Kalevi Tauno Väänänen** vuonna 1940.

Tauno Antti Juhonpoika Väänäsen esivanhemmista olen kertonut tarkemmin vuonna 2012 julkaistussa toimittamassani Väänästen Sukuseuran Pohjois-Karjalan Väänäset -kirjassa.

Kalevi Tauno Väänänen

Kirjoittaja liittyi Väänästen Sukuseuraan vuonna 1984 ja toimi vuosina 1985–1990 seuran sihteerinä ja vuodesta 1987 hallituksen varajäsenenä (Väänästen sukupuu -lehti nro 10/1988). Nykyisin hän on seuran kunniajäsen ja toimii aktiivisesti sukututkimustoimikunnassa. Jukka-poika on nyt seuran sihteerinä ja pojantytär Maria tämän lehden taittaja.

Elämätä entisten immeisten - Sukututkimusta ja muistelua

Kahen eteläsavolaisen sukuhaaran kautta Viänänen

Leena Mäkinen os. Parkkinen

Etelä-Savon Väänästä ei vielä ole kovin paljon kirjoitettu, mutta vuoden 2016 **Väänästen Sukupuussa on FT Pertti Väänäsen laaja kirjoitus otsikolla Väänästen päähaaran alkukoti sijaitsi Rantasalmella. Siinä on myös Mikkelin Väänälän, Pitkäläiden ja Tuusmäen Väänästen suvun historiat. Nyt ovat äitini suku ja samalla oma taustani saaneet valaistusta.**

Helga-äitini isänpuoleinen Väänäs-suku on Rantasalmelta ja äidinpuoleinen Juvalta. Pertti Väänänen on tutkinut Helgan isänpuoleisen suvun vaiheita sekä selvittänyt rantasalmelaisen isoäiti Fanny Tirrosen isän Enok Väänäsen sukua 1500-luvun alkupuolel-
le saakka. Hän on selvittänyt myös Helgan Saima-äidin juvalaissyntyisen Maria-mummon Väänäs-juuria.

Pertin lokakuussa 2021 antamien useiden neuvojen ja tietojen pohjalta kokosin yhteen äitini Väänäs-sukujen juuret. Niitä seurattaessa tuntui, että Väänäsiä on muinoin ollut valtavasti ja nimien ja vuosilukujen kanssa on oltava tarkkana, jotta pysyy oikeassa perheessä.

Vanhin tiedetty esi-isä on Jussi Väänänen

Äitini isänäidin Fannyn rantasalme-
laisen suvun vanhin tiedetty esi-isä on noin v. 1510 syntynyt Jussi Väänänen. Suku haarautuu mm. Antin (s. 1690) lasten kohdalla siten, että vuonna 1725 syntyneen Jussin jälkeläiset johtavat esi-isääni Eenokkiin. Sukuhaara on ehkä sammunut Rantasalmelta, mutta jatkuu muilla paikkakunnilla, sillä mm. Fannyn pikkuveljen Kallen jälkeläisistä pojanpoika Paavo asuu Tampereella. Toinen Rantasalmen haara jatkuu edelleen Tenhulanmäellä Rantasalmella.

Rantasalmella asuneisiin Jussin jälkeläisiin kuului Fanny Väänäsen isoisa Fredrik, joka syntyi 1808.

Fredrik avioitui Leena Qvintuksen (s. 1810) kanssa ja heille syntyi 12.10.1834 Enok. (k. 23.12.1903 Rantasalmella). Enok on kymmenettä sukupolvea Jussin jälkeläisenä.

Enok vihittiin 26.6.1861 Kristina Elisabeth Jurvasen kanssa, (26.6.1861–17.05.1880).

He asuivat Tuusmäki 17:ssa vuoteen 1878 asti, jolloin muuttivat tilalle Tuusmäki 11 ostettuaan sen omaksi.

Leskimiehenä Enok teki kierroksen Juvalle ja Sulkavalle, kirkonkirjoissa nimittäin mainitaan muutto Juvalle 2.1.1888 ja paluu Sulkavalta Rantasalmelle 31.12.1888. (Jauhoniemi). Rantasalmella hän näyttää asettuneen vanhempaan kotiinsa Tuusmäki 17:een.

Kristina ja Enok Väänäsen lapset:

- 1) Emma s. 30.05.1862, vih. Kalle Huupponen, lapsia, asuivat Juvalle
- 2) Hilma s. 18.03.1864, vih. Henrik A. Bagge, lapsia, asuivat Rantasalmella
- 3) Fanny s. 07.01.1867, k. 1910, vih. Kalle Tirronen (k. 1907), lapsia, asuivat Juvalle
- 4) Kalle s. 02.04.1869, 1. vmo Anna Miettinen, 2. Maria Innanen, lapsia, Kalle k. 1926 Simpele
- 5) Anshelm s. 04.12.1871, perheetön, k. 03.01.1945 Juva
- 6) Ernst s. 11.06.1875, muutti Viipurista Kanadaan n. v. 1922, k. 3.4.1955, Alma, Kanada
- 7) Amanda s. 04.06.1877, vih. Juho Kämäräinen, lapsia, Amanda k. 21.7.1944 Sarkola.
- 8) Emil s. 12.05.1880, k. 21.07.1886 Rantasalmi

Näin Väänäs-suvun tie vei Pellosniemen Väänälästä Juvan Pitkälähteen

Helga-äitini on Juvan Väänäs-sukua Saima-äitinsä mummon Maria Sofia Juhontytär Väänäsen (s.1849) kautta. Tämän sukuhaaran vanhin tiedetty esi-isä Pekka Väänänen syntyi noin

Eenok Väänäsen ja Kristiina Jurvasen jälkeläisiä valokuvattuina Indurskyn kuvaamossa Viipurissa. Vasemmalla edessä Fanny, aviossa Tirronen, takana vas. Ernst ja oik. Anshelm eli Anselmi Väänänen. Edessä oik. Kalle Väänänen ja hänen poikansa Emil (äiti Kallen ensimmäinen vaimo Anna Miettinen). Emil oli syntynyt 1892. Koska hän näyttää kuvassa 5–8-vuotiaalta, kuva lienee otettu 1890-luvun loppuvuosina.

v. 1518 Pellosniemen Väänälässä, nykyisin Mikkeliä, aiemmin Anttolaa. Pekan pojanpojan Matin pojanpoika Paavo (s. n. 1622) lähti Pellosniemen Väänälästä lähikylään Juvan Pitkälähteen leskirouvalle uudeksi mieheksi eli puusniekaksi. Tätä sukuhaaraa asuu edelleen Juvalle.

Maria Sofian Väänäs-suvusta tiedämme vain vähän. Hänestä ei ole säilynyt muistitietoa eikä kuvaa. Jospa vielä jostain löytyisi valokuva Mariasta tai hänen sisaruksistaan! 1980-luvulla teetimme sukuselvityksen Juvalta, siinä näkyvät Marian ja miehensä Kalle Lindgrenin lapset perheineen, joista osa jäi Juvalle. Yksi heistä oli Ulla Fredriikka Vilhelmiina (Miina) Lindgren (s. 27.9.1874 Juvalle). Hänen puolisonsa oli Kalle Sopanen (k. 1925 Juvalle). Yksi Miinan ja Kallen lapsista oli Saima (1905–1984), joka avioitui juvalaisen puusepän Toivo Kallenpoika Tirronen (1897–1967) kanssa. Toivon rantasalmelaisesta Fanny-äidistä (os. Väänänen) enemmän ohessa. Saiman ja Toivon lapsista yksi on Helga, oma äitini.

Palataan vielä esipolviin: Miinan isä Karl (Kalle) Lindgren syntyi 2.6.1835 Juvalle ja äiti Maria Sofia Väänänen 31.8.1849, samoin Juvalle, Pohjoiskylä 10-15. Hän kuoli 17.12.1916 Juvan Kaskeen kylässä. Kalle ja Maria Sofia oli vihitty 5.10.1873 molempien ensiavioon.

Maria Sofian vanhemmat, isä Johan (Juho) Väänänen syntyi 2.1.1815 Juvan Maaralan kylässä ja kuoli 1877 Juvan Kaislajärven kylässä. Äiti Stina Roikonen syntyi noin vuonna 1817, Lievola 2:ssa, heidät vihittiin 20.6.1847. Marian sisaruksia olivat Cristina, Pekka (Petter Johan) ja Kalle (Karl Gustav). Pekka Väänäsen jälkeläisiä asuu Juvalle edelleen.

Kirjoittajan Helga-äidin vanhemmat Saima ja Toivo Tirronen todennäköisesti 1955, jolloin Saima täytti 50 vuotta. Saiman mummo ja Toivon äiti olivat Väänäsiä.

Juho Väänäsen Tahvo-veljen (s. 1823) Kalle-poika syntyi 8.8.1851 Juvan Haikarilan kylässä. Kalle Väänänen muutti nuorena Viipurin puoleen ja asettui avioituessaan Vahvialaan Viipurin maalaiskuntaan, jossa kuoli maanviljelijänä 1933. Sukuseuramme entinen esimies O. P. Väänänen kertoo tämän isänsä Kallen elämänvaiheista ja suvusta vuoden 1970 Väänästen Sukupuu -lehdessä ja lisää vuoden 1973 lehdessä.

Mutta varsinkin FT Pertti Väänänen on vuosien varrella tehnyt tutkimuksillaan monesta näkymättömästä Väänäsestä näkyvän. Kiitos kaikille Väänäs-suvun sukujuurien tietoja talletaneille! Toivottavasti lähitulevaisuudessa voimme ihastella kirjaa näiden Juvan ja Rantasalmen sukujenkin vaiheista.

*Yli satavuotias muisto esiäiti Fanny
Tirroselta on säilynyt Suomalaisen
Kirjallisuuden Seuran toimituksissa*

*Fanny Tirronen (o.s. Väänänen) (1867–1910).
Kuva on osasuurennos sisaruskuvasta.*

Nykytekniikan avulla sukutietoja hakeva voi yllättyä iloisesti ja löytää jotakin sellaista, joka on ollut käden ulottuvilla esim. kirjaan painettuna, mutta sitä ei ole osattu etsiä, kun sen olemassaolosta ei ole säilynyt jälkipolville edes suullista perimätietoa.

Etsiskelin vuonna 2017 tietoja äitini Helga Parkkisen isän, Toivo Tirrosen suvusta. Toivon äiti Fanny oli Rantasalmen Väänäsiä, s. 7.1.1867. Kalle Tirrosen kanssa 17.10.1887 solmitun avioliiton myötä hän tuli naapuripitäjään Juvalle, Kiiskilänniemen kylään, Tirrolan tilalle.

Netistä löysin linkin, jossa oli Fanny Tirrosen nimi, linkki vei Torontoon, Kanadaan. Ajattelin ensin, että Fannyn Kanadaan vuonna 1922 muuttanut veli Ernst Väänänen saattaisi liittyä asiaan. Ei se sitten niin suoraviivaista ollutkaan. Pienen tutkiskelun jälkeen päädyin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) sivuille, siis tänne koto-Suomeen.

Selvisi, että nuori ylioppilas L. Schadewitz oli vuonna 1899 keruumatkallaan haastatellut Fannya hänen kotonaan Juvan Kiiskilänniemellä. Fanny osasi vanhaa kansanperinnettä, jota ylioppilas kirjasi muistiin. Onneksi ehtyneen lehmän parantamiseksi lausuttu loitsu sisälsi kalevalamitaisia runosäkeitä ja sen vuoksi se kelpasi Suomen kansan vanhat runot kirjasarjaan ja on siellä osassa VI, Savon runot 2, sivulla 1316 kaiken kansan luettavana.

N:o 5554

*Jos lehmä ei anna maitoansa
ja maito viruu,
on maitoa lypsettävä kertitsinten perän läpi pannun hattuun
ja siitä maito on kaadettava lehmän vasempaan korvaan
ja emännän otettava vaate päästään
ja sillä lyötävä lehmää 3 kertaa selkään sanoen:
Muista kohtais',
Kaho kottiis
Ja elätä emäntäis!*

Fanny oli kertonut samalle perinteentallentajalle myös ohjeen, jolla neito saa sulhon:

”Jos tahtoo saada sulhasen, on pyyhittävä morsiamen hameen helmaan kasvonsa, jotta ne tulee kauniiksi, sitten sulhasen kyllä saa.”
Kun tässä ei ole runomittaa, se ei päässyt em. kirjaan, mutta on tallennettu SKS:n arkistoon.

Kirjasarjan Savon runot osa 2 painettiin vuonna 1936. Samoihin aiheisiin liittyviä loitsuja hieman eri sanoin ovat muutkin kerääjät tallentaneet Juvan lisäksi mm. Rantasalmella. Juvalla vuonna 1880 syntynyt L. Schadewitz tunnetaan paremmin suomennetulla nimellä Leo Harmaja. Hänestä tuli kansantaloustieteilijä ja hän kuoli Helsingissä vuonna 1949.

Toimittajan lisäys: Miten sitten netistä löytynyt Toronto liittyy aiheeseen? – Toronton yliopisto on tukenut Suomen kansan vanhat runot -kirjasarjan digitointia, varmaan siksi, että siellä on vaikuttanut suomalaissyntyinen kansanperinteen tutkija Elli Köngäs-Maranda. Siksi google-haku nosti näkösalille Toronton. Helpoiten runot ja monipuoliset hakumahdollisuudet saa ruudulleen kirjoittamalla hakuruutuun SKVR.fi

In memoriam Pentti Väänänen

Isäni Pentti Väänänen syntyi 22. syyskuuta 1936 Nilsin Lehtomäkeen Kolmikanta-nimiseen mökkiin Niilo ja Anni Väänäsen perheeseen Paavon, Pekan ja Kertun veljeksi. Myöhemmin perheeseen syntyivät vielä Anneli ja Niilo. Elämä Kolmikkannassa oli ehkä taloudellisesti niukkaa ja murheiltakaan ei välttytty, mutta perheen, kylän ja suvun elämää on kuvattu myös varsin eloisaksi. Positiivinen ja valoisa elämänasenne olikin yksi Pentin kantavista luonteenpiirteistä, joka säilyi läpi elämän.

Lehtomäen kylällä Pentti kävi koulua vain pakolliset luokat, mutta oppi jo varhain työntekoon. Hän kertoi usein muistoja ja sattumuksia esimerkiksi Yläpihasta ja Mattilasta hevoshomista, jotka tuntuivat olleen nuorelle Pentille varsin miellisiä töitä.

Kouluajoilta Pentti kertoi myös tarinoita. Yksi muisto liittyy opettaja Ruusa Koposeen, joka oli kuulemma varsin nuuka. Pentin neljännen luokan maantiedon kirjasta puuttui paljon sivuja ja sen vuoksi joulutodistuksessa numero oli neljä. Jotta luokalta pääseminen mahdollistuisi, opettaja kehotti kevätpuolella käymään lukemassa läksyjä naapurissa, mutta Pentti oli sitä mieltä, että mieluummin hän lähtee isänsä mukaan savotoille ja tulee syksyllä kouluun seuraavan kerran. Pentti heitti repun selkään ja

lähti kävelemään koulun portille. Pian Ruusa huiskutti aivan uudella maantiedon kirjalla Pentin perään: "Vielä löytyi yksi kirja. Tulehan kuitenkin joululoman jälkeen kouluun."

Tämän ja monia muita juttuja lapsuudesta ja nuoruudesta Pentti kertoi mielellään. Hän olikin hyvä jutunkertoja ja erilaisten sanontojen suurkuluttaja. Esimerkiksi jos sää oli oikein kurja, oli hänellä tapana sanoa: "Parempi tämmönenkin keli, kuin ei minkäänlainen." Tai jos asiat olivat jotenkin huonosti: "Sadan vuoden kuluttua tämäkin on kirjoitettu historian kirjoihin ihan pienellä tekstillä."

Työ kuljetti Pentin kuusikymmentäluvun alkupuolella muutamaksi vuodeksi Tampereelle veljensä Pekan

Pentti ja rakkain hevonen Otto, tällä kertaa risukarhin esittelyssä. (Kotialbumi)

yritykseen autonkuljettajaksi. Kuitenkin, kun äiti-Annin kunto Lehtomäessä heikkeni, tuli Pentti takaisin Nilsinään hoitamaan äitiään. Nilsinässä työpaikka löytyi Santeri Jousilahden palveluksesta kuorma-auton kuljettajana. Ja löytyipä Sänkimäen pienestä kyläkaupasta myös Sirkka. Yhteisen kodin Pentti ja Sirkka laittoivat Kinnahmin rinteen juurelle, Petronpään. Perheeseen syntyi kolme lasta; Mikko, Annu ja Marja. Kahdeksankymmentäluvun alkupuolella Penttiä alkoivat vaivata sydänoireet ja hän joutui jäämään pois kuorma-autonkuljettajan työstä.

Vuoden 1987 talvella hän odotti pääsyä sydänoperaatioon jo niin heikossa kunnossa, ettei koko talvena poistunut tuvasta kuin lääkärireissuille. Silloin hän meni meille tytöille

lupaamaan, että jos hän tästä selviää, niin ostetaan hevonen. Ja niin siinä kävi, että jo samana syksynä Petronpään pihaan saapui ensimmäinen poni ja sen jälkeen parhaimmillaan – tai jos äidiltä kysyisin pahimmillaan – poneja ja hevosia oli enimmillään jopa kahdeksan. Lisäksi pihassa oli muitakin eläimiä. Pentti kuntoutui sydänoperaatiosta niin hyvään kuntoon, että tänä päivänä hänet olisi laitettu takaisin autonrattiin, mutta ajanhenki oli silloin, että Pentti siirtyi sairaseläkkeelle. Jo nuorena hevosista pitänyt Pentti käänsi uuden sivun elämänsä kulussa. Hän muun muassa kasvatti, vuokrasi ja möi eteenpäin shetlanninponeja ja tuli monelle turistille tutuksi hevosajelujen järjestäjänä Tahkon laskettelukeskuksessa. Kaikenlainen kaupantekeminen oli

Pentille mieluista ja niinpä esimerkiksi hevoset sekä autot vaihtuivat välillä tiuhaan tahtiin.

Rakkain hevosista oli omakasvatama Otto. Pentti ja Otto olivat pidetty ja kuvattu parivaljakko niin Tahkolla, kuin Nilsin pussihousukerhossa ja harrastajateatterissakin. Otto oli hyvin koulutettu ja viisas hevonen. Otto oppi, milloin on hänen vuoronsa tulla teatterissa esiin ja tiesi ohjastamatta reitin ”pitkäripaseen”, kun pussihousumiehet kiipesivät rattaille syysmarkkinoilla. Lisäksi Otolla ajettiin niin rankoja metsästä, kuin hää- ja hautajaiskyytejäkin.

Pentti oli automies, hevosmies ja laulumies. Hänellä oli komea lauluääni ja hän oli mukana erilaisissa lauluryhmissä sekä muissa paikallisissa porukoissa. Pentti oli aktiivinen seurakuntalainen ja hänellä oli vakiintunut paikka Nilsin kirkossa. Paikka oli penkin päässä, kohdassa jossa sai istua yksin. Vaikka Pentti oli puhelias seuramies, kirkossa hän halusi olla omissa ajatuksissaan. Pentin usko Jumalaan ja taivaaseen oli vankka koko elämän ajan.

Pentti oli aktiivinen kansalainen ja vaikka hän ei käynyt kouluja, oli hänellä sydämen sivistystä, joka kumpusi tavassa kohdata ihmisiä ja ottaa vastaan elämä ja lopulta kuolemakin suurena seikkailuna, jossa jokainen päivä voi tuoda jotakin ihmeellistä.

Lapsenlapsia Pentti-ukki oli aina valmis kyyditsemään ja auttamaan. Hän järjesti mielellään esimerkiksi

Pentti kuului Nilsin pussihousukerhoon, suosittuun soittavaan ja laulavaan miesporukkaan. Kuva on kerhon esiintymisestä Väänästen sukuseuralle Tahkolla elokuussa 2017, Pentillä sukuseuran pinssi. (Kuva Pentti J. Väänänen)

pieniä talkoita, jossa tehtiin töitä, kerättiin marjoja ja syötiin hyviä eväitä. Pentti jätti meille jälkipolville paljon hyviä muistoja ja tarinoita elämästä Lehtomäen kylällä. Hän jätti meille myös arvokasta henkistä pääomaa omilla toimillaan, tavallaan elää ja katsoa elämän kokonaisuutta. Lisäksi hänen humoristinen suhtautumisensa arkisiin asioihin oli omaa luokkaansa. Pentti tiesi keväällä ajan olevan vähissä ja hän ehti hyvästellä läheisimmät

ihmiset sekä järjestellä asioita jälkeensä. Hän lohdutti meitä sanomalla: ”Rati on puitu.” Eli pellon viimeinenkin sarka on hänen osaltaan tehty. Lopulta Pentti nukkui ikuiseen kesäkuun viimeisenä päivänä puolisonsa Sirkan ja tyttäriensä ympäröimänä. Kuoleman hetkellä luimme

jokailtaisen iltarukouksen: Levolle lasken Luojaani. Pentti pääsi takaisin kotiin, jossa häntä odottivat jo monet sukulaiset ja ystävät kymmenien vuosien varrelta.

Marja Heikkinen
tytär

Kuj jäseniä yhteisen perheen - Sukuseuran nuorta polvea

Aki Väänänen sai yrittäjätunnustusta

Sukuseuran hallituksen jäsen Aki Väänänen sai huhtikuussa tunnustuksen ”Vuoden 2021 Nuori Yrittäjä”. Tunnustuksen antaja on Kuopion Yrittäjät ry.

Aki on perheyrittäjä Väänänen auto oy:n kolmas yrittäjäisäntä. Hänen ukkinsa Kauko Väänänen perusti yrityksen 1963. Kaukon kuoltua saappaisiin astui hänen 26-vuotias poikansa Pekka Väänänen. Uusin sukupolvenvaihdos tapahtui vuonna 2016. Välillä Aki oli ajatellut muitakin työaloja, mutta tuttu ja hyvä henkilökunta oli yksi syy tulla yritykseen ja jatkaa sen johdossa.

Montaa kolmannen polven yritystä ei taida Kuopiosta löytyä, todettiin yrittäjähdistyksen tiedotteessa. Siinä muistettiin myös, että autokaupan viime aikaisissa myllerryksissä on tarvittu erityistä taitoa ja kykyä uusiutua.

Sukuseura onnittelee!

Aki Väänänen omassa liikkeessä palkintokirjansa kanssa. Kuva Kuopion Yrittäjät / Merja Palm.

Kasvaminen kasvattajaksi

Petteri Saarela

Heti lukion aloitettuani ajattelin haluavani lääkäriksi. Valitsin itselleni siis mahdollisimman paljon fysiikan, kemian ja biologian kursseja. Jo hyvässä ajoin ennen ylioppilaskirjoituksiani huomasin, etteivät aiheet kiinnostaneet minua sen vertaa, että haluaisin työskennellä niiden parissa. Piti palata lähtöruutuun ja miettiä, mitä haluaisin lähteä opiskelemaan. Pohdin missä olen ja hyvä sekä mikä kiinnostaa ja nopeasti päädyinkin harkitsemaan opettajan ammattia; tärkeää työtä, joka päivä on erilainen ja pitkät lomakin ovat plussaa! Niinpä hain keväällä 2014 Helsingin yliopistoon opiskelemaan omaa lempikouluaikaini, englantia. Pääsin sisään ja aloitin opintoni syksyllä 2014. Valmistuin Helsingin yliopistosta englannin ja biologian aineopettajaksi syksyllä 2020 filosofian maisterin paperein.

Englannin yliopisto-opintoihin kuuluu paljon kielitieteen opintoja, joissa syvennyttään englannin ja muiden kielten hyvin yksityiskohtaisiin ominaisuuksiin. Yhtenä mieleenpainuvana esimerkkinä oli eräällä luenolla annettu tehtävä, jossa opiskelijoille annettiin pätkä swahilin kielistä tekstiä, jonka ominaisuuksia piti tulkita ja esitellä ymmärtämättä tekstiä. Pääaineopintoihin kuului myös kirjallisuuden, kulttuurin sekä historian

kursseja, joista minulle mieluisimpia olivat aina sosiolingvistiikan kurssit, joilla muun muassa tutustuimme englannin kielen ja sen käyttämisen eroihin eri maissa.

Nykyään aineopettajilla on lähes poikkeuksetta vähintään kaksi opetettavaa ainetta. Ennen pedagogisia opintoja minäkin suoritin laajat sivuaineopinnot toisessa tiedekunnassa, jotta voin opettaa englannin lisäksi myös biologiaa. Englanti ja biologia on hyvin tavaton yhdistelmä, mutta en halunnut pakottaa itseäni ottamaan englannin kaveriksi ruotsia vain sen takia, että muutkin tekevät niin. Biologian sivuaineopintoihin kuului eläinten ja kasvien tunnistamiseen ja analysointiin keskittyviä kursseja, geeniteknologia- ja evoluutiokursseja sekä mahdottomalta tuntunut ihmisen fysiologian kurssi. Koskaan aikaisemmin en ole opiskellut niin paljon vain päästäkseni tentistä hädin tuskin läpi.

Vaikka viihdyin hyvin omien pääaineopintojeni parissa, odotin koko ajan sitä, että olen suorittanut riittävästi opintoja, jotta voin hakea sivuaineopinto-oikeutta kasvatustieteiden laitokselta. Hain heti kun se oli mahdollista ja sain soveltuvuuskoikeesta täydet pisteet. Aineopettajat opiskelevat suurimmaksi osaksi omaa

opetettavaa ainetta ja pedagogisille opinnoille jää viiden vuoden opiskelusta aikaa vain vuosi. Itse suoritin pedagogiset opintoni vasta neljäntenä vuonna yliopistolla, ja minua jännitti se, että entä jos vuosia sitten valitsemani ura ei olekaan mieluisa? Mitä teen jo suoritettulla kandidaatin tutkinnolla, jos vaihdankin alaa?

Helpotus oli suuri, kun huomasin pitäväni opettajan opinnoista vielä enemmän kuin oman pääaineeni opiskelusta. Olennaisena osana opettajan pedagogisia opintoja on harjoitusjakso, joiden aikana sain ensikosketuksi opettamiseen sekä yläkoulussa että lukiossa. Sain paljon positiivista palautetta sekä ohjaajiltani että oppilailta opetustyylistäni. Suoritin opintoihin kuuluneet harjoittelut Helsingin normaalilyseossa. En päässyt itse vaikuttamaan harjoittelupaikkani valintaan, mutta harjoitusjaksojen

aikana olin tyytyväinen minulle annettuun paikkaan. Harjoitteluun kuului oppituntien seuraamista, suunnittelua ja toteutusta, mutta kaikki mitä luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuu jäi opiskelijoille yllätykseksi työelämään. Vasta aloitettuani ensimmäisessä työpaikassani Espoolaisessa Meritorin koulussa huomasin, miten vähän harjoittelu koulussa todella valmisti minua siihen, mitä kaikkea ammattiin kuuluu.

Pedagogisten opintojeni jälkeen minun piti enää suorittaa muutama kurssi ja kirjoittaa pro gradu -tutkielma ennen valmistumistani. Tutkielman suunnittelu, datan kerääminen ja itse kirjoittaminen vei suurimman osan viimeisestä opiskeluvuodestani yliopistolla, eikä Covid-19 ainakaan helpottanut tätä urakkaa. Tutkielmasani vertailin Suomen lukioissa käytettävien englannin oppikirjoja ja niiden digitaalisia materiaaleja toisiinsa ja suomalaisen opetussuunnitelman sekä eurooppalaisen viitekehyksen vaatimuksiin ja tavoitteisiin.

Sukuseuran myöntämä stipendi mahdollisti paremman keskittymisen pro gradu -tutkielman viimeistelyyn sekä viimeisten kurssien suorittamiseen maailmanlaajuisissa poikkeusoloissa. Tällä hetkellä olen töissä Saunalahden koulussa Espoossa. Saunalahden koulu on yhtenäiskoulu ja Espoon suurin koulu, oppilaita on yli 850. Nykyisessä työpaikassani opetan 3.-7.-luokkalaaisille englantia, ja monen oppilaani mielestä olen ”ihan paras ope”!

Kiitos Väänästen sukuseura tuesta opintojeni aikana!

”... Mitä kesällä puhuitte Väänästen sukuseurasta ja sen herrapalvonnasta”

Sukuseura savolaisen opiskelija-pojan kirjeissä 1945

Kun tähän Sukupuun numeroon saatiin vain yksi stipendiaatin kirjoitus, saa seuran nuorta polvea edustaa myös 1940-luvun nuori, agronomiopiskelija Jouko Väänänen. Eikä tarinan toinenkaan päähenkilö, sukuseuran silloinen sihteeri, lehtori Jorma Väänänen vanha ollut, muutaman vuoden yli 30.

Sotavuosina sukuseurojen kaltaiset harrastukset ilman muuta hiipuivat, mutta rauhan tultua yhdistystoiminta vilkastui ennen näkemättömästi. Myös Väänästen sukuseura heräsi eloon heti syksyllä 1944 ja erityisen aktiivinen toimija oli lehtori Jorma (Kallenpoika) Väänänen. Tämä näkyy arkisten kuulumisten ohella myös niistä kirjeistä, joita Jouko-poika kirjoitti säännöllisesti Helsingistä kotivälille Murtolahden Murtolaan.

Nimenomaan kirje oli yhteydenpitoväline, sillä kaukopuhelut olivat kalliita, joten niihin turvauduttiin vain erityisistä syistä. Kirjeet kulkivat tietysti myös Murtolahdesta Helsinkiin, mutta niitä ei ole säilynyt yhtä järjestelmällisesti.

Murtolan Väänäset olivat liittyneet sukuseuraan jo alkuvaiheessa ja

osallistuivat ensimmäiseen sukujuhlaan kesällä 1939. Kirjeet kuitenkin paljastavat, että perheessä esiintyi kritiikkiä seuraa ja sen ensimmäisiä Sukupuu-lehtiä kohtaan.

Kirjeet ilmaisevat myös, että Paalanniemi-Murtolan Väänäset olivat keskenään melkoisen suorapuheisia vääräleukoja. Myöhemmin Jouko Väänäsestä (1922–1998) tuli ammattikirjoittaja, Pellervo-lehden ja sitten Maaseudun Tulevaisuuden päätoimittaja.

*

Joukon kirjeiden ensimmäinen sukuseuramaininta löytyy muutama kuu-kausi seuran uudelleen käynnistymisen jälkeen. Siitä ilmenee, että suvun henkilötietojen keruu oli alkanut.

Helsinki 22.2.-45 [kirjeen loppu:]
Väänästen sukuseuralta sain sellaisen ihmeplakaatin [po blanketin]. Kenties sinnekin on tullut samanlainen. Pitäisi ilmoittaa isän ja äidin syntymäajat ja paikat, samat asiat ukista jne. sekä sisaruksista. Antaapa tulla! Minä en nimittäin niitä muista!

Tervehtys kuin tuulahtus!
Joke

Maaliskuussa 1945 sukuseura oli järjestämässä suurisuuntaista sukujuhlaa. Yksi ”Joken” kirje käsittelee pelkästään sen valmisteluja, sillä kukkoaineet juhlaan hankittiin jäseniltä keräämällä. Kirjeen aloitussanat on hirteisesti lainattu ääriivasemmistolta, joka oli juuri noussut maan alta torikokouksiin.

13.3.45

Kapitalistit ja suurtilanomistajat

Kääntyenhänhän [sic] allekirjoittanut puoleenne nyt Väänästen sukuseuran pyynnöstä. Minulle nimittäin soitettiin juuri ja selvitetiin että sukujuhlassa, joka pidetään 2.4.-45 Helsingissä aiotaan syödä kaikesta huolimatta kalakukkoa. Mutta se syönti on vielä haaveitten varassa ja toteuttaakseen tämän haaveen kääntyy seura alamaisesti niitten onnellisten jäsentensä puoleen joille Luoja on siunannut läskiä ja jauhoja.

Maisteri Jorma Väänänen puhui kovin kauniisti asian puolesta mainiten moneen kertaan hyvin suurella arvonannolla ja kunnioituksella sanan ”Paalanniemi”. Lupasin tehdä asian hyväksi parhaani. Myönteisessä tapauksessa sen saaliin korjaa joku Kuopiosta juhlaan saapuva. Päätös asiasta pitäisi saada mahdollisimman pian. ja tämän viikon aikana. Jos ette sattumalta tiedä, niin voin ilmoittaa, että tällaista tiedotustoimintaa varten on olemassa puhelin. Joten antaapa parista. Eikä sitä puhelua tarvitse niin

nopeasti lopettaa kuin viime kerralla. Kyllä ne keskuksessa katkaisee, jos puhelu liian pitkäksi rupeaa venymään.

Esitän vastalauseen kirjoittamattomuutenne johdosta.

Joke

Juhlasta huhtikuussa 1945 tuli todella suuren luokan onnistunut tilaisuus, kiitos mm. niiden jäsenten, joilla tosiaan oli lahjoittaa kukkoja tai aineet niihin. Ohjelmakin saattoi olla toistaiseksi ylittämätön. Olikohan juhlinkin idea Jorma Väänäsen?

Sitten Väänästen sukupuu, maan ensimmäinen sukuseuralehti muuten, tarvitsi kirjoituksia. Sukutilaesittelyt oli yksi lehden sisältöidea. Taas oli Joukon kirjoitettava kotiin siitä, mitä Jorma Väänänen nyt oli pyytänyt.

H:ki 27.10.-45

[...]

Tämän kirjeen pääasiallinen tarkoitus on seuraava. Maist. Jorma Väänänen soitti juuri minulle ja pyysi Murtola-Paalanniemen historiikkia seuraa-vaa julkaisua varten. Hän pyysi minua kirjoittamaan, mutta koska minulla ei ole aineistoa suosittelin äitiä ja hän oli siihen kovasti ihastunut. Nyt on tilaisuus saada siihenkin paljon talonpoikaisuutta eikä tarvitse yksikseen murista, että siellä yritetään lekotella herrojen nimen loisteessa. Olen ihmeissäni jos kieltäydytte kaiken sen jälkeen mitä kesällä puhuitte Väänästen sukuseurasta ja sen herrapalvonnasta.

Kirjoitus saisi olla noin parin sivun mittainen, alkuun valokuva talosta j.n.e. Valmis sen tulisi olla marraskuun puoliväliin mennessä. Myönteinen vastaus välttämätön paluupostissa. – Kuulemma kahdessa aikaisemmassa julkaisussa on ollut joku vastaavanlainen historiikki. Tähän julkaisuun tulisi erityinen kirjoitus Pietari Väänästä.

On tässä niin mukava kirjoitella kun sain juuri oikeata kahvia. Tuotiin kirjoituspöydälle ja sanottiin että "olla hyvä".

Terveiseni Joke

Joken mainitsema "talonpoikaisuus", vastakohtana herraskaisuudelle, oli Murtolessa tärkeä arvo. (Jouko itse kyllä asui opiskeluaikansa melko herraskaisesti, tutuntuttu-perheessä ikätoverinsa huonekaverina ja sai joskus oikeaa kahviakin.) Poika joka tapauksessa oli vetänyt oikeasta langasta, ja perheen äiti, emäntä Hilja Väänänen suostui kirjoittajaksi. Sitten olivat vuorossa tarkemmat ohjeet:

6.11.45
Kotiväki!

Kiittäen paketista ja sitä seuranneesta kirjeestä merkitsen kunnioittavimmin seuraavaa:

Äiti saa suorittaa haluamansa työn ja kirjoittaa Paalanniemen historiikin. Asia on sovittu lehden toimituksen

kanssa, joten mitään perääntymismahdollisuuksia ei ole. Juttu oltava valmiina tämän kuun puoliväliin mennessä. Kuten jo aikaisemmasta kirjeestä kävi selville on sen pituus n. pari sivua. Kuva talosta ja isäntäväestä. No tästä viimeainitusta tietysti voi keskustella! Nim. siitä isäntäväen kuvasta, talon kuva oltava ehdottomasti. Tämä lienee selvä!

Siltä varalta, että talossa alkaa kuulua ylimielisiä huomautuksia moisesta jonninjoutavasta touhuamisesta voi kainosti muistuttaa, että ei isä ja Jorma [-veli] vielä ole niin paljon yläpuolella muita ihmisiä että voisivat vetäytyä ylhäiseen yksinäisyyteensä sieltä alentuvasti tarkastellakseen heitä tyhmempien ihmisten haihattelua. Nämä nöyrästi ja kainosti silmät alasluotuina ---- kaiken varalta!

Sitten minulla olisi sellainen pieni pyyntö. Minä tarvitsisin hiukkasen sitä diagonaalikangasta, josta minun puku tehtiin. [...jatkuu]

Millainen Hilja-äidin kirjoituksesta tuli ja mitä kuvia mukaan, sen voi tarkistaa sukuseuran kotisivujen kautta tavoitettavasta digitoidusta Väänästen sukupuusta nro 3.

Kokosi Riitta Joukontytär Mäkinen, jota harmittaa, etteivät kirjeet olleet tiedossa kirjoittaessani sukuseuran historiikkia.

Joka elämän kohtaan ja mutkaan – Havaintoja maailmanmenosta

Muistelu siitä, miten Suomessa tuotettiin influenssarokotetta 50 vuotta sitten

Pertti ja Terttu Väänänen

Kun vuoden 2021 aikana julkisuudessa puhuttiin suomalaisen koronarokotteen kehittämisestä ja rahoituksen puutteesta, palasi mieleeni ajat 50 vuotta sitten, jolloin kehitin ryhmäni kanssa Orionissa suomalaisen influenssarokotteen.

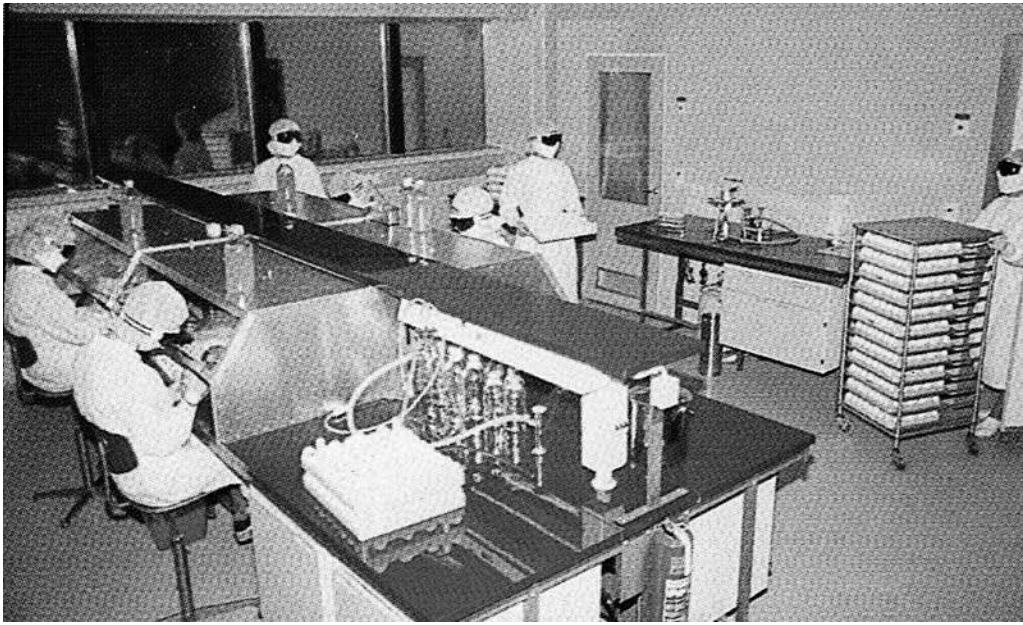
Orionin mikrobiologisella osastolla tehtiin 1960-luvulla influenssarokotetta Influenza-Vaccin, mutta sen haittana olivat mm. kananmunalle allergisten ihmisten allergiareaktiot. 1960-luvun lopulla Orionin mikrobiologiselle osastolle oli tullut virologiksi Antti Vaheri (Puiroolahden Väänäsiä / Wenellejä), joka "toi" Amerikasta tullessaan uudenlaisen virusten puhdistusmenetelmän. Virukset erotettiin epäpuhtauksista niiden erilaisten tiheyksien perusteella. Tiheyserojen johdosta ne voitiin erottaa toisistaan "kelluttamalla" eri väkelyisiin sokeriliuoksiin. Virusliuoksen rasva-aineet ja muut epäpuhtaudet jäivät kellumaan esimerkiksi 5% sokeriliuoksen pinnalle, mutta virukset

painavampina ja ominaistiheydeltään suurempina kelluivat vasta esimerkiksi 35% sokeriliuoksen pinnalla.

Olin tullut Lääketehdas Orionin mikrobiologiselle osastolle kemistiksi tammikuussa 1968. Muutama kuukausi myöhemmin osaston virologi Antti Vaheri nappasi minut tutkimaan mahdollisuutta modernisoida Orionin influenssarokotevalmistus. Tehtävänäni oli kehittää kananmunamateriaalista vapaa influenssarokote ja sille teollisen mittakaavan tuotantomenetelmä. Lopullisena tavoitteena oli ns. subunit-rokote eli influenssaviruksen pinnalla olevat piikkirakenteet (hemagglutiniini ja neuraminidaasi) oli erotettava viruksesta ja käytettävä rokotteen raaka-aineena. Avukseni Antti siirsi kokeneen viruslaborantinsa Terttu Hännisen, jonka kanssa ahersimme influenssaviruksen puhdistamiseksi teollisessa mittakaavassa.

Influenssaviruksen kasvat

Influenssavirus, kuten muutkin virukset bakteereista poiketen, vaatii kasvaakseen elävän solukon, koska

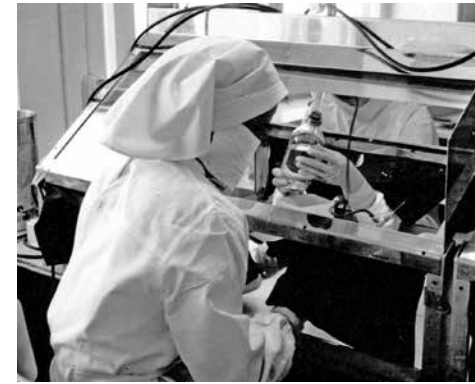

siinä itsessään ei ole mitään systeemiä ravinnon oton tai aineenvaihdunnan ylläpitämiseksi. Niinpä viruksia kasvatetaan erilaisissa soluviljelmissä. Tällöin sopivassa ravintoliuoksessa kasvava solukko pystyy toimimaan viruksen isäntänä. Eräs hyvin kätevä soluviljelmä influenssavirukselle on 11 vrk haudottu kananmuna, jossa on kasvava kanan sikiö. Kanan sikiön ympärillä on erilaisia kalvorakenteita kuten allantoisontelon, amnionontelon ja ruskuaispussin kalvot. Näiden kalvojen solukoissa influenssavirus kasvaa hyvin ja soluista vapautunut virus voidaan kerätä kätevästi talteen esimerkiksi allantoisonteloon kertyneestä allantoisnesteestä.

Rokoteviruksen kasvattamiseksi Orionissa oli 40 000 munan hautamokoneet. Niissä munat olivat noin 60 munan kenoissa, joita kone hautoi vajaan 38°C lämpötilassa ja kallisteli

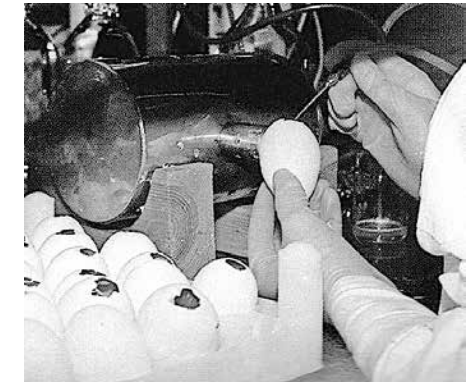
kennoja hitaasti puolelta toiselle. 11 vrk haudottu kananmunat saatiin vihtiläisestä sopimuskanalasta enimmillään noin 10 000 munan erissä silloin kun tuotanto oli täydessä vauhdissa. Rokote oli valmistettava loppukesästä tai alkusyksystä, joten influenssaviruksen viljely ja puhdistukset oli tehtävä keväällä ja alkukesällä.

Esitarkastuksen (läpivalaisu) jälkeen 11 vrk haudottujen kananmunien tylppä pää desinfioitiin jodi-sprillioksella. Sitten munaan porattiin timanttikoralla pieni reikä. Munassa olevan kanan sikiön allantoisonteloon pistettiin munan kuoreen tehdyn reiän kautta aseptisesti ohuella injektioneulalla pieni määrä nestettä, jossa oli ”eläviä” influenssaviruksia, ja haudottiin munia 2 vrk lisää. Sen jälkeen allantoisonteloon erittynyt viruspitoinen neste kerättiin talteen erityisellä imulaitteistolla. Käytetyt kananmunat

steriloitiin autoklaavissa ja hävitettiin. Influenssavirusta kasvatettiin valtion vuosittain tekemän tilauksen pohjalta parhaimmillaan 200 000 rokoteannosta varten.

Rokotevirus kasvatettiin ja kerättiin steriilitilassa, jossa oli erilliset pukuhuoneet ja suihkuhuoneet. Tilassa työskenteleillä oli suojavaatteet, suojakäsineet ja suojapäähine sekä hengityssuoja ja suojalasit UV-valon hajasäteilyä vastaan. Steriilisulkujen (sulkuhuoneessa vain jompikumpi ovi saattoi olla kerrallaan auki) läpi mentiin työsalin, joka oli steriili-ilmastoitettu ja sen lämpötila ja kosteus voitiin säätää. Ulkoseinässäkin oli lämmitys, jottei talvella kylmään seinään kondensoidu vettä (Kuva 1). Varsinainen työ munien kanssa tapahtui jokaisen työntekijän edessä olevassa UV-valosuojakuvussa, mihin kädet vietiin edessä olevasta aukosta (Kuva 2). Allantoisneste keräytyi tapahtui samoissa suojakuvuissa siten, että erityisen lampun avulla muna läpivalaistiin, jolloin munan sisus ja kerättävä allantoisneste tuli näkyviin (Kuva 3).

Rokoteviruksen puhdistus

Kun oli todettu, että kerätty allantoisneste oli steriiliä bakteerien suhteen, siitä erotettiin influenssavirukset ultrasentrifugilla, jossa oli ns. läpivirtausroottori, jolla saavutettiin n. 40 000 kertaista maanvetovoimaa vastaava keskipakovoima. Kun sylinterimäinen roottori saavutti 39 000 rpm kierrosnopeuden sen keskiosaan syötettiin erityisellä pumpulla steriiliä sokeriliuosta alkaen 5 %:ta ja päätyen 55 % sokeriliuokseen. Näin saatiin roottoriin sokeriliuos eli sokerigradietti, jonka tiheys (sokeripitoisuus) kasvoi asteittain keskeltä ulkoreunaan. Kun allantoisnestettä syötettiin roottorin sokerigradientin pinnalle, nesteessä olevat viruspartikkelit painuivat keskipakovoiman vaikutuksesta sokeriin ja asettuivat omaa tiheyttään vastaavaan sokerikerrokseen. Roottorissa vallitseva noin 40 000 g:n keskipakovoima puristi käytännössä influenssaviruspartikkelit tiiviisti n. 40% sokerikerrokseen. Allantoisneste valkuaisaineet, rasvat ynnä muut eivät keveinä molekyyleinä päässeet

tunkeutumaan sokeriin ja joutuivat näin ollen ulos roottorista. Näin allantoisnesteessä olevat influenssavirukset saatiin saman aikaisesti puhdistetuksi ja väkevöidyksi roottorin sokerigradiettiin. Roottorin sisältö työnnettiin ulos käyttäen 65 % sokeriliuosta ja kerättiin sopivan kokoisina fraktioina edelleen käsiteltäväksi. Puhdistunut virus näkyi kerätyissä fraktioissa vaaleana sameutena.

Näin saatu viruspreparaatti sisälsi enää erittäin vähän kananmunaproteiinia, joten yksi suuri haittatekijä – muna- allergian aiheuttaja - oli käytännössä saatu poistetuksi lähes kokonaan.

Ultrasentrifugipuhdistuksen jälkeen viruspartikkelit erotettiin sokerista dialyysillä. Puhdistetun influenssaviruksen pinnalla olevan piikkimateriaalin vapauttamiseksi ja keräämiseksi virus hajotettiin sopivalla detergentti-liuotinkäsittelyllä. Prosessissa viruksen vaipan lipidi-proteiinikalvosta saatiin suurin osa rasva-aineista uutettua pois ja vaipan proteiinipiikit vapautuivat eri tavoin aggregoituneina ”hitusina”. Tämä toimenpide myös poisti materiaalista pyrogeeniset (kuumetta aiheuttavat) komponentit murto-osaan alkuperäisestä. Näin saatu antiseptisesti valmistettu viruspreparaatti käsiteltiin vielä formaliinilla siihen mahdollisesti jääneen infektoivan materiaalin inaktivoimiseksi. Lopuksi tuote suodatettiin steriiliksi membraanisuolettamalla.

Kaikkien näiden vaiheiden ohessa

me tutkija ja laborantti rakastuimme ja solmimme avioliiton vuonna 1972.

Influenssarokote

Steriili valmiste titrattiin influenssavirusmateriaalin määrän toteamiseksi ja sen jälkeen se varastoitiin niin sanottuna kantarokotteena. Tästä kantarokotteesta tehtiin normaalit rokotteiden kokeet. Steriilikontrollissa kantarokotetta viljeltiin erilaisilla bakteriologisilla kasvualustoilla, jotta selvitetäisiin, ettei se sisällä mitään bakteereita tai homeita. Haittattomuuskokeissa tuotetta pistettiin marsuihin ja hiiriin sen seikan toteamiseksi, ettei kantarokote sisällä mitään bakteeri- tai homemyrkyjä. Infektiviteettikokeessa kantarokotetta kasvatettiin kananmunissa, jotta nähtäisiin ettei se sisällä kasvavia viruksia. Lisäksi vertailuseerumeilla todettiin, että kantarokotteessa oli oikea viruskanta. Lopuksi tehtiin koerokote, joka oli koostumukseltaan normaalin rokotteen kaltainen. Sillä immunisoitiin marsuja ja seurattiin vasta-aineiden kehittymistä, jotta voitiin todeta rokotteen teho.

Influenssavirukselle tyypillistä on jatkuva muuntelu. Joka vuosi WHO:ssa jouduttiin päättämään rokotteeseen käytettävät viruskannat. ”Influenssavirussiemen”, jota käytettiin rokotteen valmistuksessa, saatiin vuosittain WHO:lta. Kiireisimpänä aikana kävin itse helmikuussa WHO:sta Genevessä hakemassa sille vuodelle tarkoitettua ympäyvirukset, jotta saisimme ajoissa

oikeat viruskannat tuotantoon.

Influenssarokotteen (Flupar-Vaccin) koostumus seurasi WHO:n suosittelun linjaa kunakin vuonna. Varastossa olevista tai vastatehdyistä kantarokotteista tehtiin WHO:n suosituksen mukainen sekoitus. Lopullinen rokotteen valmistettiin lisäämällä seokseen vielä alumiinifosfaattia niin sanotuksi adjuvantiksi (adjuvantti vahvistaa immuunivastetta pitämällä rokotteen vaikutusta kudoksessa pidempään). Sitten vielä ampulloinnin jälkeen tehtiin steriilikontrolli, influenssavirusantigeenimäärän tarkistus ja haittattomuuskoe. Lopuksi kansanterveyslaboratorio tutki rokotteen ja antoi sille myyntiluvan.

Teimme Orionissa vuosittain Kansanterveyslaitoksen (nykyisin Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL)

tilauksen mukaisesti riittävät määrät Flupar-Vaccinia. Teimme myös 1976 ns. sikainfluenssarokotetta (Fort Dix), kun epidemian USA:sta pelättiin leviävän laajemmalle.

1970–1980 -luvuilla Suomessa oli lähes parinkymmenen vuoden ajan käytössä nykyaikainen, puhdistettu, kotimainen influenssa-subunit-rokote Flupar-Vaccin. Tietotaito ja tuotantoteknologia olivat Orionissa sellaisella tasolla, että pystyttiin tuottamaan vuosittain tarvittava määrä uusimmat viruskannat sisältävää influenssarokotetta. Tuotanto jatkui parin vuosikymmenen ajan, kunnes valtio päätti lopettaa kotimaisen influenssarokotteen tilaamisen ja ryhtyi ostamaan vain ilmeisesti halvempia ulkomaisia rokotteita.

Kalervo Väänänen uuden covid-19 lääkkeen keksijöitä

Sukuseuramme hallituksen jäsen, professori emeritus Kalevo Väänänen on niin ikään kunnostautunut virustautien torjunnassa. Toukokuussa 2021 sai yhdysvaltalaisen patentin lääkeinnovaatio, nenäsumute, joka pienentää ja ennalta ehkäisee vakavan sairauden riskiä.

Kyseessä on nenäsumute, jonka komponentit ovat tunnettuja, mutta käyttö

ja tarkoitus uusia. Lääkkeen keksijät ovat perustaneet yhtiön Therapeutica Borealis Oy, jonka hallituksen puheenjohtaja on juuri Kalervo Väänänen. Yritys etsii rinnalleen isompaa lääkealan toimijaa.

Lue lisää vaikka verkkojulkaisusta Tieteessä tapahtuu 5 /2021: Kolmen keksijän koronälääke toisi lisäapua rokotteelle.

Väänäsiä jäällä

Lokakuussa 2021 Finlandia Trophyn pariluistelussa kilpaili pari Milania Väänänen ja Mikhail Akulov. Eikö ole muitakin tunnettuja, jäällä viihtyviä Väänäsiä, alkoi vähemmän urheilua seuraava toimittaja muistella telkkarin ääressä jääprinsessaa ja -prinssiä katsellessaan.

Aivan Ossi Väänänen! Lempinimiltään Ozzy ja Vänä. – On muuten taidettu aika monta muutakin Väänästä tuntea Vänä.

Nettilähteet kertovat, että Ossi oli heti nelivuotiaana mennyt veljensä perässä harkkoihin, mutta varsinainen harjoittelu alkoi Jokereissa seitsemivuotiaana. Jari-isä oli huomannut ilmoituksen, että seura etsii juuri 1980 syntyneitä pelaajia, ja Ossihan on sen vuoden lapsia. Jokereista tuli itäheksinkiläiselle pojalle vähitellen toinen koti.

Vuonna 1998 alkoi Ossin menestys joukkueensa myötä. Tuli hopeaa A-nuorissa sekä 18-vuotiaiden MM-kisoissa. Samalla jäi lukio ja alkoi Ossin ammattilaisura. Hän siirtyi Atlantin taa NHL-sarjassa pelaavaan Phoenix Coyotes -joukkueeseen ja jatkoi kolmessa muussa joukkueessa.

NHL-otteluita kertyi kaikkiaan viittosen sataa.

Välillä Väänänen pelasi kauden Jokereissa ja toisen Ruotsissa Djurgårdens IF-seurassa. Viimeinen ulkomaan kausi kului Valko-Venäjällä Dinamo Minskissä 2009–2010.

Sen jälkeen Ozzy-Vänä palasi Jokereihin, jossa hän toimi kapteenina neljällä kaudella. Vähän ennen 36-vuotispäiväänsä 2016 hän ilmoitti lopettavansa ammattilaisuran. Terveys ei enää kestänyt huippukiekkoa ja omia vaatimuksia. Monta loukkaantumista uraan oli mahtunutkin.

Mutta olipa mahtunut huippuhetkiäkin: Ossi Väänänen oli Suomen joukkueessa sen voittaessa MM-hopeaa Saksassa 2001 ja Maailmancupissa Torontossa 2004. Talvella 2008 hän pelasi MM-pronssia Kanadassa ja 2011 MM-kultaa Slovakiassa. Sotšin olympialaisissa 2014 hän oli pelaamassa Suomelle pronssia.

Lopettamisesta uutisoidessaan Jokerit kiitteli Väänästäan seurauskollisuudesta (Suomessa hän ei ole pelannut kuin Jokereissa) ja mahtavasta panoksesta joukkueen eteen. ”Väänänen on yksi jokerihistorian suurpelaajista, joka teki faneihin vaikutuksen peliotteidensa lisäksi välittömällä ja

Ossi Väänänen jäävarusteissaan. Kuva Suomen Jääkiekkoliitto.

iloisella persoonallaan.” Suomen jääkiekkomuseo, joka nimeää Jääkiekkoleijonia, nimesi keväällä 2021 joukkoon Väänäsen numerolla 261.

NHL-ura oli merkinnyt hyvänlaista rahantuloa ja Ossista tuli jo nuorena miljonääri. Heinäkuussa 2021 hän kertoi HS-Visionin pitkässä syvähaastattelussa, että oli ollut kehittymässä materian ihannoijaksi ja jäämässä eräänlaiseen kuplaan. Pahimmalta pelastivat vanhemmat, Jari ja Outi Väänänen neuvoinen, joista Ossi on kiitollinen. Vanhemmilleen poika oli aina ”meidän Ossi”, ei kuuluisuus.

Heinäkuussa 2021 uutisoitiin Ossi Väänäsen ja ex-malli Jenni Dahlmanin avioitumisesta. He ovat olleet yhdessä useita vuosia ja saaneet kaksi poikaa. Ossin käänneet ovat muulloinkin

olleet otsikoissa. Ikäviäkin uutisia on ollut, mutta myös tunteikkaita. Esimerkiksi uranlopetusilmoituksen jälkeen pelatusta tribuuttiottelusta YLE uutisoi: ”Jokeri-ikoni Väänänen herkistyi kunnianosoituksesta”.

Samana vuonna 1998, kun Ossi Väänänen nousi menestykseen, syntyi Joensuussa Miro Väänänen. Hänen isänsä Tero Väänänen oli ollut Joensuun Kiekko-Poikien aktiiveja ja pelasi 1989–90 SM-liigassa. Juuri Miron syntymävuonna Joensuun kiekkoseuraelämä järjestäytyi uudelleen. Uudeksi nimeksi tuli ytimekäs Jokipojat, joka oli ollut ennestäinkin Kiekko-Poikien lempinimenä. Jokipojista tui Miron kasvattajaseura, mutta hän ehti harrastaa myös yleisurheilua ja jalkapalloa.

Miro alkoi herättää positiivista huomiota syöttäjänä kaudelta 2013–14 lähtien. Hän poikkesi välillä Tampereella pelaamassa Ilveksen nuorten riveissä, mutta palasi Jokipoikiin. Helmikuussa 2020 seura lainasi häntä IFK:lle, paikkaamaan flunssan aiheuttamaa pelaajakatoa. Näyttö ottelussa Turun Palloseuraa vastaan oli sen verran vakuuttava, että seuraavalta kaudelta Väänänen jäi ammattilaiseksi IFK:lle ja oli voittamassa siellä SM-pronsia.

Entä sitten **Milania Väänänen**, josta koko juttu lähti liikkeelle?

Ensi kerran hän kilpaili valtakunnallisella tasolla tyttöjen debytanttikisoissa talvella 2015 ja ura vakiintui talvella 2017. Milania edusti silloin Lahden Taitoluistelijointa ja Tuusulan Luistelijointa. Seuraavana talvena hän jo kilpaili 14-vuotiaana kuopuksena maajoukkueessa. Pariluistelu alkoi kiinnostaa 2019. Nykyisen parin, **Mikhail Akulovin** kanssa Milania on harjoitellut vasta muutaman kuukauden, mutta he pääsivät jo kyseisen Finlandia Trophyn ensimmäisiksi suomalaisedustajiksi pariluistelussa. Mikhail on aiemmin kilpaillut pariluistelussa MM-tasollakin.

Nyt nuori Väänätär ja Akulov harjoittelevat Uralin tienoilla Permissä, joka on Venäjän taitoluistelukeskuksia.

*Milania Väänänen ja Mikhail Akulov
Helsingissä lokakuussa 2021.
Kuva Suomen taitoluisteluliitto /
Antti Lehto.*

Odotellaan lisää vauhdikkaita esityksiä! Sillä välin voi vaikka seurata Milanian Instagrammia.

Riitta Mäkinen

Päivästä päivään kohti tulevaa Omaishoitajan muistiinmerkinä

Reetta Väänänen

Olen uupunut. Saisinko ensi yönä nukkua ja vain nukkua, katsellen rauhallisia unia ilman jatkuvaa herätystä. ”Reetta, nousehan ylös, sillä pitäisi lähteä vessaan.” Tätä sanontaa kammoan yön hiljaisina tunteina.

Päivälläkin voi tapahtua mitä vain. ”Oletko varmasti kotona, jos olen pari tuntia poissa?” ”Älä minua hölmöksi luule, olen varmasti.”

Tulen kotiin ja heti huomaan, että karattu on. Nyt naapureita kyselemään, ovatko he nähneet alushoususillaan liikkuvaa miestä. Paavo-naapuri on käytävässä nähnyt ja kehoittanut menemään kotiin. Mies oli näyttänyt tottelevan.

Nyt etsintä käyntiin. Useamman hengen porukka lähtee ulkoa etsimään ja minä etsin varaston sekä kellarin. Ei tulosta. Tapaan naapurin Lauran ja kerron kadonneesta miehestäni. Laura ehdottaa soittoa 112. Annan hänelle kädessäni olevan puhelimen. Saamme tietää, että tuntematon mies on pysäyttänyt erään miehen, joka ei pysty kävelemään ja ambulanssi on hälytetty paikalle. Tuodaan kotiin tai sairaalaan, kunhan on ensin tutkittu kuntoa.

Ihmettelen miten henkilö, joka kotona ottaa muutaman sentin pituisia askeleita, on edennyt Suokadulta Kunninkankatu 15 kohdalle asti. Se rakas Väinölänniemi lenkkipolkuineen on kai siivittänyt kulkua.

Ambulanssin tuodessa miestä kotiin hoitaja sanoo nauraen: ”Täältä tämä karkulainen tulee ja saatetaan hänet sisälle asti.” Kyselen myöhemmin luvattomasta retkestä. Mies muistuttaa, kuinka aina sanotaan, että lenkkeilevä henkilö saavuttaa hyvän kunnon. Minun sappeni kiehuu, mutta en voi muuta kuin pistää nauruksi koko episodin.

Kiittäisin vierasta miestä jos tietäisin, mihin osoittaisin kiitokseni. Hänen avullaan ei heikosti pukeutunut ”lenkkeilijä” paleltunut.

*

Yöt jatkavat entistä kulkuaan. Parhaana yönä olemme käyneet 15 kertaa vessassa. Ole kehoittanut vaippaan pissaamista, mutta eihän mies vaippaan tee niin kuin akat.

Yöllä valvoessani katselen tähti-taivasta miettien, mikä on meidän

*Väinölänniemi ja taustalla Puijo 7.3.2017.
Julkaistaan kuvaajan Aarne Hedmanin luvalla.*

tulevaisuus ja kuinka kauan minun kuntoni riittää nostella ja kuljettaa avutonta aviopuolisoa. Kohta kuulen: ”Tule auttamaan ja missähän täällä on vessa.”

*

Tammikuun lopulla mies kyselee: ”Koska tulee joulue?” Niin tuleeko se vai menikö se? On vain hämäränä tiedostossa.

Meidän joulue oli erilaisempi kuin aikaisemmat ja jälkitunnelmat vieläkin oudoimmat. Tutuiksi tulivat päivystysvastaanotot, sairaalat ja hoitokoti. Poika vei hänet jouluiltana päivystykseen ja siellä sanottiin pidettävän yön sairaalassa, mutta yöllä soitettiin, että hänet on siirretty hoitokotiin toiselle paikkakunnalle, meiltä kysymättä.

Menin pojantytär Jennin kanssa häntä katsomaan ensimmäisenä arkipäivänä noin klo 14. Heti meiltä tulitiin kysymään, että olisiko sattumalta särkylääkkeitä matkassa, nimittäin potilas on tippunut yöllä sängystä. Ei ollut heillä antaa hänelle mitään kovaan kipuun. Miehellä oli laitettu esteet sängystä putoamisen estämiseksi, mutta unohdettiin antaa soittolaite, jos tulisi vessahätä. Yöllä tarvetta ilmeni ja hän yritti kiivetä laidan yli, mutta putosi laitojen kanssa lattialle. Seurauksena kova kipu ja vasta meidän paikalla ollessa huomattiin suuri veren värjäämä alue selässä. Jenni apteekkiin hakemaan siihen lääkettä. – Nyt vielä helmikuun alussa on jälki nähtävissä. Seuraavana päivänä pyysin hänet kotiin.

Sitten vietettiin vuoden viimeistä päivää. Nostelin ja talutin häntä

jatkuvasti paikasta toiseen, niinkuin teen edelleenkin. Mies nojaa tuoliin sen aikaa, kun aukaisen vessan oven. Yhtäkkiä hän kaatuukin maahan. En saa yksin ylös. Soitan vävyllä, mutta hän on hiihtämässä. Tunnin odotuksen jälkeen tulevat tytär sekä vävy. Ei saada ylös, kun vammautunut sivu estää noston. Mistä apua? Onhan meillä ystävällinen naapuri ja vielä entinen painija. Tällä Paavolla oli otteet hallussa ja mies sängyllä.

Tytär soittaa ambulanssin ja miehet tultuaan toteavat potilaan olevan sairaalakunnossa. Niin taas lähdettiin. Hoitaja tuli kertomaan minulle, että kotiin ei lasketa, mutta paikkoja ei ole Kuopion alueella, joten hänet siirretään Pielavedelle.

Vähän ennen vuoden vaihtumista lähdin sairaalasta kotiin. Odotin taksia ja kohta se tulikin. Kyydissä oli jo asiakas, mutta he ottivat minutkin mukaansa. Kysyin maksua, mutta toinen asiakas ei sitä minulta tahtonut. Kotiin tultuani huomasin puhelimeni kadonneen. Kotona oli miehen puhelin, jolla soitin pojalleni. Kohta hän ilmoittikin ettei siihen kukaan vastaa, joten mennyttä on koko laite. Hän lupasi kuitenkin vielä kerran yrittää, ja nyt vastasi taksi ja toi minulle puhelimen. Että sellainen vuoden vaihde.

Pielaveden sairaala on kehuttava hoitopaikka. Potilasta hoidetaan hyvin, vaikka harmittikin se pitkä matka sinne, ne muutamat viikot, kun hän siellä viipyi.

*

Kotiuttamisen jälkeen Kuopion kaupungin virkailijat ovat käyneet usein ja kiitettävästi ovat järjestelyjä hoitaneet. Nyt eletään kieltolain aikaa. Sairasta ei saa jättää yksin.

Viime yönä heräsin, kun ulko-ovea pyönnettiin kovasti. En käsittä kuinka mies oli sinne asti päässyt, mutta lenkille oli lähdössä. Talutin hänet takaisin vuoteeseen kellon näyttäessä puoli kahta yöllä. Onneksi poika on laitannut sisäpuolelle lukon, jonka lukitsen iltaisin ja piiloitan avaimen.

Näin elämä jatkuu päivästä päivään. Joskus keskustelumme on tätä päivää, mutta usein ollaan jossakin aivan muualla. Tässä muutamia juttuja.

”Oletteko te naimisissa?” ”Kyllä olen.” ”Jos olisitte minun kanssani, niin nukkuisin kanssanne joka yö.”

Miten sitä vihittäessä sanotaakaan vastamäestä? Olisiko tämä nyt sitä ja missä kohden mäkeä ollaan menossa? Onneksi omaan huumorin lahjan ja pistän sanonnat nauruiksi ja niin me nauretaan ja nauretaan.

*

Syksyn lapsena rakastan tätä puiden purppuraa, väriä ja vesilätäköitä, joihin upotan jalkani veden roiskitukseen, Miksi mikään nyt ei tunnu miltään. Olenko tulossa mökkihöperöksi? – En ole, vaan toisenlaiset asiat painavat mieltäni.

Olen juuri saanut päätökseen vaikean asian. Mieheni lopullisesta

olinpaikasta tuli päätös, joka tyydytti meitä. Ensiksi tarjottu paikka oli kovin ala-arvoinen. Kuinka nykyisessä yhteiskunnassa voikin sellainen olla. Paljon puhutaan vanhusten hoidosta, mutta monesti sanotaan, että he ovat yhteiskunnan jätettä. Että näinkin voidaan sanoa.

Ihana lopullisen sijoituksen odotuspaikka oli Puijonlaakson palvelukeskus. Siellä potilasta kohdeltiin erittäin hyvin. Näin voin sanoa, kun seurasin päivittäin heidän toimintaansa. Mieheni etsi minua aamusta alkaen. Pyöritti tuolinrenkaita käsillään ja kyseli minua. Kohdatessamme otti kädestäni kiinni ja itki. Joskus nosti kättäni ja suuteli sitä. Kysyin: ”Miksi sinä itket.” Harvoin siihen mitään vastasi, mutta joskus alkoi selostamaan. Kuinka yksinäinen hän on ja hänellä ei ole muita kuin minä, jota odottaa.

Aurinkoisina päivinä kiersimme Sammakkolampea ympäri. Välillä istuimme penkillä ja ihailimme Puijonlaakson kauneutta. Banaania vein hänelle usein ja hän kertoi sen olevan sellainen hedelmä, joka kohentaa kuntoa. Joskus totesi: ”Jos et jaksa työntää, niin minä tulen työntämään ja sinä saat istua tuolissa.”

Ilon pilkahduksiakin sattui. Elokuussa mies kosi minua. ”Voitaisiko me mennä naimisiin?” Vaikea oli

olla hymyilemättä, sillä yli kuusi-kymmentä vuottahan me on yhdessä taivallettu.

Viikolla oli kovin mielteliäs ja kysyi minulta: ”Onko sinulla jo se mies.” Katsoin ihmeissäni ja mietin mitä hän tarkoittaa. Tajusin asian hänen sanoessaan: ”Älä ota huonoa, vaan tutki ensin tarkkaan.” Hoitajien kohtaloa hän on myös mietiskellyt, kun sanoi: ”Nämä naiset ovat varmaankin kaikki vanhojapiikoja, sillä täällähän he ovat nähneet vain tällaisia huonoja ukkoja.”

Tuuli oksilta lehdet riipii,
edessä elämän ehtoo.

Nämä merkinnät Reetta Väänänen on kirjoittanut kuopiolaisen senioreiden kirjoittajapiirin jäsenenä vuonna 2018. Hän kertoo vielä, että Puijonlaakson palvelukeskuksesta puoliso siirtyi Attendon hoivakotiin. Siellä hän oli kovin unelias ja passiivinen, kunnes omaiset huomasivat kysyä lääkityksestä. Kun rauhoittava, käytännössä lamaava lääke jätettiin pois, mies on ruvennut taas iloisesti tervehtimään ja puhelemaan, jopa muistelemaan Reetan käydessä.

Kaet toisistaan niin ne tykkee - Sukuseura kokoontuu yhteen

Tavattiin Joensuussa

Kuvat Riitta Mäkinen, Mikael Väänänen ja Pentti Väänänen

Ravintola Kerubissa oli juuri sopiva tila kokoontumiseen. Vuoden 2021 budjetin rakentumista seurataan tarkoin. Mikael Väänänen videoi.

Väänästen sukuseura pitää sukukokouksen joka kolmas vuosi ja vuosikokouksen vuosittain. Nyt oli vuorossa ”pelkkä” vuosikokous, joka koronatilanteen vuoksi siirrettiin 18. syyskuuta asti. Paikka kuitenkin pysyi edelliskokouksen päätöksen mukaisena Joensuuna.

Osa kokoustajista saapui jo edellisiltana hotelli Kimmeliin, jossa hallituskin piti valmistelevan kokouksensa. Kaikille yhteinen tilaisuus taas koettiin lauantaipäivänä Ilosaaressa, ravintola Kerubissa, entiseltä nimeltään Karelia. Hyvät olivat kahvit ja lounas, jotka nautittiin kokouspöytien ääressä.

Väkeä oli sopivasti, että kaikki

*Kuulua Ilosaari Rock -festivaalia muistetaan kabinetin seinällä.
Mikrofoni on Pertti Väänäsellä.*

esittäytyivät. Matkailuoppaana toimiva Eira Väänänen esitteli myös Joensuun kaupunkia, mistä mieleen jäi erityisesti nuorekkuus. Yliopiston ja muiden oppilaitosten opiskelijat leimaavat katukuvaa.

Erittäin vanhoihin asioihin taas pureutui sukututkija Ari Kolehmainen esitys, jonka katselimme videolta. Dna:ta, joka on sukua Väänäsissä esiintyvään, on kulkeutunut vähän kuin siksak-ommelta idän ja hämäläisalueiden väliä. Esityksestä on referaatti hiukan edempänä. Pertti Väänäsen katsaus tuli jo vähän myöhemmille vuosisadoille. Eri kantaisien

Esimies Pentti Väänänen kierrätti mikrofonia, nyt sen varressa esittäytyy Hannu Väänänen Iisalmesta, sukuisin Varpaisjärveltä. Autoalan yrittäjä kertoi myös, että Airin (taaempana) kanssa vietetään pian kultahäitä.

Kurolalanlahden Väänästen sukukirjan toimittaja Lea Väänänen Pielavedeltä on laatinut havainnollisen kuvaesityksen sukuhaaran alahaaroista. Katsaus oli yksi aamupäivän sukututkimusesittelyistä.

Joensuun seudun matkailuoppaisiin lukeutuva Eira Väänänen esitteli kotikaupunkiaan, josta paljastui monta kuulijoille uutta piirrettä. Puoliso Veijo, Mulon Väänäsiä, oli myös paikalla.

alkamat sukuhaarat selkeytyivät taas hiukan ja asianhan voi kerrata tämän lehden alkujutusta.

Tekeillä olevien sukukirjojen vaiheesta kuultiin sitten. Kurolanlahti on lähimpänä tulossa.

Itse vuosikokouksessa katsastettiin taaksepäin ja eteenpäin niin vuoden 2020 kuin 2021 tilejä ja toimintaa. Valintoja taas ei tehty, sillä viime vuonna Lahdessa valittu hallitus jatkaa seuraavaan sukukokoukseen asti. Yhtä ja toista on korona-ajasta huolimatta tehty ja valmisteilla, kuten tämän lehden ilmoitukset kertovat.

Pieni mukava tieto oli, että tämä Väänästen sukupuu -lehti oli saanut Vuoden taitto -palkinnon Sukuseurojen Keskusliiton lehtikatselmuksessa. On myös aloitettu seuran kunnianjäsenten videoidut haastattelut ja videointia käytetään vastedes muutenkin seuran tapahtumien dokumentointiin. Tässä kokouksessa siitä vastasi Mikael Väänänen.

Mari Väänänen puolestaan on valmistanut Assar ja Sanni Väänäsen haastattelun Yli-Kiimingin Alavuotolla, puolisoiden entisessä kotikylässä. Kokousväki suorastaan liikuttui seurattessaan puolisoiden muistelua. Samalla nähtiin persoonallista Alavuoton kylää jopa lintuperspektiivistä.

Vuoden 2022 vuosikokous päätettiin pitää 2. huhtikuuta Oulussa.

Väänästen kokouksiin lähdetään toisinaan yksin, toisinaan pariskuntina ja toisinaan sisarusseurassa tai kolmen sukupolven sarjana. Tällä kertaa Sukupuun kuvitukseen valittiin kaksi isä-poika-poika -sarjaa sekä sisarus-yhdistelmiä.

Kunniajäsenet, sukututkimusveteraanit Kalevi ja Pertti Väänänen olivat tulleet kumpikin pojan ja pojanpojan kanssa.

Kalevin poika on seuran nykyinen sihteeri, DI Jukka Väänänen, joka on hiljattain muuttanut Orivedelle. Jukan poika Mikael Väänänen asuu Lempäälässä. Pertin poika, insinööri ja poliisi Hannu ja pojanpoika Leo asuvat Lohjalla.

Ensikertalaisia sukuseuran tilaisuuksissa kertoivat olevansa velipuolet Eero Väänänen Sonkajärveltä ja Ilkka Väänänen Varpaisjärveltä, eläköityviä maanviljelijöitä molemmat ja Reittiön sukuhaaraa.

Juhani Väänänen (vas.) oli tullut Joensuuhun Paraisilta, Liperissä asuvan sisarensa Sinikka Kerosen kanssa. Sisarusten lapsuudenkoti oli Vihdissä ja toiveena oli saada selville enemmän sukutietoa, mitä tiedossa on ollut. Kalevi Väänänen taisi heti löytää esipolvia.

Sukuseuran hallituksen jäsen, tamperelainen Outi Pyymäki (kesk.) tuli kokoukseen joensuulaisen tätinsä, tämänkertaisen tilaisuuden vanhimman, Elina Väänäsen kanssa. Mukana oli myös nykyään Jyväskylässä asuva Olli-veli. He kuuluvat Rämän-Limalahden-Kehvon sukuhaaraan, josta Outi on kirjoittanut tässä ja viime numerossa. Viipurilaissyntyinen Elina Väänänen tuli 1960-luvulla töihin uuteen Pohjois-Karjalan lääninhallitukseen.
– Taustalla hallituksen jäsen Jari Väänänen Kuopiosta.

Oulun puolesta kokoukseen saapuivat Alavuotolla kasvaneet sisarukset Pentti (vas.) ja Veijo Väänänen ja Tuula Anttila. Pentti kuului pitkään sukuseuran hallitukseen, hän seurasi Pohjois-Suomen Väänästen edustajana Assar Väänästä. Nyt on Tuula-siskon vuoro.
– Taustalla Pertti Väänäsen laatima ”lakana” sukuhaaroista.

DNA-avusteinen sukututkimus

**Lyhennelmä FM Ari Kolehmainen esitelmästä
sukuseuran vuosikokouksessa Joensuussa 18.9.2021**

Pertti Väänänen

FM Ari Kolehmainen aloitti sukututkimuksen 1990-luvun lopulla. Harrastus johti opiskelemaan Suomen historiaa Joensuun yliopistoon. Hän on erikoistunut sukujen historiaan ja sen alkuun eli 1500–1600 lukuun ja geneettiseen sukututkimukseen (DNA-avusteiseen) ja nimenomaan näiden kahden yhdistämiseen. Hän on tutkinut erityisesti Savon, Pohjois-Karjalan, Kainuun, Keski-Suomen ja Pohjanmaan alueita. Tästä on tullut hänelle ammatti ja hän on toimittanut useita sukukirjoja. Kolehmainen vuosikokouksessa pitämän videoidun esityksen on tiivistänyt samojen alojen asiantuntija Pertti Väänänen.

DNA-avusteinen sukututkimus on asiakirjoihin perustuvan sukututkimuksen apukeino, joka ei koskaan korvaa perinteistä sukututkimusta. Lähdekriittinen ja tarkka asiakirjatutkimus on oltava tutkimuksen pohjalla. DNA-testi ei ole oikotie onneen, mutta se varmistaa sukujuontoja, oikaisee virheitä sekä kumoaa vääriä teorioita. Riski on siinä, että otetaan vain yksi näyte yhdestä henkilöstä ja kuvitellaan sen edustavan koko sukua. Jos kyseisellä henkilöllä isälinja pettää, eli

biologinen isä ei olekaan se, joka on kirjoihin merkitty, hän edustaa vain itseään tietystä pisteestä lähtien.

DNA ei valehtele. DNA-testi on lahjomaton. Se kertoo aina totuuden. Ihminen voi erehtyä asiakirjojen tulkinnassa ja niissäkin on virheitä. DNA-testi kertoo asioita, joita ei dokumenteissa voi kertoa. Se paikkaa asiakirjojen aukkoja ja löytää sellaista historiaa mitä ei asiakirjoihin voinut kirjata, koska kirjaukset alkavat vasta 1540-luvulta. Yllätyksiin on syytä varautua. Ne ovat tapahtumia, joiden pohjalta me nykypolvet olemme tässä.

Väänästen sukuseura on ollut vuosia mukana tässä DNA-tutkimuksessa edelläkävijänä. Testit ovat vuosien mittaan parantuneet ja tuloksia voidaan paremmin hyödyntää. Nykyään saadaan myös tietoa, jota ei aikaisemmin voinut kuvitellakaan.

DNA-testit

DNAssa eli ihmisen rakennuskoodissa on palaset hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan jne. Jokaisella tämä koodi on hiukan erilainen. DNA-testien analysointi perustuu DNA:ssa tapahtuneiden mutaatioiden vertailuun.

Miehillä on sukupuolikromosomeja X ja Y, naisilla X ja X. Jos lapsi saa hedelmöityshetkellä isältä Y-kromosomin hänestä tulee poika, jos X:n hänestä tulee tyttö.

Isälinjaisilla testeillä eli YDNA-testeillä varmistetaan sukujuonnot ja paikataan asiakirjojen aukkoja. Niillä voidaan hahmottaa sukunimen polveutumista ja nimenvaihdoksia. Tähän tarvitaan avuksi verrokkeja eli testattuja sukulaisia. Sukuseurat käyttävät yleensä tätä testiä. Nykyaikana sukututkijan työkalupakissa on oltava ehdottomasti DNA-testi.

Äitilinjan eli mitokondriaali-DNA-testeillä voi hahmottaa asutushistoriaa, mutta isälinjan tarkkuuteen ei päästä.

Serkkutestin avulla voi selvittää lähisuvun periytymistä, mutta samalla saadaan iso joukko ”etäserkkuja”. Serkkutestillä voi selvittää, mitä kautta on sukulainen. Myös kadoksissa oleva isä tai isoisä voi löytyä tällä testillä.

Y-kromosomi periytyy aina vain isältä pojalle. Vaikka se sisältääkin hyvin vähän perintöainesta, se on erinomainen sukututkimuksen työkalu. Erityisesti Itä-Suomessa, jossa sukunimi periytyi usein isältä pojalle, päästään isälinjan testeillä sukujen alkujuurille. Testit kertovat ovatko saman sukunimen sukuhaarat samaa isälinjaa. Riippuu paljon isälinjasta miten paljon tuloksesta saa irti. Harvinainen haploryhmä ei tuo lähes lainkaan osumia ja tulos ei välttämättä edistä sukututkimusta.

Isälinjan testit

Isälinjan testejä on kahdenlaisia. On perustestejä eli STR-testejä eli markeritestejä, joissa tutkitaan Y-DNA:n yksittäisen emäsparin toistokertojen muutoksia.

STR-testi ei pysty toteamaan todellista isähistoriaa, mutta pystyy toteamaan, onko sukuhaarat samaa alkuperää tai kumoamaan, että sukuhaarat eivät ole samaa alkuperää. Suomalaisilla isälinjat ovat pääasiassa itäistä N-haploryhmää ja läntistä I-haploryhmää.

Väänäsistä tehdyistä testeistä on suurin osa näitä STR- eli markeritestejä. Tarkempia testejä on tehty vain muutama, sillä ne ovat tulleet käyttöön vasta sen jälkeen, kun pääosa testeistä oli jo tehty.

Tarkempia testejä ovat mm. kokonaisen emäksen muuttumiseen perustuva SNP eli snippi-testi. Väänästenkin käyttämän amerikkalaisen FTDNA-laboratorion tarkin SNP-testi on nimeltään Big Y700. Nämä testit määrittävät isälinjan tarkasti haploryhmäkartalle, kun henkilöiden SNP-tuloksia verrataan.

Yleisin suomalaisten isälinja on idästä tullut N-haploryhmä. Suomalaisista reilut 60% ja itäsuomalaisista noin 80%, Savossa jopa yli 90% kuuluu N-haploryhmään. Siinä on useita eri alaryhmiä ja isälinjat ovat tulleet Suomeen n. 3000 vuotta sitten muutamassa aallossa satojen vuosien aikana. Suurin suomalaisen N-haplontyypin pääryhmä on savo-karjalainen N-Z1933, joka

polveutuu reilut 2000 vuotta sitten eläneestä kantaisästä.

Toiseksi yleisin suomalaisten isälinja, jota on noin 25% tai enemmän koko väestön isälinjoista, on skandinaavinen haploryhmä I1. Sitä on tullut Suomeen lännestä monessa aallossa.

R-haploryhmiä on Suomessa yhteensä alle 10%. R-haploryhmän kaksi alaryhmää ovat muualla Euroopassa yleisimmät. Siihen kuuluu itään keskittynyt R1A ja länteen keskittynyt R1B. Muut haploryhmät ovat harvinaisia.

Väänäset

Väänästen suvussa on kaksi erillistä isälinjaa: Rantasalmen Tuusmäen Väänäset, johon kuuluvat Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan Väänäset ja toinen on Mikkelin Väänälän Väänäset, joihin yhteys on noin 2000 vuoden takana. Kantaisä ei voi olla Väänänen. Tietysti on mahdollista, että toisessa on ollut ”kuuluisa vieras isä”, mutta sitä ei voi tietää.

Molemmat kuuluvat itäisen N-haploryhmän savolaisiin haaroihin, yhteen suurimpaan Etelä-Savosta lähtöisin olevaan suomalaiseen isälinjaan. Isälinjojen yhteys on hyvin kaukana ja Väänäsen nimi on niille tullut toisistaan riippumatta. Onko kahdelle miehelle tullut sattumalta sukunimi Väänänen? Sitä varten tarvitaan lisää näyttöä.

Suuressa kuvassa nämä edellä mainitut kaksi isälinjaa ovat olleet yhdessä noin 1800 vuotta sitten mahdollisesti

Hämeen alueella. Kun mennään 3000 vuoden päähän silloiset setälinjat keskittyivät Volgan mutkan seudulle. Voidaan sanoa, että nämä isälinjat tulivat kuuluisasta Volgan mutkasta Suomeen noin 2800 vuotta sitten jonkin sisä-Suomeen. Tämä näyttää liittyvän mm. pronssikauden pronssiesineiden kauppaan. Sen mukana on ollut liikennettä puolin ja toisin. Liikenne Suomesta itään mm. Karjalaan ja Novgorodin seudulle on ollut vilkasta ja väkeä on puolestaan tullut tänne nykyisen Suomen alueelle. Pronssikaudella maanviljely oli vähäistä ja tyypillisesti ihmiset tottuivat liikkumaan pitkiä matkoja. Hämeen ja Karjalan välillä oli paljon liikehdintää ja sen vuoksi täysin karjalaisina pidetyt sukuhaarat sisältävät toisinaan hämäläistä osuutta.

Muita isälinjoja ei ole voitu paikallistaa pronssikaudelta tai kivikaudelta kuin nämä Volgan mutkasta tulleet. Ilmeisesti tämä isälinja tuli Mikkelin seudulle sisä-Suomessa olleesta leviämiskeskuksesta noin vuosien 600–800 aikoihin. On mahdollista, että se on koukannut Karjalan kautta, mutta löydöt ovat vähäisiä.

Väänäshaarat eroavat

Vähän ajanlaskun alun jälkeen noin vuonna 200 tapahtui mutaatio N-Z4998, josta lähtien kaksi Väänäs-haaraa eroavat toisistaan. Todennäköisesti tämä mutaatio on vielä syntynyt Hämeen puolella. Siitä on syntynyt uusien mutaatioiden kautta

lähimmän parin sadan vuoden aikana useita linjoja Hämeen ja Pirkanmaan alueelle. Yksi linja N-CT3223 on kuitenkin tullut Mikkelin seutuville ei ehkä vielä tässä vaiheessa, mutta ainakin vähän myöhemmin, ja yksi pirkanmaalais-etelä-savolainen on N-Y19097. Käytännössä siellä Hämeen – Pirkanmaan suunnilla on ollut leviämiskeskus, josta ihmisiä on sitten tullut Savon alueelle. Mikkelin Väänäsiin johtava linja on paikallistettavissa Mikkelin seudulla 500-luvulta lähtien. Se on hyvin länsisavolainen ryhmä, josta on luontaisesti ollut yhteyksiä Hämeen suuntaan. Jos ajatellaan Mikkelin seutua ja sieltä tehtyjä rautakautisia löytöjä, niin havaitaan myös viikinkiyhteyksiä. Se onkin ollut kauppareittien varrella myös viikinkiaikaan (800–1050). Kyseinen haara on tullut hyvinkin jonkun verran ennen viikinkiaikaa tänne, eikä se suoraan

liity viikinkeihin, mutta joka tapauksessa kaupankäyntiä on ollut ja hämäläisiä on myös siellä (Mikkelin seudulla) sitten liikkunut.

Rantasalmen omassa kaaviossa jatketaan edellämainitun noin 400-luvulla muodostuneen etelä-savolaisen N-Y19097 jälkeläisten tarkastelua. Tämä on sellainen haara, että tässä on vielä seuraavassakin vaiheessa sukuja seuduilta, jotka myöhemmin tunnetaan nimillä Ujala, Kuhmoinen ja Sysmä, eli käytännössä puhutaan edelleen vähän hämäläisestä ryhmästä. Sitten on mutaatio N-FT17945, joka ehkä ajallisesti on tapahtunut noin muutama sata vuotta ennen 1000-lukua ehkä suurin piirtein rautakauden viikinkiajalla noin 700–800 luvulla. Tämän alahaarat ovat sitten jo savolaislinjoja. Niitä on tällä hetkellä kolme oksaa ja keskimäinen johtaa Rantasalmen

RANTASALMEN VÄÄNÄSET

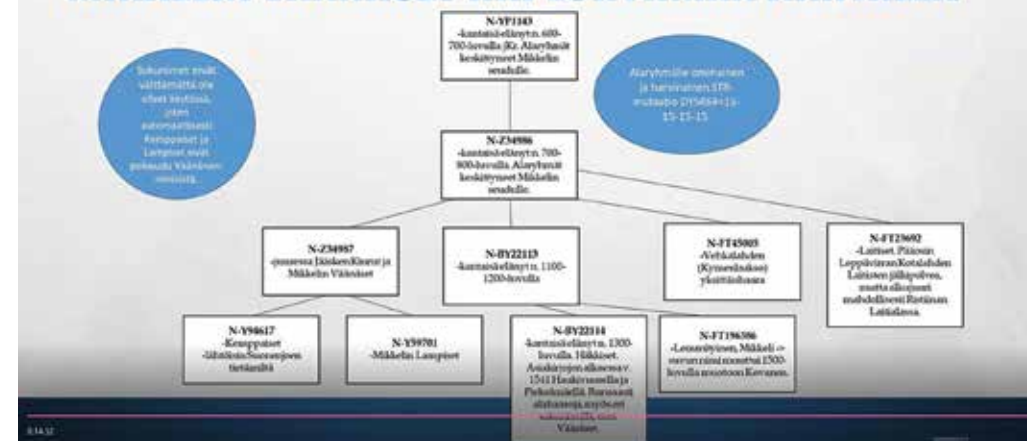
Väänäsiin. Siinä samassa ovat myös Kerimäen Toivaset ja Mikkelin Pursiaiset. Tosin Pursiaisesta on vaan yksi tulos, joten voi olla, että paljastuu, että se ei ole Pursiaisia vaan jotain muuta sukua, koska yhden tuloksen perusteella ei voi varmasti päätellä mitään. Sitten on vasemmalla puolella oleva vahvasti rantasalmelainen ryhmä, jossa on Poutiaisia, Hakulisia ja Kervisiä mutta myös Ruokolahdelta ilmeisesti lähtöisin oleva Lajusten suku. Ja sitten vielä oikealla Kuopion seudun Savolainen ja Sihvosia Juvalta. Tuo Savolainen ihan kummittelee näissä hyvin läheisissä markkeriosumissa Väänästen lähellä, mutta ihan läheisestä suvusta ei kuitenkaan ole kysymys. Yhteys menee hyvinkin 1000 vuoden päähän ja sanoisin, jopa kauemmaksikin.

Sitten edellisestä keskimmäinen haara N-FT47399, jossa juurioksalta löytyy Kuopion seudun Antikaisen suku (juurioksa tarkoittaa sitä että sille ei

ole alaoksaa kenenkään muun lähemmän suvun kanssa). Sitten kahdesta alaoksesta löytyy toisesta Kerimäen Toivasten suku ja Pursiainen. Ovatko ne Pursiaisia vai eivät? Sitä ei voi varmasti sanoa, mutta nimi on kuitenkin siten ilmaistu, että kanta-isä on Pursiainen.

Toinen oksa olisi ehkä noin 1400-luvulla syntynyt oksa. Aika-arvio voi kyllä muuttua suuntaan tai toiseen. Mutta siinä on erikoinen suku juuressa. Kantaisäksi on ilmoitettu Henrik Skrivare elikkä kirjuri. Siitä ei ole tietoa, että mistä päin tämä testattu on. Ei kuulosta ainkaan äkkiseltään hirveän savolaiselta suvulta, mutta tietysti ammattinimike on voitu antaa sukunimeksi ihan perussavolaisille. Ja sitten Rantasalmen Väänäset alaoksalla. Väänästen kanssa löytyy yksi teuvalainen suku, jonka sitten käytännössä on oltava savolaisilta alkujuurilta kuitenkin lähtöisin.

MIKKELIN VÄÄNÄSET HAPLORYHMÄN KARTALLA

Mikkelin Väänästen ryhmä on seudun alaryhmää N-Z34986, joka on paikallistettavissa Mikkelin seudulle ehkä noin 700--800 -luvulla. Siitä haarautuu sitten Mikkelin Väänäse N-Z34987, joka on tässä vaiheessa lähintä sukua Jääsken Kiuru-suvulle. Jääsken Kiurujen alkuperä on arvoitus. Sitä on selvitetty asianosaisten toimesta, mutta yhteyksiä ei ole löytynyt muihin Kiuru-sukuihin, sen sijaan juuret vetävät Savoona. Sitten omilla alaoksillaan Mikkelin Lampisia ja Kemppaisen sukua. Kemppaisia on Suonenjoen tietämillä asiakirjojen alkaessa, mutta käytännössä suvun alkujuuret täytyy vetää Mikkelin alueelle. Mikkelin Väänäsistä on vain yksi tulos, mutta jos niitä olisi kaksi niin se saisi oman alaoksan. Ja rinnakkaisoksalta löytyy muun muassa Häkkisten ja Laitisten savolaisia sukuja, ja vielä yksi kymenlaaksolainen Vehkalahden haara on myös omalla oksallaan. Tästä kaaviosta nähdään miten

näillä BigY-tuloksilla voidaan paikallistaa sukuja, mutta tietysti tässä vaiheessa, kun ei ole laajaa otosta näistä suvuista, niistä ei saa ihan viimeistä irti. Tarvitaan enemmän vertailupohjaa sukujen sisällä.

Ehdotusta jatkoksi

Olen toimittanut useita sukukirjoja sukujen alkuvaiheista. Tänä vuonna on ilmestynyt Toiviaisten, Haposten ja Purasten kirjat ja pian ilmestyy Kiiskisten kirja, joissa on esitelty tarkasti sukujen alkuhistoriaa.

Väänäset on vanha savolainen kantasuku, jolta puuttuu vielä kat-
tava sukukirja sukuhaarojen al-
kuhistoriasta. Kirja voisi keskittyä
Rantasalmen Tuusmäestä lähtöisin
oleviin sukuhaaroihin. Kirja toimisi
sukuhaarakohtaisten kirjojen pohja-
teoksena. Tutkimuksen päärunkona
toimisi sukuseuralle aikaisemmin
tekemäni selvitys sukuhaarojen yhte-
yksistä. Ympärille tulisi ajan historiaa
ja Väänästen vaihteita tarkemmin.

DNA-projektin jatkaminen

Väänäsistä on paljon STR-pohjaisia perustestejä eli ns. markkeritestejä. Niillä on voitu varmistaa tai kumota sukuhaarojen välisiä yhteyksiä. Väänäsistä on kuitenkin vasta kolme tarkempaa isälinjaista SNP-pohjaista BigY700 tulosta. Näiden avulla rakennetaan haplopuuta eli suvut ja

sukuhaarat saavat pysyviä oksia. Sukuhaarojen yhteydet ja suvun syntyhistoria tarkentuu mitä enemmän testejä kantahaaroista on tehty.

Väänäsistä olisi syytä päivittää vanhojen kantahaarojen tuloksia BigY700 tasolle. Testattavien sukuhaarojen valinta on kuitenkin oltava hallinnoitua, jotta turhia testejä ei tule valittua.

Väänäset bongasivat Minervan pöllön ja valmistelevat luontopalkintoa koululaisille

”Mitä me sukuseurana voisimme tehdä Minervan pöllön viestin vahvistamiseksi?” kysyi Kalervo Väänänen arvoituksellisesti juhlapuheessaan Lahden sukukokouksessa vuonna 2020.

Kalervo viittasi filosofi Hegelin toteamukseen: ”Vasta illan hämärtyessä aloittaa Minervan pöllö lentonsa.” Juhlapuhe on luettavissa Sukupuu-lehdestä nro 28 ja sukuseuran verkkosivuilta (kohdassa Sukupuu-lehdet). Lauseen merkitystä Kalervo avasi kertomalla, että yleensä ymmärrämme yhteiskunnissa meneillään olevat muutokset vasta niiden ollessa jo pitkälle edenneitä.

Sukuseuran olemassaolon aikana, reilussa 80 vuodessa, yhteiskunnissa tapahtuneita suuria muutoksia ovat maapallon väkiluvun kasvaminen noin kolminkertaiseksi

ja koskemattoman luonnon maa-alan vähentyminen puoleen, maapallon pinnan lämpötilan kääntyminen huolestuttavaan kasvuun. Dramaattisin muutos on tapahtunut merissä, myös meitä lähellä olevassa Itämeressä.

Keskustelun avaamiseksi Kalervo ehdotti, että Väänäset harkitsisivat oman luontopalkinnon perustamista, esimerkiksi alakouluille. Tässä yksi tapakunioittaa myös Betty Väänäsen (1892-1949) muistoa. Hän oli aikanaan Kuopion Luonnon Ystävien Seuran perustajajäsen ja mesenaatti. Betty Väänänen oli aktiivinen Väänästen sukuseuran toimija sen alkuvaiheissa.

Sukuseuran hallitus otti Kalervon ehdotuksesta vaarin ja aloitti vuonna 2021 Väänästen luontopalkinnon valmistelun. Kuulemme toteutuksesta lisää ensi vuonna.

ERP

NÄKYMÄTÖN VÄÄNÄNEN & ELOKAPINA

Väänäsylistys 1830-luvulta

Sukuseuran arkistoa käsitellessä tuli Pentti-esimiehen käsiin vanha lentokirjanen, jonka olemassaolo on kyllä tiedetty: Runolaulu Ivar Jordan Väänäsen Elämä ja kuolema.

Runon on David /Taavetti Savolainen sepittänyt sen jälkeen kun Väänäsen murhaa käsitellyt oikeudenkäynti oli pidetty 1830-luvun lopulla. Silloin painetut kappaleet kerrotaan poltetun, mutta muutama versio oli säilynyt. Runo painettiin uudestaan 1883 J. Suomalaisen toimesta ja esipuheen kera.

Hyvää kalevalamittaa noudattava pitkä runoelma kertoo pöyristyttävästä henkirikoksesta: Herastuomari, Haapalahden talon isäntä Ivar Jordan Väänäsen pojat järjestivät isänsä palkkamurhan. Väänäs-sukuinen äitikään ei ehkä ollut aivan viaton.

Runon loppupuolella kirjoittaja on pohtinut, miten tällaista on voinut tapahtua Väänäs-suvussa, joka on muutoin ollut niin oivallista. Väänästen sukupuuhun on nyt valittu juuri nämä säkeet, joissa sukua ylistetään aivan ylenmäärin.

Kysymykseen vastatessaan D. Savolainen kiinnittää huomiota siihen, että poikia oli koulutettu. ”Piru pyöritti pahasti / koulun käyneitä komensi.” Mutta juuri perkeleen houkutus on Savolaisen perimmäinen selitys.

Koulunhan olisi pitänyt vaikuttaa ihan toisin: ”Oisi sen opin pitänyt / tehdä pojista parempi / isän turva toisenlainen.” Runoilija kyllä kiinnittää huomiota siihenkin, että perheen sisäisiä henkirikoksia oli niihin aikoihin seudulla muitakin.

Savolaisesta itsestään tiedetään, että hän eli 1797–1855 ja oli kauppias, laivamies ja kansanrunoilija, joka oli myynyt perintötalonsa ja muuttanut Kuopioon.

Kirjan toimittaja J. Suomela puolestaan oli nimimerkki, jota käytti opettaja, toimittaja ja kansanvalistaja Juho Rännäri (1827–1884). Rännäri oli kotoisin Oulun puolesta, mutta muutti sittemmin Kuopioon ja lopuksi Yhdysvaltoihin. Murhan tapahtumai-kaan hän ei ole asunut Savossa, joten hänen tietonsa perustuvat runotekstiin ja varmaan myös jälkimuistoihin. Itse tapahtumien ja julkaisun välillä on yli 40 vuotta.

Esipuheessaan Rännäri–Suomela toivoo, että ”herätköön vielä samasta Väänäsen sukunnasta yhtä toimellisia ja jaloluontoisia miehiä Savon maahan, ja muistakoon koko Savon kansa, että se mies [Ivar Jordan] oli ensimmäisiä, joka harrasti yhteistä parasta opissa ja ahkeruudessa.”

Runoelma on painettu uudelleen vielä 2016, kuvin ja kartoin varustetuna, Matti Väänäsen toimesta.

Eikä niin ijäinen ihme
Oisi kumma kauhistawa,
Jos ois suku soihmattawa
Kylän kesken kellättävä,
Jospa yhytetty yksikään
Oisi Väänäsen wioista;
Wäänäset on wiattomia,
Puhtahat pahoista töistä,
Warsin soihmuista wapaita,
Suku summassa hyweä:
Suku suurinta Savossa
Kuuluisinta Kuopiossa,
Talonpojista parainta
Tässä maassa mainiota:

Siin’ on miehet merkilliset
Aina olleet oiwalliset
Edellä edeskäwiät
Asioissa ankaroissa:
Siin’ on pappia paraita
Rowasteita rohkioita,
Siin’ on miehet mielekkäitä
Talonpojat toimekkaita,
Lautamiehet laawukkaita
Herrastuomarit hyviä
Joille on kunniaa Kuningas
Sekä Keisari kerännyt,
Ritareita riikin reivit *
Rinnat täyteen tikannut.

Mikä myrkytti sukua
Muutti miehistä makua?
Mikä sukuhun sudeksi
Lauman hyvän luntioiksi
Pani pojat päntiössä?
[...]

Suonna pöydän leimättömän.
Eikä niin ijäinen ihme
Oisi kumma kauhistawa,
Jos ois suku soihmattawa
Kylän kesken kellättävä,
Jospa yhytetty yksikään
Oisi Väänäsen wioista;
Wäänäset on wiattomia,
Puhtahat pahoista töistä,
Warsin soihmuista wapaita,
Suku summassa hyweä:
Suku suurinta Savossa
Kuuluisinta Kuopiossa,
Talonpojista parainta
Tässä maassa mainiota:
Siin’ on miehet merkilliset
Aina olleet oiwalliset
Edellä edeskäwiät
Asioissa ankaroissa:
Siin’ on pappia paraita
Rowasteita rohkioita,
Siin’ on miehet mielekkäitä
Talonpojat toimekkaita,
Lautamiehet laawukkaita
Herrastuomarit hyviä,
Joille on kunniaa Kuningas
Sekä Keisari kerännyt,
Ritareita riikin reivit
Rinnat täyteen tikannut.
Mikä myrkytti sukua
Muutti miehistä makua?

* Sää tarkoittanee, että valtakunnan kreivit ovat luovuttaneet ritari- eli kunniamerkkejä joillekin Väänäsil- lekin. Ainakin Pietari Väänäsestä on kirjoitettu että ”kolme mitalia mainitaan ukon loppuikänsä kantaneen rinnassaan.” (Grotenfelt, Kahdeksantoista runoniekkaa)

Käsin tehden väriä ja iloa monille

Tämän lehden sivulla 41 on kuva Salme ja Toivo Tirrosta. Heidän tyttärensä Helga Inkeri, aviossa Parkkinen, syntyi 1925 Juvalla, jossa asuu edelleen. Hän on aina tehnyt käsityöitä ja jäätyään eläkkeelle verotoimistosta, aikaa niille jäi entistä enemmän.

Viime aikoina hän on harrastanut varsinkin virkattuja isoäidinneliöitä ja amerikkalaismallisia pannulappuja, joita on valmistanut mm. tyynyen koristeiksi lapsenlapsenlapsille. Pannulappuja ovat myös saaneet mm. hiihtäjäkuuluisuudet Äitee Siiri Rantanen ja Marja-Liisa Kirvesniemi käydessään Juvalla liikuntapäivätilaisuudessa talvella 2019.

Kesällä 2021 Juvan Käsityöläiset ry piristi kotikunnan keskusraitin näkymää tekstiiligraffiteilla. Käsityöt olivat osa Luovuudella voimaa ja viihtyvyyttä Juvalle -hanketta, jota tuki Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luovina henkilöinä olivat mukana myös Helga Parkkisen ja hänen tyttärensä, taiteilija Eija Riitta Parkkinen.

Kuvat ja tiedot lähetti Helgan tytär
Leena Mäkinen

Helga Parkkinen kesällä 2021 Hilduri-talon verannan edessä takanaan virkkaamansa isoäidinneliöt, joista käsityöläisten aktiivijäsen Kaija Huhtinen oli sommitellut seinävaatteen ja virkannut kehykset.

←
Kissa-aiheinen työ Juvan virastopuiston luona on Eija Riitta Parkkisen ja isoäidinneliöt Helga Parkkisen.

Amerikkalaisen pannulapun työvaiheita ja käyttö sohvatyynyn päällisessä.

Pohjanmaan matka 10.-12.6.2022

Sukuseura järjestää matkan Etelä-Pohjanmaalle, joka useimmille Väänäs-sukuille on melkein kuin ulkoma.

10.6. kokoonnutaan klo 10.30 Seinäjoella, aika sovitettu etelän ja pohjoisen juniin. Tehdään opastettu kiertoajelu ja ajetaan sitten Lapualla, jossa Kulttuurikeskus Vanha Paukku museoineen ja myymälöineen, Kosolan talo sekä tuomiokirkko, jossa on Suomen suurimmat urut. Jatkamme Napueelle, josta löytyy Napuen taistelun muistomerkki ja kuuluisa Kyrö Distillery. Illalla saavutaan Vaasaan, jossa yövyimme kaksi yötä ja päivällisten jälkeen tutustumme kävellen kaupunkiin.

11.6. Opastettu kiertoajelu Vaasassa, sitten tutustumme Oravaisten taistelupaikkaan ja ajamme Suomen pisimmän sillan yli merelliseen Raippaluotoon.

12.6. käymme Vanhassa Vaasassa, josta jatkamme Laihialle ja Koskenkorvalle. Ilmajoella käymme tutustumassa musiikkijuhla-alueeseen. Seinäjoella tutustumme muutamaa nähtävyyteen ennen kotimatkaa.

Matkan aikana kerrotaan Pohjanmaasta ja matkan varrella olevista paikkakunnista, niiden historiasta ja nykypäivästä, maataloudesta, teollisuudesta, kulttuurista ja urheilusta. Matkalla myös koululaiset saavat hyödyllistä tietoa Pohjanmaasta.

Hotellimajoitus aamiaisen ja päivällisen kera varataan Vaasasta. Lounaakin sisältyvät matkan hintaan. 30 osallistujan hinta on noin 300 euroa hengeltä, majoitus 2 hengen huoneessa. Yhden hengen huoneesta lisämaksu 75 euroa.

Tervetuloa huolettomalle valmismatkalle!

Ilmoittautumiset 27.2.2022 mennessä Pentti Väänäselä, puh 040 721 7605 tai sähköpostilla: penttijuhani.vaananen@gmail.com

Väänästen sukukirjan

Pohjois-Karjala

Toimittanut Kalevi Väänänen
ilmestynyt 2012
460 s. 2. p.

Reittiön Väänäset

Toimittanut Pentti Väänänen
ilmestynyt 2013
583 s.

Ennen Väänälää

Kirjoittanut Assar Väänänen, ilmestynyt 2019, 91 s.

saatavilla olevat osat

Varpasen Väänäset

Toimittanut Mauno Väänänen
ja Pertti Väänänen
ilmestynyt 2016
379 s.

Pöljän ja Kolmisopen Väänäset

Toimittanut Pertti Väänänen
ilmestynyt 2019
377 s.

Kirjojen hinta sukuseuran jäsenille 30 €, muille 40 €. Ennen Väänälää -kirjan hinta 10 € + postimaksu.

Tilaukset ja tiedustelut:

vaanastensukuseura@gmail.com

KUTSU SUKUSEURAN VUOSIKOKOUKSEEN 2.4.2022 OULUUN

Väänästen Sukuseura ry:n vuosikokous pidetään **lauantaina 2.4.2022 klo 13.00** Oulussa, Maikkulan kartanossa, osoite Maikkulanrinne 21, 90240 Oulu. Ilmoittautuminen ja kahvit klo 9.30 alkaen. Oulu tänään ja tulevaisuudessa. Sukututkimuksesta sekä Oulun seudun Väänästä. Lounas klo 12.00. Vuosikokous alkaa klo 13.00. Lopuksi on kahvit noin klo 15.00.

Vuosikokouksessa käsitellään sukuseuran sääntöjen 6 §:n asiat. Vuosikokouksen käsiteltäväksi tarkoitetut asiat on jätettävä kirjallisesti esimiehelle tai hallitukselle 15.3.2022 mennessä. Kokouksen yhteydessä on myytävänä sukuseuran rinta- ja korvakoruja, sukuviirejä ja sukukirjoja.

Sukuseura on varannut 30 lippua 1.4. klo 19.00 Oulun teatteriin esitykseen *Jäniksen vuosi*, osoite Kaarlenväylä 2.

Osallistumisesta vuosikokoukseen ja teatteriin pyydetään **ilmoittamaan 27.2.2022** mennessä sukuseuran esimiehelle Pentti Väänäselle, puh 040 721 7605 tai sähköpostilla: penttijuhani.vaananen@gmail.com. Kaikki Väänäs-sukuiset ovat tervetulleita tilaisuuksiin. Kokoustarjoilut ja teatteri ovat ilmoittautuneille osallistujille maksuttomat.

Tervetuloa Ouluun
Sukuseuran hallitus

Sukuseuran hallitus tiedottaa

Sukuseura tukee Väänäs-sukuisia opiskelijoita stipendein. Vuoden lopussa jaettavien stipendien säännöt ja hakuohjeet löytyvät sukuseuran kotisivuilta.

Stipendien **hakuaika päättyy lokakuun lopussa.**

Lisäohjeita ilmoitetaan keväällä jäsenkirjeessä ja seuran www-sivuilla.

Ilmoita sähköpostiosoitteesi sukuseuralle, jolloin jäsenkirje ja jäsenmaksu lähetetään sähköpostilla. Näin sukuseura säästää rahaa ja aikaa. Jäsenkirjeestä tietokoneesi saattaa herjata, että viesti ei välttämättä tule Väänästen Sukuseuralta. Se on aiheeton varoitus.

Muista ilmoittaa myös osoitteen muutoksista, muuten Sukupuulehti ei tule!

Ajankohtaisia asioita valokuvien kera löydät sukuseuran kotisivuilta:

www.vaanastensukuseura.fi

Sukuseuraan voi liittyä kotisivujen kautta tai ilmoittamalla yhteystiedot sihteerille.

Sukuseurojen Keskusliitosta voi tilata keskusliiton julkaisemaa Sukuviesti-lehteä.

Sen voi tilata myös digi-lehtenä. Sukuseurojen Keskusliitto 094369 9450
ja sähköpostiosoite toimisto@suvut.fi.

Vanhat Väänästen sukupuu –julkaisut ovat luettavissa seuran kotisivuilla ja niitä sekä sukuseuran historiikkia voi tilata esimieheltä puh. 040 721 7605.